

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра міжнародних економічних відносин

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Стратегічне партнерство України та ЄС у енергетичній сфері»

(на матеріалах Національної Комісії «НКРЕКП», м. Київ)

Студентки 2 курсу, 1м групи
Спеціальності 051 «Економіка»
Спеціалізації «Міжнародна
економіка»

Ралькової Ольги Андріївни

Науковий керівник доктор
економічних наук, професор
кафедри міжнародних
економічних відносин

Калюжна Наталія Геннадіївна

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук,
професор

Кудирко Людмила Петрівна

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА КРАЇН В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ.....	6
1.1. Сутність та передумови розвитку стратегічного партнерства країн в енергетичній сфері.....	6
1.2. Інституційний механізм регулювання енергетико-економічних відносин..	13
1.3. Еволюція стратегічного партнерства між Україною та ЄС в енергетиці.....	31
.....	31
Висновки до розділу 1.....	40
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ.....	42
2.1. Аналіз енергетичного сектору України.....	42
2.2. Аналіз співпраці України з країнами ЄС в енергетичній сфері.....	49
2.3. Оцінка ефективності стратегічного партнерства України з країнами Європейського Союзу в енергетичній сфері.....	58
Висновки до розділу 2.....	66
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ В РАМКАХ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА З ЄС В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ.....	68
3.1. Формування стратегії розвитку енергетичного ринку України в рамках стратегічного партнерства з країнами ЄС.....	68
3.2. Напрями реалізації державної програми підтримки енергетичного сектору України в контексті Угоди про асоціацію ЄС.....	80
3.3. Розрахунок прогнозних показників ефективності стратегічного партнерства України з країнами ЄС в енергетичній сфері.....	88

Висновки до розділу 3.....	101
ВИСНОВКИ	103
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	108
ДОДАТКИ	118

ВСТУП

Ключовий пріоритет зовнішньої політики України, який передбачає проведення системних реформ в усіх сферах життя відповідно до норм та стандартів – Європейська інтеграція. Курс на європейську інтеграцію є природним наслідком здобуття Україною незалежності. Його витoki — в історії нашого народу й усвідомленні права жити в демократичній, економічно розвинутій, соціально орієнтованій країні.

Його мета — створення шляхом масштабних внутрішніх перетворень умов для входження до спільноти європейських розвинутих країн. Сьогодні цей курс є домінантою внутрішньої та зовнішньої державної політики. Відносини України з Європейським Союзом у сучасній зовнішньо- і внутрішньополітичній ситуації мають для неї винятково важливе значення.

Йдеться не просто про більш-менш активні контакти з одним із найавторитетніших зарубіжних партнерів, але й про можливість здійснення Україною стратегічного вибору на перспективу, від якого залежатимуть місце і роль нашої держави у новій системі міжнародних відносин, у тому числі економічних і валютно-фінансових.

Актуальність дослідження зумовлено тим, що в умовах надважкої кризової внутрішньополітичної та економічної ситуації останніх п'яти років, Україна взяла на себе низку зобов'язань перед іноземними партнерами, зокрема в енергетичній сфері. 15 грудня 2010 року Україна офіційно завершила процес приєднання до договору про заснування Енергетичного співтовариства Європейського Союзу та країн Південно-Східної Європи після ратифікації Парламентом відповідного закону.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження стану стратегічного партнерства між Україною та ЄС в енергетичній сфері та надання рекомендацій

щодо цього процесу вдосконалення.

Основними завданнями випускної кваліфікаційної роботи є: вивчення теоретичних засад дослідження стратегічного партнерства країн у енергетичній сфері; дослідження сутність та передумови розвитку стратегічного партнерства країн в енергетичній сфері; розгляд інституційного механізму регулювання енергетико-економічних партнерських відносин; аналіз еволюції стратегічного партнерства країн між Україною та ЄС в енергетиці; дослідження стратегічного партнерства України та енергоефективності на міжнародній арені; аналіз енергетичного сектору України; оцінка конкурентних переваг держави на міжнародному рівні у енергетичній діяльності; вивчення напрямів посилення конкурентоспроможності України в рамках стратегічного партнерства з ЄС; формування стратегії розвитку енергетичного ринку України в рамках стратегічного партнерства .

Об'єктом дослідження даної роботи є стратегічне партнерство в енергетичній сфері.

Предметом дипломної роботи є стратегії, механізми, та інструменти стратегічного партнерства України та ЄС в енергетичній сфері. Викликом конкурентоспроможності національної економіки є низький рівень її енергоефективності та переважання у структурі економіки енергоємних виробництв. У широкому розумінні енергетична безпека визначається спроможністю забезпечувати свої поточні і перспективні потреби в енергетичних ресурсах з урахуванням можливостей виникнення особливих режимів функціонування економіки у надзвичайних ситуаціях, захисту економічних інтересів від системи загроз.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА КРАЇН В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ

1.1. Сутність та передумови розвитку стратегічного партнерства країн в енергетичній сфері

На сьогоднішній день міжнародному стратегічному партнерству притаманний стрімкий динамізм, він набуває багатовимірного характеру по всіх напрямках – від економіки і фінансів до сфери безпеки. Характер і зміст інтеграційних процесів у світі потенційно вибудовуються як відносини стратегічного партнерства і союзництва, особливо, в контексті змін геополітичної ситуації в міжнародній системі і розвитку загального комплексу міждержавних відносин у ній. На глобальному рівні інтеграційні процеси з причини перерозподілу світових сил і міжнародного протистояння, що зростає набувають особливого значення [1].

Інтеграція міцно присутня у структурі відносин суб'єктів міжнародних відносин, в ролі яких виступають як окремі суверенні держави, так і різні об'єднання, що складають групи і блоки країн. При цьому складається нестандартна або навіть парадоксальна ситуація, коли політичні суб'єкти інтеграції, з одного боку, заявляють про розбудову та посилення між собою відносин взаємовигідного співробітництва, а з іншого – інтеграція в їх практичних діях лише потенційно може знайти значення відносин стратегічного партнерства і союзництва.

У контексті змін геополітичної ситуації в світі та окремих регіонах, стають політично важливими передумови й умови тих чи інших політичних альянсів, їх явні та приховані наміри й інтереси. На регіональному рівні проблемне поле відносин багатостороннього та двостороннього політичного й економічного зближення в режимі реального часу відчуває серйозний вплив динаміки нормативно-правового та інституційного процесу розвитку взаємодії в рамках

регіональних організацій співробітництва. Динаміка їх розвитку, яка має не тільки поступальний, але й часто суперечливий характер, актуалізує проблему вибору державами-учасницями регіональних інтеграційних моделей регіоналізму [2].

Стратегії у світовій політиці реалізуються не абстрактними, а цілком конкретними міжнародними акторами. У зв'язку з цим відбувається адаптація загальних принципів стратегії до ресурсів, інструментам і цілям конкретної держави на певному історичному етапі її існування. У цьому плані представляється можливим вести мову про стратегію США в період президентства Б. Обама, стратегії Китаю в період головування Сі Цзіньпіна.

Політологічний аналіз глобальної стратегії передбачає визначення стратегічного суб'єкта, здатного реалізовувати стратегію глобального охоплення.

Зауважимо, що проблема визначення суб'єктів, що здійснюють вироблення та реалізацію глобальних стратегій, незважаючи на велику кількість наукових дискусій з цього приводу сьогодні залишається не вирішеною.

Однак, наразі констатуємо активізацію вчених щодо наукового вирішення цього питання. Одні групи дослідників доводять наявність "глобального керуючого класу", сформованого в планетарному масштабі і який приймає важливі рішення стратегічного масштабу.

Інші дослідники визнають існування глобальних еліт, однак, розглядають існуючі формати комунікації цих еліт не "як інститути глобального прийняття стратегічних рішень, але як своєрідні майданчики узгодження позицій з певних тактичних питань" [3].

У даному випадку мається на увазі не будь-яка держава, а держава, що володіє статусом великої держави. Насправді в сучасній міжнародній системі кількість таких держав, у разі якщо їх розглядати як автономних акторів, надзвичайно мало. В цілому зазначимо, що еволюція глобальних стратегій пов'язана з еволюцією суб'єктів глобальної політики, які їх здійснюють.

Сучасні держави являють собою утворення, які істотно транснаціоналізовані. Багато з них трансформуються в транснаціоналізовані

"країни-системи", які найактивнішим чином включені в наднаціональні процеси в економічній, інформаційній, фінансовій, соціальній, військовій та інших сферах [4].

Крім впливових держав, на сучасному етапі в глобальній політиці істотну роль починають відігравати міждержавні об'єднання. Переважно йдеться про ті міждержавні об'єднання, які включають в свій склад провідні держави сучасного світу. У сучасному світі міжнародні об'єднання представлені міжнародними організаціями, а також міжнародними клубами.

Такі клуби (наприклад, БРІКС, G-20) не володіють повним набором атрибутів, характерних для міжнародних організацій. У той же час їм властиві певна внутрішня стійкість, динаміка розвитку, спільні міжнародно-політичні дії. Деякі міжнародні клуби, такі, наприклад, як БРІКС вже сформували на своїй основі постійно діючі фінансово-економічні інститути, тим самим зробивши крок у бік свого перетворення в організацію.

В цілому, під стратегічним партнерством в міжнародних відносинах розуміємо довгострокове взаємовигідне співробітництво рівноправних суб'єктів міжнародних відносин для вирішення важливих завдань.

Глобальність проблем національної та міжнародної безпеки стала причиною початку процесу демократизації, гуманізації та демілітаризації міжнародних відносин, готовності до компромісів на переговорах, народженню нового політичного мислення. І хоча поділ народів за національно-державними, геополітичними, цивілізаційними, релігійними та іншими ознаками зберігається, зростає розуміння взаємозв'язку і взаємозалежності процесів у світі, необхідності пошуку нових способів вирішення загальносвітових проблем.

На думку українського вченого І. Жовкви, проблема встановлення закономірностей виникнення та розвитку специфічного інструмента зовнішньої політики України – стратегічного партнерства є доволі комплексною та багатовимірною. Динаміка загального об'єкту дослідження – зовнішньої політики України в умовах розвитку постбіполярної міжнародної системи створює потребу

в надійних і адекватних засобах відображення основних тенденцій та закономірностей такої динаміки [5].

У той же час існує потреба у виробленні концептуальних підходів до осмислення стратегічного партнерства, які б поєднали у собі теоретичне визначення, критерії та параметри стратегічного партнерства, а також основні принципи використання цього інструменту у дипломатичній практиці України.

При визначенні суб'єкта, що реалізовуватиме стратегію на глобальному рівні, базуємося на напрацюваннях провідних наукових дисциплін – міжнародні відносини та світова політика. Відносини стратегічного партнерства є одним з важливих інструментів зовнішньої політики, який дедалі ширше використовується провідними країнами та інтеграційними об'єднаннями, оскільки дозволяє підвищити результативність їх дій на міжнародній арені.

Довгострокове, випробуване часом, партнерство стає гнучким механізмом взаємодії країн, об'єднаних навколо вирішення стратегічних завдань для реалізації власних національних інтересів і підвищення рівня стабільності у світі.

Випробовування міцності стратегічних відносин відбувається в умовах поглиблення глобальної й регіональної конкуренції, загострення боротьби за ринки збуту та природні ресурси на тлі наростання негативних тенденцій у міжнародній системі.

Узагальнення міжнародного досвіду, позицій експертів і парламентаріїв дозволяє сформулювати умови та принципи встановлення відносин стратегічного партнерства. По-перше, це наявність принципово важливих для країн-партнерів стратегічних цілей, досягнення яких в рамках звичайного співробітництва неможливе, але здійсненне лише шляхом виведення відносин на рівень стратегічного партнерства.

Такими цілями можуть бути:

- забезпечення господарського комплексу життєво важливими ресурсами (енергетичними, товарними, фінансовими);
- забезпечення надійного та безпечного доступу до життєво важливих регіонів;
- спільне розв'язання проблем безпеки (протидія організованим злочинності, нелегальній міграції, контрабанді зброї та наркотиків, агресивному сепаратизму, тероризму).

По-друге, наявність спільних поглядів і підходів у ключових проблемах міжнародної політики, глобального й регіонального розвитку. Стратегічне партнерство передбачає поглиблений розвиток міждержавних контактів, як правило, не в одній, а в кількох важливих сферах. Відносини стратегічного партнерства будуються на таких принципах:

- спільна зацікавленість партнерів у плідному співробітництві, взаємне визнання стратегічного характеру відносин;
- готовність враховувати інтереси іншої сторони, йти на компроміси для досягнення стратегічних цілей, навіть коли такі дії неоднозначно доцільні з погляду власної вигоди;
- взаємна відмова від дискримінаційних (більше того — ультимативних) дій одного проти одного;
- довготерміновий характер партнерських відносин, оскільки стратегічне партнерство встановлюється не на два-три роки, а на тривалу перспективу;
- наявність дійових механізмів реалізації такого формату відносин;
- правове закріплення змісту й механізмів стратегічного партнерства в двосторонніх документах, оскільки стратегічні цілі співробітництва не повинні змінюватися залежно від зміни керівництва в обох державах;
- дисциплінованість, послідовність і прогнозованість, неухильне виконання партнерами своїх зобов'язань;

Суттю стратегічного партнерства є наявність такої міждержавної взаємодії, яка дозволяє партнерам, об'єднавши зусилля, досягнути життєво важливих

внутрішніх і зовнішньополітичних цілей. Стратегічна взаємодія — комплексна, вона охоплює кілька важливих сфер співробітництва та має довгостроковий характер.

Надійність стратегічного партнерства визначається взаємною готовністю сторін враховувати інтереси одна одної, наявністю дійових механізмів реалізації співробітництва, дисциплінованістю партнерських відносин. У міжнародних відносинах слід визначити насамперед інтереси чи мету цієї чи іншої дії. Під час розв'язання питань сторони діють, виходячи з власних інтересів.

Поняття "інтерес" у перекладі з латини означає "має значення", "важливо". Тобто несе на собі змістовне навантаження як реальну причину соціальних дій, що покладена в основу безпосередніх побуджень і мотивів. Політичні інтереси визначаються як узагальнене вираження потреб у політичній свідомості соціальних груп та індивідуумів, а також як реальна причина діяльності соціальних груп [6].

Стратегічне партнерство, є вищою сходинкою співробітництва порівняно зі звичайними відносинами. Зумовлена конкретними інтересами сторін, така співпраця стає можливою між тими партнерами, які не мають взаємних територіальних претензій, натомість наявна взаємна прихильність принципам територіальної недоторканності і непорушності кордонів.

Це відносини партнерів, які мають схожі цінності і спільне коріння, національні інтереси, які визнають очевидність і необхідність тенденції динамічного зростання двостороннього товарообороту, поглиблення співпраці.

Щоб надати співробітництву характеру стратегічності, створюється політичне, економічне й соціальне міжнародне середовище, яке сприяє розвитку конкуренції, взаємному доповненню, динаміці різних соціальних форм господарювання та укладів як усередині країни, так і у співпраці з партнером, що врешті-решт покликано стати стратегічним спрямуванням трансформації економіки. Тобто стратегічне партнерство використовується для досягнення внутрішніх трансформацій вищого порядку з метою виведення вітчизняної

економіки на наступний, вищий табелъ світового розвитку. Такий напрям сприяє мобілізації максимуму наявних ресурсів, використанню різних виробничих можливостей — від індустріальних до постіндустріальних, розширенню всіх форм підприємництва — від малого бізнесу до великого капіталу.

До бажаних умов для сприятливого стратегічного партнерства можна віднести: спільний кордон, збіг засадничих рис розвитку, доповнюваність економік обох країн, перспектива розв'язання ресурсних (стратегічних) проблем країни, розширення ринку збуту товарів тощо.

Звісно, між такими партнерами всі міждержавні проблеми мають бути вирішені, а економічні інтереси — збігатися. До зазначеного можна додати, що в політичному плані в інтересах Української держави є розвиток стратегічного партнерства з країнами, які здебільшого спираються на цінності ліберальної демократії, що проростає з надр європейської культури і на яку орієнтується практика більшості західних країн.

Слід також враховувати, що в деяких випадках (наприклад у разі могутності партнера), перед країною може не бути іншого вибору, іншої форми співробітництва, крім партнерства. Тому в поєднанні його можливостей з намірами розбудови відносин стратегічного партнерства на паритетних засадах може виявитись позитивна перспектива.

Інший варіант партнерства часто пов'язаний з наявністю зовнішніх загроз безпеці країни, яка потребуватиме від партнерів захисту. Таке партнерство є, фактично, пошуком захисту від можливого зазіхання ззовні. У цьому зв'язку зазначимо, що стосовно одних країн небезпечно виступати суперниками, а суперництво з іншими державами може призвести до підпорядкування або навіть до поглинання партнера [7].

Із стратегічним партнером можна коригувати та узгоджувати дії у своєму просуванні до регіональних і світових структур: передусім до СОТ та в напрямку європейської інтеграції. Аналізуючи суть стратегічного партнерства на багатьох

прикладях міждержавного спілкування, його зміст, напрями та прояви, можна виокремити засади цього явища, прикметні для України:

- непорушність поваги суверенітету і територіальної цілісності партнера, що є беззастережною вимогою стратегічного партнерства;
- збіг або наближення цінностей і цілей;
- збіг обраних для здійснення наміченого шляхів;
- наявність стратегічних сфер співробітництва;
- координація зовнішньополітичних дій;
- надання допомоги в певних ситуаціях, у тому числі й військової;
- збіг перспектив бачення майбутнього розвитку світу й регіону;
- співробітництво без заподіяння шкоди взаємозв'язкам з іншими державами.

1.2. Інституційний механізм регулювання енергетико-економічних відносин

Одним з пріоритетних напрямів співробітництва України є енергетика. Співробітництво в енергетичній сфері набуває дедалі більшого значення і містить значний потенціал для майбутнього зближення та поглиблення співпраці. Значимість партнерства в енергетичній сфері визначають: істотна частка країни партнера в експорті/імпорті енергоносіїв і послуг, обсяги інвестицій і кредитів, що спрямовані на розвиток українського ПЕКу, участь у великих міжнародних енергетичних проектах, можливість одержання нових технологій. При цьому враховується й необхідність диверсифікації джерел поставок енергоносіїв в Україну [3].

Водночас стратегічні партнери мають враховувати низку обставин, пов'язаних із геополітичними й гео економічними інтересами інших країн-партнерів. Серед складників, що визначають суть стратегічного партнерства, — високий ступінь співробітництва і довіри; прозорість відносин, що означає широку взаємодію у міжнародних справах та не спрямованість проти третіх країн; широта партнерства не тільки в економічній сфері, а й у політичній (наприклад

зміцнення регіональної безпеки тощо); тісна координація зовнішньополітичних кроків у всіх ключових напрямках світових і двосторонніх проблем розвитку; характер відносин з країною-партнером як самодостатня величина, що не піддається кон'юнктурним впливам; обов'язкова довготривалість відносин, оскільки вона містить комплекс політичних і військових гарантій [8].

При цьому наявність довгострокової програми стратегічного економічного співробітництва (партнерства) з основних напрямів має стати додатком до базового міждержавного договору. Зазначимо, що це завдання є досить складним і важко піддається кореляції у зв'язку з конкуренцією світових центрів сили.

Отже, стратегічне партнерство означає жорстку реалізацію взятих на себе зобов'язань, відповідальність за партнера. У характеристиці стратегічного партнерства ми не можемо погодитись із визначенням цього поняття лише як узгодження дій між державами на міжнародній арені.

Стратегічне партнерство на двосторонньому рівні є основою для розвитку такого ж партнерства на багатосторонньому, що в результаті сприяє процесу формування стабільних союзів стратегічних партнерів, тобто союзів держав [1].

Водночас необхідно враховувати базові принципи співробітництва, їх практичну реалізацію. Важливими є такі чинники, як довіра, невтручання у внутрішні справи, рівноправне взаємовигідне партнерство, повага до обраного варіанта розвитку, визнання необхідності поліцентричного світового устрою (останнє вимагають деякі країни, в тому числі Китай); стратегічні напрями реформування суспільних, у тому числі економічних і соціальних відносин, їх результати, рівень можливостей і доцільність використання досвіду кожної з країн; трансформаційні процеси, що відбуваються в світі, їх неоднозначний вплив на геополітичне і геоекономічне положення двох країн; конкурентна ситуація, що формується у країнах, і можливості її поліпшення завдяки двостороннім зв'язкам; зовнішньополітична і зовнішньоекономічна орієнтація державного керівництва, основної частини кадрів, представників еліт і ділових кіл .

Таким чином, перед декларуванням стратегічного партнерства необхідно проаналізувати й порівняти реальний зміст суспільної трансформації як країни-партнера, так і своїх можливостей; виявити точки і лінії взаємного наближення й можливого збігу, розходження і суперечностей, на які необхідно зважати в політичних та економічних взаємозв'язках.

Важливо також враховувати, що для розв'язання найсуттєвіших проблем країни і успішного просування визначеним шляхом перетворень будь-якій країні необхідний стратегічний партнер на довгострокову історичну перспективу. Такий вид партнерства, який має ознаку ще й особливого, свідчить про наближення національних ціннісних складових розвитку країн-партнерів [11].

Окрім того, слід зазначити, що інституційні механізми регулювання енергозбереження на державному рівні тісно пов'язані з механізмами регулювання в енергетиці та на транспорті, як найбільш потужних споживачів енергії та енергетичних ресурсів. Тобто в ЄС спостерігається тенденція до комплексного підходу для досягнення поставленої мети — скорочення споживання імпортованих енергоресурсів, ефективного використання енергії, впровадження виробництва енергії з альтернативних джерел за допомогою розвитку інституційного механізму регулювання енергозбереження [12].

До того ж при формуванні енергетичної та транспортної політики обов'язково враховується аспект енергозбереження. Правове регулювання процесів, пов'язаних із використанням енергоресурсів, їх видобутком, транспортуванням, розподілом, зберіганням, відновленням, порядком споживання тощо, в Європейському Союзі набуло актуальності за останні 15–20 років [9].

Передусім це пов'язано із зростаючими потребами ЄС в енергії та суттєвим зменшенням можливостей самозабезпечення нею. Тому однією із найважливіших сфер співробітництва держав Європейського Союзу, у тому числі і з третіми країнами, є енергетична галузь.

Розглядаючи питання співробітництва ЄС і України з енергетичних питань у рамках Східного партнерства, слід зазначити, що ще до запровадження цієї

політики, 1 грудня 2005 р., Європейський Союз та Україна підписали Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі. Меморандум закладає спільну стратегію поступової інтеграції українського енергоринку в ринок ЄС і складається з п'яти планів дій, що охоплюють п'ять конкретних сфер:

- ядерна безпека;
- інтеграція ринків електроенергії та газу; підвищення безпеки енергопостачання та транзиту вуглеводнів;
- підвищення ефективності, стандартів із техніки безпеки та охорони довкілля у вугільній галузі;
- поглиблення співробітництва в галузі енергоефективності та впровадження відновлювальних джерел енергії.

Масштабність та комплексність змісту Угоди про асоціацію між Україною та ЄС підтверджують доволі поширену тезу, що з набранням чинності Угода може стати основою та орієнтиром для потужних комплексних і системних політичних, соціально-економічних, правових та інституційних реформ в Україні [13].

Таким чином, повна реалізація Угоди забезпечить незворотність європейської інтеграції України та підтвердить остаточність вибору європейської моделі суспільного та економічного розвитку, зробленого українськими громадянами.

Переговори між Україною та Європейським Союзом щодо укладення нової посиленої угоди на заміну Угоди про партнерство та співробітництво розпочалися у березні 2007 р. відповідно до Плану дій Україна-ЄС [15].

На Саміті Україна та ЄС (вересень 2008 р., м. Париж) сторони досягли домовленості, що нова посилена угода буде називатися Угодою про асоціацію. Протягом 2007-2012 рр. відбулися 21 раунд переговорів щодо Угоди про асоціацію та 18 раундів переговорів щодо розділу Угоди про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. 19 грудня 2011 р. на Саміті

Україна – ЄС оголошено про завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Ця Угода є більш масштабною у порівнянні з аналогічними угодами, укладеними ЄС з країнами Центральної та Східної Європи. 30 березня 2012 р. на рівні глав переговорних делегацій відбулося парафування Угоди про асоціацію, а 19 липня 2012 р. парафовано розділ Угоди щодо створення зони вільної торгівлі. З кінця 2012 р. до середини 2013 р. здійснювався офіційний переклад проекту Угоди українською і мовами держав-членів ЄС.

15 травня 2013 р. Колегія Європейської Комісії прийняла рішення рекомендувати Раді ЄС підписати Угоду, а також дозволити її тимчасове застосування до завершення процедур ратифікації державами – членами ЄС. 9 серпня 2013 р. проект Угоди був оприлюднений на Урядовому порталі [16].

За пропозицією Сторони ЄС було уточнено назву Угоди, і за згодою Української Сторони угода отримала остаточну офіційну назву - «Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони» [17].

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбулося в два етапи. 21 березня 2014 р. під час Позачергового Саміту Україна – ЄС було підписано політичну частину Угоди та Заключний акт Саміту, які від імені України підписав Прем'єр-міністр А. Яценюк. Зокрема, підписані Преамбула, Стаття 1, Розділи I «Загальні принципи», II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конкуренція у сфері зовнішньої та безпекової політики» і VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» Угоди [17].

На Саміті українською стороною також була зроблена заява, що зобов'язання України, які впливають зі статті 8 Угоди про асоціацію стосовно ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1998 р. будуть виконані після внесення відповідних змін до Конституції України.

27 червня 2014 р. в ході засідання Ради ЄС Президентом України П.Порошенком та керівництвом Європейського Союзу і главами держав та урядів 28 держав – членів ЄС була підписана економічна частина Угоди – Розділи III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством», які разом з рештою тексту Угоди становлять єдиний документ. 16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС [16].

Українська Сторона передала до депозитарію ратифікаційні грамоти і завершила таким чином всі внутрішньодержавні процедури. Угода про асоціацію за своїм обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України та найбільшим міжнародним договором з третьою країною, коли-небудь укладеним Європейським Союзом.

Вона визначає якісно новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» і слугує стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні.

Передбачена Угодою поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС визначатиме правову базу для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили між Україною та ЄС, а також регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС [15]. Відповідно до статті 486 Угоди з 1 листопада 2014 р. здійснювалося її тимчасове застосування до моменту набрання нею чинності. 1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі.

Основні цілі асоціації є:

- сприяти поступовому зближенню Сторін, ґрунтуючись на спільних цінностях і тісних привілейованих зв'язках, а також поглиблюючи зв'язок України з політикою ЄС та її участь у програмах та агентствах;
- забезпечити необхідні рамки для посиленого політичного діалогу в усіх сферах, які становлять взаємний інтерес;
- сприяти, зберігати й зміцнювати мир та стабільність у регіональному та міжнародному вимірах відповідно до принципів Статуту ООН і Гельсінського заключного акта Ради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року, а також цілей Паризької хартії для нової Європи 1990 року;
- запровадити умови для посилених економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, як це визначено у Розділі IV («Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею») цієї Угоди, та підтримувати зусилля України стосовно завершення переходу до діючої ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до *acquis* ЄС;
- посилювати співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод;
- запровадити умови для дедалі тісного співробітництва в інших сферах, які становлять взаємний інтерес.

Рис.1.1. Програмні документи у сфері євроінтеграційної політики України

Рисунок складений на підставі звіту про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом

Державне регулювання енергоефективності можна визначити як процес формування умов для оптимального використання енергетичних ресурсів, або як діяльність органів державної влади щодо вироблення державної політики енергоефективності, визначення та результативного застосування механізмів її реалізації [7]. На сьогодні цілями державного регулювання енергоефективності є: збільшення ВВП України за рахунок економічно-ефективного розвитку ПЕК; створення умов для надійного та якісного задоволення попиту на енергетичні продукти; підвищення енергетичної безпеки держави; підвищення ефективності споживання та використання енергопродуктів; зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище і забезпечення цивільного захисту.

Висока енергоємність ВВП в Україні є наслідком певної технологічної відсталості, впливу її «тіньового» сектора та незадовільної галузевої структури

національної економіки і, зокрема, — імпортно-експортних операцій. Зауважимо тіньова економіка елементарно обкрадає українське суспільство, сягаючи за найбільш критичними оцінками 55—60% обсягів реальної економіки, то ще й створює складні методичні проблеми з точки зору аналізу процесів у сфері енергоефективності, оскільки може бути величиною змінною на різних етапах розвитку економіки, а визначення її фактичних обсягів — складна справа [17].

Така ситуація з енергоємністю ВВП об'єктивно обмежує конкурентоспроможність національного виробництва і лягає важким тягарем на економіку — тим більше в умовах її зовнішньої енергетичної залежності. На відміну від країн Заходу, де енергозбереження є елементом економічної та екологічної доцільності, для України це питання виживання, оскільки й досі не вирішена проблема збалансованого платоспроможного споживання ПЕР. Вона, у свою чергу, має гостро негативні соціальні та економічні наслідки:

- конкурентоспроможність вітчизняної, надто енергоємної продукції досягається лише ціною значного зниження складової витрат на оплату праці;
- значна частина міського населення забезпечується водопостачанням лише «за графіком», а якість тепlopостачання часто не відповідає встановленим вимогам;
- поступово руйнується інфраструктура паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) і комунальних підприємств водо- та тепlopостачання.

Відповідно до законодавства, основними принципами державної політики у сфері енергозбереження є: створення умов заінтересованості в енергозбереженні; здійснення державного регулювання на основі застосування економічних, нормативно-технічних заходів управління; пріоритетність вимог енергозбереження; наукове обґрунтування стандартизації та нормування використання паливно-енергетичних ресурсів; створення енергозберігаючої структури матеріального виробництва; обов'язковість державної експертизи з енергозбереження; популяризація переваг енергозбереження; поєднання методів економічного стимулювання та фінансової відповідальності; встановлення плати

за прями втрати і нераціональне використання енергетичних ресурсів; міждержавне співробітництво; стимулювання раціонального використання енергетичних ресурсів; застосування приладів обліку та регулювання споживання ПЕР; запровадження системи енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення [4].

Нормативно-правову базу сфери енергоефективності складають 7 законів України та понад 150 нормативно-правових актів, зокрема, закони України «Про енергозбереження», «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного потенціалу», «Про тепlopостачання», «Про альтернативні джерела енергії», «Про альтернативні види рідкого і газового палива» та ін.

До адміністративних заходів можна віднести ліцензування, стандартизацію, сертифікацію, нормування, державний контроль та нагляд, державну експертизу, енерго паспортизацію, накладання санкцій, приписів та ін.

Фінансово-економічні методи охоплюють інструменти податкового стимулювання та обмеження, здешевлення кредитів, митних стимулюючих тарифів та квот, державної фінансової допомоги, державних закупівель, державних гарантій та ін [8].

Організаційні методи включають такі інструменти, як: розробка і реалізація (спільно з органами місцевого самоврядування та іншими зацікавленими особами) національних, державних, регіональних, галузевих та цільових програм; координація навчальних програм для підготовки і перепідготовки фахівців; методичне супроводження реалізації енергоефективних проектів; координація реалізації різних енергоефективних проектів; організація науково-прикладних досліджень у сфері енергоефективності та енерго-інновацій; сприяння в розробці та реалізації енерго інноваційних проектів; результативна співпраця у питаннях реалізації державної політики енергоефективності з органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, науковими та навчальними установами, консалтинговими організаціями та виробничими підприємствами;

організація практичної реалізації можливостей міжнародної співпраці та ін. Інформаційні методи охоплюють проведення семінарів, роз'яснювальної роботи, консультування, інтерактивного діалогу, нарад; використання СМІ, мережі Інтернет; проведення обговорень, тренінгів, презентаційних заходів [2].

Однією з найпріоритетніших галузей є національна енергетика, від стану та подальшого розвитку якої залежать існування незалежного народу.

Тому зрозумілим та очевидним є те, що енергоефективність як один із найменш витратних і найбільш короткострокових екологічних способів задоволення потреби в енергетичних ресурсах в Україні є важливим елементом державної політики. Водночас в умовах сьогодення акцент на енергоефективність посилюється у зв'язку з питань підвищення енергетичної безпеки, зменшення негативного екологічного впливу внаслідок використання ПЕР.

Зазначимо, що інституційне забезпечення з питань досягнення енергоефективності національної економіки певною мірою розвивалося за принципами, що склалися ще за часів Радянського Союзу. Предметом регулювання цього процесу в період 1994–2000 років були відносини, що склалися у процесі видобування, переробки, транспортування, зберігання, виробництва, розподілу та використання ПЕР [4].

Метою регулювання було саме їх раціональне використання та економне витрачання. Крім того, вважалося, що єдиним реальним важелем впровадження політики енергозбереження є пряме адміністрування, встановлення норм споживання енергії, контроль за її використанням тощо [17]. Загалом розвиток системи регулювання у сфері енергоефективності в Україні можна умовно поділити на п'ять етапів:

- 1994–2000 рр., коли формувалася адміністративна система регулювання енергозбереження;
- 2000–2005 рр. – етап вдосконалення системи регулювання, розвитку стандартизації, впровадження та уточнення бюджетних програм (Комплексної державної програми енергозбереження; Національної

енергетичної програми України до 2010 року; Програми державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії та малої гідро- й теплоенергетики; Програми заходів щодо скорочення споживання природного газу; Комплексної програми будівництва вітрових електростанцій);

- 2005–2010 рр., який пов'язаний із зміною механізму регулювання енергозбереження та значним зростанням цін на енергоносії;
- 2010–2014 рр.– впровадження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива;
- 2014 р. і діє дотепер, коли була сформована нова політика енергетичної незалежності України, що передбачає диверсифікацію енергопостачання, збільшення потужностей АЕС, ринкові тарифи в енергетиці та інтеграцію української енергетичної системи в Європейську мережу енергосистем ENTSO-E.

Відповідно до Конституції та законів України загальне керівництво у сфері енергоефективності здійснюється Президентом України, а визначення основ та формування законодавчої бази у цій сфері покладено на Верховну Раду України.

Згідно з розподілом повноважень між центральними органами виконавчої влади головні функції з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері енергоефективності покладаються на Міністерство економічного розвитку і торгівлі (Мінекономрозвитку) та Міністерство енергетики та вугільної промисловості України.

Так, відповідно до Положення про Мінекономрозвитку у складі його головних завдань, зокрема, визначено: забезпечення формування державної політики у сфері енергозбереження та ефективного використання енергетичних ресурсів, здійснення контролю за її реалізацією; забезпечення нормативно-правового регулювання у сфері енергозбереження та ефективного використання енергетичних ресурсів.

Міністерство енергетики та вугільної промисловості України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики в електроенергетичному, ядерно-промисловому, вугільнопромисловому, торфодобувному та нафтогазовому комплексах [18].

Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України (Держенергоефективності) є центральним органом виконавчої влади.

Органом державного регулювання діяльності в сферах енергетики та комунальних послуг є Національна комісія, що здійснює державне регулювання в сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП)

НКРЕКП-насамперед, дуже важлива зв'язуюча ланка та незалежний державний колегіальний орган, метою діяльності якого є державне регулювання, моніторинг та контроль за діяльністю суб'єктів господарювання в сферах енергетики та комунальних послуг. Створений Президентом України 27 серпня 2014 року.

У вересні 2016 року Верховна Рада прийняла в другому читанні Закон України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання в сферах енергетики та комунальних послуг», який набув чинності 26 листопада 2016 року [20].

Основні завдання якого є:

- державне регулювання діяльності суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання, що провадять діяльність на суміжних ринках, в сферах електроенергетики, тепlopостачання, централізованого водopостачання та водовідведення, на ринках природного газу, нафтового газу, газу вугільних родовищ та газу сланцевих товщ, нафти та нафтопродуктів, а також перероблення та захоронення побутових відходів;
- збалансування інтересів суб'єктів господарювання, споживачів і держави;
- забезпечення прозорості і відкритості діяльності на ринках природних монополій та на суміжних ринках в сферах тепlopостачання,

централізованого водопостачання і водовідведення;

- сприяння розвитку конкуренції в сферах виробництва і постачання електричної та теплової енергії, на ринку природного газу, а також перероблення побутових відходів;
- забезпечення проведення цінової і тарифної політики в сферах електроенергетики, теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення, перероблення та захоронення побутових відходів, у нафтогазовому комплексі, сприяння впровадженню стимулюючих методів регулювання цін;
- сприяння ефективному функціонуванню товарних ринків на основі збалансування інтересів держави, суб'єктів природних монополій та споживачів товарів (послуг), що виробляються (надаються) суб'єктами природних монополій;
- забезпечення самоокупності діяльності суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках;
- захист прав споживачів товарів (послуг) на ринку, що перебуває у стані природної монополії, та на суміжних ринках у сферах електроенергетики, теплопостачання, централізованого водопостачання і водовідведення, перероблення та захоронення побутових відходів, у нафтогазовому комплексі;
- забезпечення рівних можливостей для доступу споживачів до товарів (послуг) на ринках, які перебувають у стані природної монополії;
- обмеження впливу суб'єктів природних монополій на державну політику та сприяння конкуренції на суміжних ринках з метою забезпечення ефективного функціонування відповідних галузей [15].

Нкре відповідно до покладених на неї завдань:

- бере участь у формуванні та забезпеченні реалізації єдиної державної політики у сфері функціонування ринків електричної енергії та в сфері теплопостачання, ринків природного газу, нафти та нафтопродуктів;

- узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє та вносить у встановленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства;
- подає Президенту України та Верховній Раді України щорічний звіт про результати своєї діяльності та оприлюднює його на веб-сайті НКРЕ [15] ;
- здійснює ліцензування господарської діяльності у сферах електроенергетики, теплопостачання та нафтогазовому комплексі, видає ліцензії на право провадження діяльності з: виробництва електричної енергії в обсягах, що перевищують рівень, встановлений ліцензійними умовами; комбінованого виробництва теплової та електричної енергії; передачі та постачання електричної енергії; виробництва теплової енергії на теплоелектроцентралях та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії; транспортування нафти, нафтопродуктів магістральним трубопроводом, транспортування природного, нафтового газу і газу (метану) вугільних родовищ трубопроводами та їх розподілу; постачання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ за регульованим та нерегульованим тарифом; зберігання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ в обсягах, що перевищують рівень, встановлений ліцензійними умовами;
- розробляє і затверджує: інструкцію про порядок видачі ліцензій на право провадження господарської діяльності у сферах електроенергетики та теплопостачання; умови та правила провадження ліцензованої діяльності (далі - ліцензійні умови); порядки контролю за дотриманням ліцензійних умов; порядки (методики) формування цін і тарифів на товари (послуги), що виробляються (надаються) суб'єктами природних монополій та суб'єктами, що провадять діяльність на суміжних ринках у сферах електроенергетики, теплопостачання та нафтогазовому комплексі, та методології ціно-, тарифоутворення; правила користування електричною енергією; правила користування природним газом для юридичних осіб; порядок

відшкодування збитків внаслідок порушення Правил надання населенню послуг із газопостачання; порядок формування інвестиційних програм; правила приєднання когенераційних установок до електричних мереж; порядок проведення аукціону щодо доступу до пропускної спроможності міждержавних електричних мереж України; правила надання і погодження технічних умов на підключення до мереж (споруд) електро- та теплоенергетики; порядок доступу до Єдиної газотранспортної системи України; алгоритм розподілу коштів; типові форми господарських договорів, у тому числі на:

- купівлю-продаж природного газу (між власниками та постачальниками природного газу);
- транспортування природного газу магістральними трубопроводами;
- зберігання (закачування, зберігання, відбір) природного газу;
- приєднання до газових мереж;
- розподіл природного газу;
- постачання природного газу за регульованим тарифом;

Встановлює: ціни (тарифи) на електричну енергію, тарифи на її передачу та постачання; ціни на товарний природний газ власного видобутку для суб'єктів, визначених законом; роздрібні ціни на природний газ, що використовується для потреб населення; граничні рівні цін на природний газ для установ та організацій, що фінансуються з державного і місцевих бюджетів, для промислових споживачів та інших суб'єктів господарювання; граничні рівні цін на природний газ для суб'єктів господарювання, які виробляють теплову енергію, у тому числі блочних (модульних) котелень, установлених на дахові та прибудованих (виходячи з обсягу природного газу, що використовується для виробництва та надання населенню і релігійним організаціям послуг з опалення та гарячого водопостачання, за умови ведення такими суб'єктами окремого приладового та бухгалтерського обліку тепла і гарячої води); тарифи на транспортування природного, нафтового газу та газу (метану) вугільних родовищ магістральними

та розподільними трубопроводами; тарифи на постачання природного газу та газу (метану) вугільних родовищ за регульованим тарифом; тарифи на закачування, зберігання та відбір природного газу, газу (метану) вугільних родовищ; тарифи на транспортування магістральними трубопроводами нафти, нафтопродуктів та аміаку; тарифи на теплову енергію, що виробляється на теплоелектроцентралях, ТЕС, АЕС та когенераційних установках і установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії [25].

Також визначає умови, за яких дозволяється суб'єктам господарської діяльності провадити діяльність без ліцензій та установлює для суб'єктів природних монополій вимоги щодо провадження ними господарської діяльності, яка не належить до сфери природних монополій, у разі якщо ця діяльність має вплив на ринок, що перебуває у стані природної монополії, здійснює контроль за дотриманням ліцензіатами ліцензійних умов провадження господарської діяльності; здійснює безперешкодно перевірку дотримання ліцензійних умов; вживає заходів щодо запобігання порушенням ліцензійних умов; бере участь у регулюванні платіжно-розрахункових відносин на ринках електричної енергії та природного газу; визначає умови доступу суб'єктів ринків електроенергії, природного газу, нафти та нафтопродуктів до товарів (послуг), що виробляються (надаються) суб'єктами природних монополій; погоджує в межах своїх повноважень договір між членами оптового ринку електричної енергії та додатки до нього; визначає ступінь кваліфікації споживачів природного газу.

На сьогодні цілями державного регулювання енергоефективності є: збільшення ВВП України за рахунок економічно-ефективного розвитку ПЕК; створення умов для надійного та якісного задоволення попиту на енергетичні продукти; підвищення енергетичної безпеки держави; підвищення ефективності споживання та використання енергопродуктів; зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище і забезпечення цивільного захисту у Суб'єкти регулювання Мета і завдання Принципи державного регулювання

Методи державного регулювання Правові, адміністративні, фінансово-економічні, організаційні, інформаційні та ін [26].

Відповідно до законодавства, основними принципами державної політики у сфері енергозбереження є: створення умов заінтересованості в енергозбереженні; здійснення державного регулювання на основі застосування економічних, нормативно-технічних заходів управління; пріоритетність вимог енергозбереження; наукове обґрунтування стандартизації та нормування використання паливно-енергетичних ресурсів; створення енергозберігаючої структури матеріального виробництва; обов'язковість державної експертизи з енергозбереження; популяризація переваг енергозбереження; поєднання методів економічного стимулювання та фінансової відповідальності; встановлення плати за прямі втрати і нераціональне використання енергетичних ресурсів; міждержавне співробітництво; стимулювання раціонального використання енергетичних ресурсів; застосування приладів обліку та регулювання споживання ПЕР; запровадження системи енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення [27].

Нормативно-правову базу сфери енергоефективності складають 7 законів України та понад 150 нормативно-правових актів, зокрема, закони України «Про енергозбереження», «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного потенціалу», «Про тепlopостачання», «Про альтернативні джерела енергії», «Про альтернативні види рідкого і газового палива» та ін [28].

До адміністративних заходів можна віднести ліцензування, стандартизацію, сертифікацію, нормування, державний контроль та нагляд, державну експертизу, енерго-паспортизацію, накладання санкцій, приписів та ін. Фінансово-економічні методи охоплюють інструменти податкового стимулювання та обмеження, здешевлення кредитів, митних стимулюючих тарифів та квот, державної фінансової допомоги, державних закупівель, державних гарантій та ін.

Організаційні методи включають такі інструменти, як: розробка і реалізація (спільно з органами місцевого самоврядування та іншими зацікавленими особами) національних, державних, регіональних, галузевих та цільових програм; координація навчальних програм для підготовки і перепідготовки фахівців; методичне супроводження реалізації енергоефективних проектів; координація реалізації різних енергоефективних проектів; організація науково-прикладних досліджень у сфері енергоефективності та енерго інновацій; сприяння в розробці та реалізації енергоінноваційних проектів; результативна співпраця у питаннях реалізації державної політики енергоефективності з органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, науковими та навчальними установами, консалтинговими організаціями та виробничими підприємствами; організація практичної реалізації можливостей міжнародної співпраці та ін [30].

1.3. Еволюція стратегічного партнерства між Україною та ЄС в енергетиці

Енергетичний сектор став початком реальної інтеграції українського та європейського ринків. Укладаючи угоди про асоціацію, Європейський Союз пропонує своїм партнерам найбільш глибокий рівень співпраці, який він може надати третім країнам.

Інституційний механізм регулювання відносин у сфері енергозбереження в Європейському Союзі ставить за мету: розробку та впровадження спільної політики з енергозбереження та енергоефективності, встановлення ефективної ринкової структури, зацікавлення не лише самого ринку, а й споживачів ПЕР в енергозбереженні, розвитку та підтримці самої інституційно-організаційної основи.

Інституційний механізм розвивається разом із розвитком самої структури ЄС і останнім часом схиляється до створення громадських неприбуткових організацій, які б могли впливати на відповідні регулюючі органи країн ЄС шляхом розробки та впровадження суспільно-значимих програм з енергозбереження та

енергоефективності, а також на споживачів обладнання енергоспоживання та енергії, спонукаючи їх добровільно переходити на більш раціональне використання енергії, заохочуючи використання альтернативних джерел енергії [6].

Європейський вибір України, який був визначений у початковий період формування основ її зовнішньої політики, став природним наслідком здобуття країною державної незалежності. Він відображає життєво важливі інтереси України, викристалізувався з усієї попередньої історії українського народу, його ментальності та глибоких демократичних традицій, ґрунтується на законному прагненні громадян України бачити свою державу невід'ємною частиною єдиної Європи [15].

В умовах важкої кризової внутрішньополітичної та економічної ситуації останні 5 років, Європейський Союз надає підтримку Україні для забезпечення стабільного, заможного та демократичного майбутнього для всіх її громадян [21].

У своїй підтримці ЄС непохитно дотримується принципів територіальної цілісності та суверенітету України та вважає повне виконання Мінських угод основою стабільного політичного розв'язання конфлікту на сході країни.

Відносини між Україною та ЄС розпочалися ще у 1991 році, коли міністр закордонних справ головуючих в ЄС Нідерландів, від імені ЄС офіційно визнав незалежність України. Після цього були довгі відносини, саміти, угоди. “Європейський вектор” української дипломатії є одним із пріоритетних і стратегічно важливих для нашої держави [17].

В документі “Основні напрями зовнішньої політики України”, прийнятому Верховною Радою України ще в 1993 році, підкреслюється, що перспективною метою української зовнішньої політики є членство України у Європейських Співтовариствах та західноєвро-пейських або загальноєвропейських структурах.

Цілком зрозуміло, що вступ України до ЄС є довготривалим, багатоетапним та віддаленим у часі процесом, проте висвітлення цієї теми вже сьогодні займає чільне місце серед науковців, журналістів та політиків.

Водночас вона пронизана різноманіттям підходів та оцінок до її висвітлення, політичними та ідеологічними розбіжностями. Із проголошенням незалежності України в 1991 році, всім стало зрозуміло, що п'ята за населенням та перша за територією на європейському континенті Українська держава є одним із ключових елементів політичної, військової, економічної, наукової та культурної співпраці Європи.

Президент ПАРС Мігель Мартінес зазначив, що Європа готова до тісної співпраці з Україною. “Україна – за його словами – найближчим часом буде прийнята до сім’ї європейських партнерів. Це буде корисним як для України, так і для Європи в цілому. Участь України в Європейських проектах тільки збагатить досвід і почуття всієї європейської спільноти” [19].

З півтора десятка країн, з якими Україна задекларувала стратегічне партнерство, майже половина не має спільних з Україною інтересів, а співробітництво в політичній та економічній сферах із більшості з них має незначний рівень. Тому, можна стверджувати, що на сьогодні Україна не має стабільних стратегічних партнерів серед країн світу.

Створення умов для постійного та ефективного співробітництва в усіх сферах, та пошук стратегічних партнерів є важливим питанням для України в умовах становлення держави. Протириччя між наявністю власних енергоресурсів країн та потребами в них, вичерпність запасів паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) і зростання масштабів екологічних проблем, пов’язаних з їхнім видобутком, транспортуванням, перетворенням та споживанням, обумовлюють тенденцію до загострення енергетичних питань у життєдіяльності людства, кожної окремої країни.

Внаслідок цього боротьба за володіння енергоресурсами, право їх транспортування, вплив на ринок енергоносіїв стали сьогодні найважливішими чинниками реалізації інтересів держав світу, їхньої політичної поведінки, базою для політичних та економічних союзів і навіть джерелом міжнародних конфліктів.

На початку процесу європейської інтеграції засади спільної енергетичної політики було закладено угодами про заснування Європейського об'єднання вугілля і сталі та Євратому, а також Договором про заснування Європейського Співтовариства, яким було передбачено діяльність Співтовариства у сфері енергетики, створення трансєвропейських мереж у сфері енергетики [20].

У Договорі про функціонування Європейського Союзу (у редакції Лісабонського договору) енергетику віднесено до сфери спільних компетенцій ЄС і країн-членів. Договором передбачено повноваження Європейської Ради приймати заходи, які впливають на вибір державами членами різних джерел енергії та загальну структуру їх енергоспоживання.

У розділі XXI «Енергія» визначено цілі політик Союзу у енергетичній сфері, а саме:

- забезпечити функціонування енергетичного ринку;
- забезпечити надійність енергопостачання в Союзі;
- сприяти енергетичній ефективності та економії енергії, а також розвитку нових і відновлюваних видів енергії;
- сприяти об'єднанню енергетичних мереж.

Окрім основоположних договорів, у ЄС напрацьована велика кількість різноманітних нормативних актів, які слугують правовою базою спільної енергетичної політики у внутрішньому та зовнішньому її аспектах.

Головними напрямками цієї політики є: формування у межах ЄС єдиного ринку енергоносіїв (на принципах вільної конкуренції), розвиток енергетичної інфраструктури, диверсифікація джерел забезпечення енергією, мінімізація негативного впливу на довкілля (у тому числі протидія змінам клімату), впровадження нових технологій в енергетиці, підвищення енергоефективності та енергозбереження в усіх секторах економіки, реалізація єдиної зовнішньої політики у сфері енергетики, підтримка енергетичної безпеки ЄС [4].

Енергетична політика ЄС базується на принципах прозорості, недискримінації, захисту довкілля та урахування соціального фактора.

Процеси лібералізації енергетичного сектора у ЄС розпочалися у II половині 1990-х рр. У цьому контексті велася розбудова інфраструктури постачань і торгівлі енергоресурсами. Між країнами ЄС налагодилися відносини взаємної допомоги, солідарності, що дозволило запровадити нові механізми підтримки енергетичної безпеки, зокрема резервування енергоносіїв. Енергетична безпека була поставлена у ЄС на перше місце [21].

Усі інші пріоритети реалізовувалися з урахуванням нових загроз і необхідності реагування на них. Визначальною стало прийняття у 2006 р. Зеленої книги «Європейська стратегія сталої, конкурентоспроможної і безпечної енергетики», де представлено нову доктрину розвитку енергетики з урахуванням нових реалій.

У 2006 р. ЄС ініціював створення Енергетичного співтовариства, яке об'єднало низку країн регіону з метою розповсюдження *acquis communautaire* у сфері енергетики. Однією з найбільш важливих подій в енергетичній політиці ЄС останніх років стало прийняття у 2009 р. Третього енергетичного пакета – серії директив і регламентів, що регулюють газову та електроенергетику [15].

Це забезпечило реформування національного законодавства та впровадження необхідних новацій. З прийняттям у 2010 р. нової стратегії «Європа 2020. Європейська стратегія розумного, сталого та інклюзивного зростання» енергетична політика ЄС вийшла на новий рівень. Пріоритет «стале зростання» передбачає зміну переход до нового підходу використання енергоресурсів [16].

Поставлено стратегічну мету, яка об'єднала кліматичні й енергетичні завдання, а саме збільшити до 20 % частку відновлювальних джерел енергії та на 20 % скоротити знижені викиди вуглекислого газу в атмосферу. У Повідомленнях Європейської комісії «Енергетика 2020. Стратегія для конкуренто-спроможної, сталої і безпечної енергетики» та «Пріоритети енергетичної інфраструктури до 2020 р. і після» (2010 р.) було визначено п'ять пріоритетних напрямів розвитку енергетики:

- підвищення енергоефективності (що охопило будівлі, транспорт, промисловість, постачання);
- забезпечення свободи руху енергії;
- захист інтересів споживачів енергоресурсів;
- технологічний розвиток енергетики (4 нових проекти: створення «розумних мереж»; зберігання електроенергії; біотопливо; партнерство «розумне місто»);
- посилення зовнішнього напрямку енергетичного ринку ЄС.

Поєднання трьох пріоритетів – конкурентоспроможність, сталий характер і безпека – сформувало концепцію сучасної енергетичної політики ЄС та визначило вектори її удосконалення. Потрібно також відзначити, що у межах енергетичної політики в останні роки розгорнуто цілий комплекс загальноєвропейських проектів і програм, у тому числі:

- «Об'єднана Європа» – в рамках програми здійснюється фінансування розвитку транспортної, енергетичної та цифрової мереж по всій Європі;
- «Відновлювані джерела енергії після 2020 – план для зростання» – передбачає реалізацію заходів щодо розвитку і поширення відновлюваних джерел енергії упродовж 2020–2050 рр.;
- «Енергоефективна Європа» – передбачає заходи зі щорічного скорочення споживання первинних енергоресурсів до 2020 р. у сфері громадського транспорту та будівельному секторі; впровадження смарт-лічильників (які заохочують споживачів використовувати енергію економніше), більш чітке маркування продукції [23];
- «Розумна енергія» спрямована на управління кліматичними змінами і економію енергії, підтримує конкретні проекти, ініціативи і кращі практики (нові методи будівництва, допомога містам Європи у розробці більш енергоефективного та екологічно чистого транспорту та ін.);
- «Європейська програма для відновлювання енергії» передбачає спільне фінансування проектів, розроблених із метою збільшення надійності

енергопостачання і зниження викидів парникових газів (розвиток інфраструктури електроенергетики та газу, морські вітряні станції, уловлювання та зберігання вуглецю. ЄС прагне здійснити не тільки енергетичну революцію у реальному секторі, а й забезпечити перехід до нової моделі забезпечення енергією населення.

У зв'язку з цим реалізація завдань енергетичної політики забезпечується як економічними стимулами, так і змінами у культурі використання енергії. Це формує новий підхід до забезпечення енергетичної безпеки, у суто економічному і ще більше у суспільному сенсі. Енергетична безпека стає імперативом при реалізації усіх заходів розвитку ринку енергії та енергетичної інфраструктури. В останні роки енергетична політика ЄС набуває нових рис [18].

Вона перетворилась на самостійний напрям дій Союзу, сприяє більш тісній інтеграції країн-членів і зростанню ролі аднаціональної влади. У енергетичній політиці ЄС виділилось коло магістральних напрямів, рух за якими дозволить досягти стратегічних цілей спільної стратегії розвитку. Серед головних особливостей енергетичної політики ЄС потрібно виокремити синергетичність і інноваційність, які визначають її ефективність. наступних дослідженнях буде проаналізовано зовнішній вимір забезпечення енергетичної безпеки ЄС [15].

Повернемося до підписання Меморандума про взаєморозуміння між Україною та ЄС щодо співробітництва у сфері енергетики, укладеному 1 грудня 2005 року. Меморандум про взаєморозуміння з співробітництва в енергетичній галузі між Україною та Європейським Союзом (ЄС), укладений, визначив фундаментальні принципи стратегії співпраці між цими двома сторонами впродовж останніх десяти років.

Протягом зазначеного періоду були досягнуті значні успіхи у реалізації п'яти дорожніх карт, визначених цим документом, а саме у сфері ядерної безпеки; інтеграції ринків електроенергії та газу; підвищення безпеки енергопостачання і транзиту вуглеводнів; у вугільній галузі та енергоефективності використання відновлювальних джерел енергії. Завдяки цьому значно підвищився рівень інтеграції енергетичних ринків України та ЄС [20].

Незмінною метою залишається повна інтеграція енергетичних ринків України та ЄС в інтересах споживачів та з огляду на необхідність взаємного посилення безпеки енергопостачання та охорони довкілля в енергетичній галузі.

У зв'язку з цим Україна та ЄС (надалі - «Сторони») зацікавлені в активізації співпраці у сфері енергетики та у здійсненні реформ в енергетичному секторі, зокрема, у галузях, зазначених нижче.

Впродовж кількох останніх років відбулася низка значних подій, які були взяті до уваги під час підготовки цього Меморандуму про взаєморозуміння щодо стратегічного енергетичного партнерства (таблиця 1)

Таблиця 1.1

Події, які відбулися під час підготовки Меморандуму про взаєморозуміння щодо стратегічного енергетичного партнерства України та ЄС

Дата	Подія
від 23 березня 2009 року	Спільна декларація України та ЄС щодо модернізації української газотранспортної системи
1 лютого 2011	Україна набула статусу договірної сторони у рамках Договору про заснування енергетичного співтовариства, а також взяла на себе зобов'язання реалізувати в повному обсязі Третій Енергетичний Пакет ЄС
від 24 червня 2013 року	Рішення Комісії С(2013) 3496 про надання Євратомом позики на підтримку реалізації Програми підвищення безпеки енергоблоків атомних електростанцій
Березень-Червень 2014 рік.	Угода про Асоціацію між Україною та ЄС
у 2014 році	Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове та технологічне співробітництво

Продовження таблиці 1.1

Дата	Подія
від 25 лютого 2015 року	Рамкова стратегія щодо Сталого Енергетичного союзу з довгостроковою політикою щодо запобігання змінам клімату
Червень 2016	Угода між Урядом України та Європейським співтовариством з атомної енергії про наукову і технологічну співпрацю та

Важливість досліджень енергетичної політики ЄС зумовлена глобальним характером енергетичних проблем, впливом ЄС як світового лідера на реформування світового паливно-енергетичного комплексу [6]. На необхідності дослідження еволюції енергетичної політики ЄС наголошується і з погляду вдосконалення стратегії розвитку паливно-енергетичного комплексу України (В. Гулій, В. Михайлов і Г. Лепігов). В. Зуєв зазначає, що енергетична політика ЄС є політико-правовий феномен та її дослідження вимагає розробки відповідних наукових підходів [24]. У тому числі це стосується визначення етапів її еволюції. Інтерес до змін енергетичної політики ЄС, як зазначає Ф. Лафарг, зумовлений загостренням світового енергетичного суперництва [25].

Активність реалізації енергетичної політики ЄС викликана зростанням його вразливості внаслідок залежності від третіх країн. Тим більше її заходи мають стратегічний характер, визначають напрями подальших економічних перетворень. Незважаючи на значну увагу до енергетичної політики ЄС, її особливості на сучасному етапі досліджені недостатньо повно.

Тим більше практика регулювання енергетики у ЄС постійно змінюється, з'являються нові плани розвитку цього сектора. Удосконалення енергетичної політики ЄС усе більше пов'язано з питаннями безпеки, що додає їй нового виміру [16].

Висновки до розділу 1

Суттю стратегічного партнерства є наявність такої міждержавної взаємодії, яка дозволяє партнерам, об'єднавши зусилля, досягнути життєво важливих

внутрішніх і зовнішньополітичних цілей. Стратегічна взаємодія — комплексна, вона охоплює кілька важливих сфер співробітництва та має довгостроковий характер. Це відносини партнерів, які мають схожі цінності і спільне коріння, національні інтереси, які визнають очевидність і необхідність тенденції динамічного зростання двостороннього товарообороту, поглиблення співпраці.

Щоб надати співробітництву характеру стратегічності, створюється політичне, економічне й соціальне міжнародне середовище, яке сприяє розвитку конкуренції, взаємному доповненню, динаміці різних соціальних форм господарювання та укладів як усередині країни, так і у співпраці з партнером, що врешті-решт покликано стати стратегічним спрямуванням трансформації економіки.

Тобто стратегічне партнерство використовується для досягнення внутрішніх трансформацій вищого порядку з метою виведення вітчизняної економіки на наступний, вищий табель світового розвитку. Такий напрям сприяє мобілізації максимуму наявних ресурсів, використанню різних виробничих можливостей — від індустріальних до постіндустріальних, розширенню всіх форм підприємництва — від малого бізнесу до великого капіталу. Стратегічне партнерство на двосторонньому рівні є основою для розвитку такого ж партнерства на багатосторонньому, що в результаті сприяє процесу формування стабільних союзів стратегічних партнерів, тобто союзів держав.

Водночас необхідно враховувати базові принципи співробітництва, їх практичну реалізацію. Важливими є такі чинники, як довіра, невтручання у внутрішні справи, рівноправне взаємовигідне партнерство, повага до обраного варіанта розвитку, визнання необхідності поліцентричного світового устрою (останнє вимагають деякі країни, в тому числі Китай); стратегічні напрями реформування суспільних, у тому числі економічних і соціальних відносин, їх результати, рівень можливостей і доцільність використання досвіду кожної з

країн; трансформаційні процеси, що відбуваються в світі, їх неоднозначний вплив на геополітичне і геоекономічне положення двох країн; конкурентна ситуація, що формується у країнах, і можливості її поліпшення завдяки двостороннім зв'язкам; зовнішньополітична і зовнішньоекономічна орієнтація державного керівництва, основної частини кадрів, представників еліт і ділових кіл .

Відповідно до законодавства, основними принципами державної політики у сфері енергозбереження є: створення умов заінтересованості в енергозбереженні; здійснення державного регулювання на основі застосування економічних, нормативно-технічних заходів управління; пріоритетність вимог енергозбереження; наукове обґрунтування стандартизації та нормування використання паливно-енергетичних ресурсів; створення енергозберігаючої структури матеріального виробництва.

Для України еволюція енергетичної політики ЄС має особливе значення. Це зумовлено і визначенням ЄС як стратегічного вектора економічної інтеграції і важливістю тактичного співробітництва з цим об'єднанням у енергетичній сфері.

Враховуючи прогресивність європейської моделі соціально-економічного розвитку, використання досвіду ЄС дозволить сформувати в Україні новий тип енергетичної політики і розпочати процес модернізації енергетичного сектора на новій інституційній і технологічній базі.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ

2.1. Аналіз енергетичного сектору України

Для України рівень співробітництва в енергетичній сфері з державами, проголошеними її стратегічними партнерами, серед головних пріоритетів. По-перше, позаяк енергетика — базова галузь економіки будь-якої країни, а по-друге, Україна — держава енергодефіцитна (внутрішні джерела покривають лише 47—49% потреб). Для більш глибокого розуміння асиметричності залежності постає необхідність у її розрахунку для Європейського Союзу.

Для цього, порівнюємо тарифитранспортування газу Українською ГТС та орієнтовну вартість транспортування газу Північним потоком із можливими збитками України. Середній тариф для точки виходу української ГТС — 26,43 дол. США, Північного потоку — 21,2 дол. США. Таким чином, залежність України від ЄС складає 1,24, а ЄС від України — 0,8. Також, проаналізуємо взаємозалежність Росії від ЄС та ЄС від Росії, порівнявши відношення витрат на будівництво Північного потоку із орієнтовними прибутками від його використання. Із проектною вартістю у 9,9 млрд дол. США та 90% завантаженістю у 50 млрд куб. м. за середньою ціною транспортування у 21,2 дол. США за 1 тис. куб.м., коефіцієнт залежності Росії від ЄС складає 1,16, а ЄС від Росії — 0,85. Асиметрія взаємозалежності витрат та збитків при транспортуванні газу альтернативною.

Виходячи з вищезазначеного, асиметрія взаємозалежності всіх сторін, що беруть участь у процесі є дуже високою, перевищуючи граничне значення коефіцієнту у 0,3 та ідентичною. Тобто всі суб'єкти є високо зацікавленими у результатах цього процесу. Також, можна побачити, що витрати на проект тягнуть за собою збитки кожної зі сторін, що свідчить про недоцільність будівництва даного проекту.

Коефіцієнти залежності енергетичного сектору відіграють важливе значення при оцінці стану реалізації національних інтересів в енергетичній сфері, оскільки зовнішні фактори є одними з найвагоміших, що впливають на їх формування,

саме тому постає необхідність в математичній інтерпретації енергетичної залежності країни як від ресурсів так і від їх постачальників. Загальним показником залежності енергетичного сектору є залежність від імпорту (для країн — імпортерів) та експорту (для країн — експортерів) [30].

Він розраховується як відношення імпорту/експорту до загальної первинної пропозиції енергії, показуючи долю імпортних/експортних ресурсів у загальній кількості ПЕР, що існують на внутрішньому ринку. Граничним значенням, зазвичай, є 30%. Диверсифікація енергопостачання за ресурсами показує питому вагу певного енергоресурсу у структурі загального постачання первинної енергії, тобто показує залежність країни від наявності певного ресурсу.

Показник розраховується як відношення обсягів суми виробництва та імпорту певного ресурсу до обсягу загального постачання первинної енергії. За вищенаведеною інформацією стає зрозуміло, що у структурі пропозиції енергії в Україні переважає вугілля, перевищуючи граничний показник у 30% [22].

Це не сприяє реалізації національних інтересів в енергетичній сфері у зв'язку з оголошеною декарбонізацією. Майже граничною є залежність від природного газу, що також має бути зменшена, оскільки існує необхідність у зменшенні обсягів імпорту та у переході до нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії. Залежність енергетичного сектору України від таких зовнішніх факторів як структура ринку та окремі дії країн-сусідів, значно впливає на реалізацію національних інтересів в енергетичній сфері.

Існує необхідність уникнення збитків від імовірного припинення функціонування української ГТС шляхом переговорів, оскільки, а також диверсифікації імпортних ПЕР та їх постачальників. Таким чином, розвиток світового енергетичного ринку із прозорою конкуренцією сприятиме реалізації багатьох національних інтересів України в енергетичній сфері.

Минулий рік свідчить про скорочення рівня споживання ресурсу — на 4,1 % (до 32,361 млрд м³), що спричинено: втатою частини територій внаслідок військових дій, що призвело до падіння промислового виробництва підвищенням

цін на природний газ; запровадженням заходів із його заміщення та енергоефективності. Найбільше скорочення споживання зафіксувала промисловість — 15,9 %, у той час як населення а бюджетні організації навпаки підвищили його рівень на 2,3 % [34].

Скорочення споживання ресурсу має відбуватися з урахуванням технологічної перебудови економіки, надаючи пріоритет стимулюванню розвитку високотехнологічного виробництва на протизаг сприяння розвитку енергоємних цілей.

Значних успіхів країна досягла в активізації співробітництва з найбільшими газовими трейдерами ЄС. 24.11.2016 р. укладено три договори на транспортування та зберігання природного газу в українських ПСГ (з Engie, DufEnergy Trading SA та TrailStone Energy LLC), підписання дає змогу компаніям самостійно постачати газ в Україну з можливістю подальших прямих продажів українським трейдерам і споживачам, а у довгостроковій перспективі дає «зелене світло» до перетворення ПСГ у Західному регіоні країни на один із європейських газових хабів, що вплине на підвищення енергетичної безпеки і України, і Європи [31].

Обсяг транзиту природного газу територією України збільшився на 22,5 % і становив 82,2 млрд м³, що засвідчило надійність вітчизняної ГТС попри негативну інформаційну кампанію, яка проводиться російською стороною.

Також було продовжено процес лібералізації газового ринку, що був розпочатий наприкінці 2015 р. Зокрема, після набрання чинності Законом України «Про ринок природного газу» купівлю імпортного палива активно зайнялися українські приватні компанії [28].

Так, імпорт природного газу НАК «Нафтогаз України» у 2016 р. становив 8,2 млрд м³ (73,9 % загального обсягу), інші компанії імпортували 2,9 млрд м³ (26,1 % загального обсягу). Це свідчить про результати реформи, яка має на меті зробити ринок природного газу більш відкритим та конкурентоспроможним. На жаль, у частині підвищення рівня власного видобутку 2016 р. не приніс

очікуваного результату. Попри зниження для приватних компаній з 01.01.2016 р. рентних ставок з 55 до 29 % та з 28 до 14 % (залежно від глибини свердловини), зростання становило лише 0,5 % (19,987 млрд м³) порівняно з 2015 р [22].

Слід зазначити, що робилася спроба зменшити податкове навантаження на газовидобувні компанії. Зокрема, у листопаді 2016 р. було зареєстровано два законопроекти, пов'язані зі зниженням рентної плати на видобуток природного газу до 12 %, але комітет Верховної Ради України з питань податкової та митної політики відхилив такі пропозиції. Також проблемою видобувних компаній є відсутність нових ліцензійних площ.

Основа енергетики країни – Об'єднана енергетична система (ОЕС) України, яка є системоутворюючою для єдиного технологічного комплексу виробників і споживачів електроенергії, централізовано постачає електроенергію внутрішнім споживачам, забезпечує експорт і транзит електроенергії.

Так, як вугільна промисловість одна із пріоритетних галузей енергетики в Україні. Протягом останніх трьох років країна відчуває значний дефіцит енергетичного вугілля (антрациту), видобудок якого сконцетрований у районах, підконтрольних бойовикам. Це призвело до необхідності нарощувати імпорту вугілля, тим самим створюючи нову залежність для України — вугільну. У 2016 р. Україна імпортувала 15,648 млн т вугілля на суму 1,467 млрд дол [23].

3 березня 2016 р. НКРЕКП затверджено методику розрахунку оптової ринкової ціни електричної енергії, де вартість вугілля формується на основі ціни (індекс API2) на біржових торгах у Роттердамі (Нідерланди) плюс вартість транспортування вугілля на внутрішній ринок.

Передбачалося, що затвердження такої методики сприятиме усуненню ручного регулювання цін, що забезпечить диверсифікацію поставок антрацитових марок вугілля, тим самим знизивши залежність від його поставок з непідконтрольних Україні територій; позбавить Україну проблем з накопичення необхідної кількості вугілля для проходження опалювального сезону.

Проте досягти поставленої мети не вдалося, оскільки Україна й надалі продовжує закуповувати вугілля в окремих районах Донецької та Луганської областей, свідченням чого стала вугільна блокада на початку 2017 р. Уже сьогодні країні слід замислитися про формування запасів вугілля на складах ТЕС та ТЕЦ, укладаючи міжнародні контракти на імпорт цього палива, а також переводячи енергоблоки ТЕС на вугілля газової групи [29].

Скорочення обсягів видобутку нафти, як частини енергетичних ресурсів України минулого року скоротився обсяг видобутку нафти і газового конденсату до 2,237 млн т (на 7,5 % порівняно з 2015 р.), у тому числі нафти — 1,596,7 млн т (на 9,8 % порівняно з 2015 р.). До таких результатів призвів незадовільний стан корпоративного управління найбільшої компанії — видобувача нафти ПАТ «Укрнафта», а саме неналежний рівень інвестування в обслуговування, модернізацію обладнання та буріння нових свердловин, виснаження запасів та низький рівень інвестицій у розвідку та видобуток [32].

Водночас у 2017 р. ситуація може дещо покращитися, оскільки з 01.01.2017 р. зменшено ставки рентної плати за користування надрами для видобування нафти. Передбачається, що зниження рентної плати у короткостроковій перспективі дасть змогу зупинити падіння видобутку нафти, а в середньостроковій — забезпечити зростання.

Оскільки Україна не забезпечена необхідною кількістю нафтопродуктів власного виробництва, країна вимушена здійснювати їх імпорт, частка якого сягає 80 %. Водночас минулого року відбулися очевидні позитивні зміни, забезпечені українськими виробниками нафтопродуктів — Шебелинським ГПЗ та Кременчуцьким НПЗ, у частині поетапного переходу на випуск бензинів та дизельного палива стандарту Євро-4 та Євро-5.

Перехід на випуск продукції з високими якісними показниками дасть змогу надалі значно розширити ринок збуту. Уже третій рік поспіль країна стає свідком падіння попиту на нафтопродукти. За даними Держстату, сумарне споживання палива в Україні у 2016 р. становило 6,78 млн т, що на 117 тис т (1,7 %) менше

порівняно з 2015 р. Серед причин — втрата Криму і частини територій на сході країни, а також падіння рівня платоспроможності

Для сектору електроенергетики минулий рік порівняно з 2015 р. був відносно стабільним, хоча й було зафіксовано незначне скорочення генерації електроенергії та споживання на рівні 1,8 % (до 154,817 млрд кВт • год) та 0,8 % (до 149,346 млрд кВт • год) відповідно. Одним із здобутків 2016 р. у секторі електроенергетики стало зниження частки закупівель свіжого ядерного палива у російської компанії ВАТ «ТВЕЛ» (до 69,27 %) [35].

Передбачається, що Україна й надалі згортатиме співпрацю з компанією, але оскільки технологією виробництва тепловиділяючих збірок для реакторів типу ВВЕР володіють тільки ВАТ «ТВЕЛ» і Westinghouse, співпраця з першою щодо постачання свіжого ядерного палива продовжиться. На сьогодні з метою диверсифікації джерел постачання такого палива для АЕС України на енергоблоках ЮУАЕС і ЗАЕС експлуатується паливо компанії Westinghouse, частка якого у загальних закупівлях (у вартісному вимірі) у 2016 р. сягнула майже 30 %. Для гідроенергетики минулий рік виявився вдалим. Зокрема, ГЕС порівняно з 2015 р. збільшили генерацію електроенергії на 43 % [21].

А з метою підвищення ефективності використання енергії води у виробництві електроенергії, а з тим і рівня стабільності роботи ОЕС України у липні 2016 р., було прийнято Програму розвитку гідроенергетики на період до 2026 р., реалізація якої має сприяти підвищенню частки гідроенергетики у загальній структурі виробництва електроенергії до 15,5 % (у 2016 р. частка становила 5,9 %) [38].

З точки зору забезпечення екологічності виробництва електроенергії для України вкрай важливим залишається розвиток відновлювальної енергетики. За результатами 2016 р. в Україні було введено в експлуатацію 120,6 МВт нових потужностей об'єктів, що генерують «зелену» електроенергію та працюють за «зеленим» тарифом. Проте попри збільшення рівня потужностей частка

виробництва електроенергії з відновлюваних джерел залишилася на рівні 2015 р.
— 1 % (рис. 2.1)

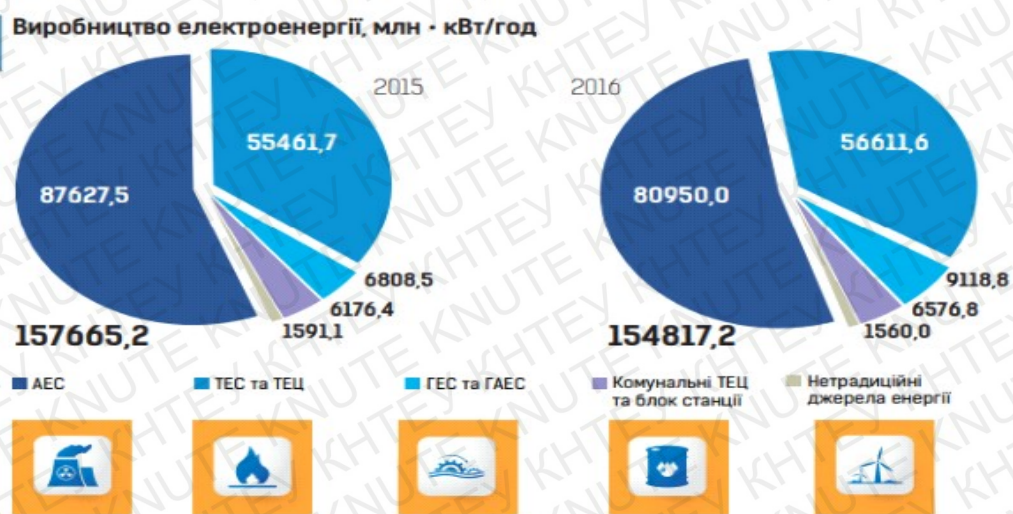

Рис.2.1. Виробництво електроенергії в Україні у 2015-2016 роки

Пріоритетами на 2017 р. мають стати політика у сфері енергоефективності та енергозбереження поряд з розвитком і традиційного сектору енергетики, і альтернативних джерел енергії. До першочергових завдань на 2017 р. слід віднести, по-перше, прийняття законів «Про ринок електричної енергії України», «Про енергетичну ефективність будівель», «Про комерційний облік комунальних послуг» [23].

По-друге, затвердження оновленої Енергетичної стратегії України до 2035 р.: безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність (проект якої було розглянуто 14.12.2016 р. на засіданні Керівного комітету з питань координації роботи з підготовки проекту оновленої Енергетичної стратегії України до 2035 р) [40].

По-третє, гарантування енергетичної незалежності України у спосіб створення стратегічного запасу вугілля з урахуванням потреб теплової генерації, природного газу на базі вітчизняних ПСГ.

По-четверте, становлення конкурентного середовища на базі ліберальних цінностей, ринкового ціноутворення поряд з ефективним державним регулюванням. Водночас Україна повинна орієнтуватися не лише на пріоритети сьогодення, а й діяти на випередження.

2.2. Аналіз співпраці України з країнами ЄС в енергетичній сфері

Розвиток світової економіки супроводжується зростанням енергоспоживання; обмеженістю та вичерпаністю ресурсів усіх видів палива, перш за все нафти, природного газу; невідповідністю між наявністю власних енергоносіїв країн і потребою в них; посиленням конкуренції на енергетичних ринках.

Енергоспоживання на початку XXI століття у всіх регіонах світу демонструє стійку тенденцію до зростання: за останні 10 років воно збільшилося на 11% та становить близько 11,8 млрд. тонн щорічно [32].

Загострення протиріч та нові виклики у світовій енергетиці є однією з передумов підвищення міжнародної напруги на світових енергетичних ринках. Тому проблеми енергозабезпечення та ефективності використання енергоресурсів не можливо вирішати в рамках однієї країни.

Для забезпечення енергетичної безпеки світу та кожної країни зокрема необхідна взаємовигідна інтеграція, узгоджена правова, нормативна та технічна політики в енергетиці з врахуванням сучасних тенденцій розвитку світової економіки.

На сьогоднішньому етапі Україна є енергетично залежною країною та належить до країн, які лише частково забезпечені власними енергоресурсами. За обсягами споживання енергоресурсів та ефективністю їхнього використання, які характеризують рівень економічного розвитку країни та добробут її громадян, Україна значно відстає від європейських та інших розвинених країн світу [42].

Однак, вона має значний енергетичний потенціал та відіграє вагомую роль в міжнародній системі постачань енергоресурсів. Саме тому першочерговим завданням для України є забезпечення ефективного функціонування паливно-енергетичного комплексу та визначення основних засад й пріоритетів державної політики нашої держави в енергетичній сфері як передумови ефективного розвитку економіки та прискорення зростання рівня життя населення.

Ринок газу в Україні останнім часом зазнає регулярних змін, пов'язаних з його модернізацією та лібералізацією. Вагому роль в даному процесі відіграє Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП), яка проводить моніторинг та контроль за діяльністю суб'єктів господарювання у сферах енергетики та комунальних послуг [44].

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики і комунальних послуг (НКРЕКП) - являє собою державний орган, який підпорядковується Президенту і Верховній Раді України.

Забезпечує проведення цінової і тарифної політики в цих сферах, а також сприяє регулюванню цін і тарифів та одними із завдань якої є: розробка інструкцій, планів, умов, алгоритмів та інших нормативно-правових актів на виконання поставлених завдань, представляє щорічний звіт про результати своєї діяльності, забезпечує захист прав споживачів товарів і послуг в сферах електроенергетики, теплопостачання, централізованого водопостачання і водовідведення, в нафтогазовому комплексі, переробки та захоронення побутових відходів та ін [29].

Основною тенденцією, яка характеризує стан справ на ринку газу, є збільшення конкуренції, поява нових постачальників газу, а також компанійтрейдерів, що імпортують газ. За підсумками останніх років можна виокремити такі ключові події на ринку:

- оновлення законодавчої бази (Закон України «Про ринок природного газу», кодекси ГТС, ГРМ тощо);

- відмова від імпорту природного газу з Російської Федерації, завдяки зростанню реверсних поставок газу;
- збільшення власного видобутку газу;
- скасування наприкінці 2016 року норми про створення постачальниками страхового запасу природного газу в обсязі 50% від обсягу поставки наступного місяця;
- завершення розгляду в Стокгольмському арбітражі справи за зустрічними позовами НАК «Нафтогаз України» і «Газпрому». Суд зобов'язав «Нафтогаз» виплатити прострочену заборгованість в розмірі \$2 млрд і додатково відсотки за прострочення (0,03% за кожен день з 22 грудня поточного року). Однак, остаточна сума розрахунків між НАК «Нафтогаз» та ПАТ «Газпром» буде переглянута і остаточно винесена після розгляду Стокгольмським арбітражем 28 лютого 2018 року рішення по транзитному контракту;
- відкриття великими європейськими трейдерами, такими як ENGIE, RWE, TrailStone Energy LLC, Trafigura, MET, представництв в Україні;
- продовження впровадження принципів Третього енергетичного пакета ЄС, що передбачає реформування НАК «Нафтогаз» за принципом відділення енерготранспортної інфраструктури ГТС і її передачі незалежним операторам.

За підсумками 2017 року газотранспортна система України продемонструвала такі результати, які зображенні в таблиці 2.1

Таблиця 2.1

Результат транзиту газотранспортної системи України за 2018 рік порівнянно з 2016 роком в порівняно до ЄС

	обсяг, млрд м ³	порівняно з 2016
Транзит	93.5	13.7 %
Імпорт	14.1	26.8 %
Видобуток	20.8	3.1%
Споживання	28.4	- 6.3%
Всього в ПСГ	14.7	23.5%
Закачування	9.2	43.2%
Відбір	6.4	- 23.2%

Згідно з таблицею, загальний обсяг транзиту досяг рекордного значення за останні 8 років, напрям транзиту – до європейських країн. Станом на 01.01.2018 в Україні фіксується найбільший за останні 5 років обсяг запасів газу в підземних сховищах.

Імпорт газу відбувався лише з країн ЄС (словацький, угорський та польський напрям) та є рекордним за обсягами продовж всієї історії існування української ГТС. Відмова від імпорту з РФ сприяла збільшенню обсягів власного видобутку газовидобувними підприємствами України. Найбільшими газовидобувачами поряд з ПАТ «Укргазвидобування», ПрАТ «Нафтогазвидобування» та ПАТ «Укрнафта» у 2016р., як і у 2015р., стали ТОВ «Еско-Північ», ЗАТ ДК «Укрнафтобуріння», ПрАТ «Природні ресурси», ТОВ «КУБ-Газ», СП «Полтавська ГНК», ПрАТ «Девон», ТОВ «Перша українська газонафтова компанія» та ПрАТ «Укргазвидобуток» [44].

Споживання газу всіма категоріями споживачів скоротилось на 6,3% і, очікується, що на фоні загального скорочення споживання енергії, частка споживання природного газу до 2025 року скоротиться до 27% у зв'язку з виходом на перший план відновлюваних джерел енергії. Прогнозується річний спад у 0,3%, що відповідає усередненому тренду бенчмарку країн ЄС (Болгарія, Польща, Румунія, Словаччина) за період 2006, 2008 та 2014- 2016.

У період 2010-2015 роках загальний попит на газ скорочувався. Найбільший спад відбувся у 2013-2015 роках, -13,9% і в кількісному вираженні -12,7

млрд кубометрів газу. Основними причинами стали стрімке скорочення споживання у зонах конфлікту (Донецьк, Луганськ та Крим), підвищенні тарифи для домогосподарств та підприємств, а також середньорічне зростання температурних показників [46].

Політичні напруження та погіршення загальної економічної ситуації також стали причинами спаду. Найбільше скорочення відбулось у секторі централізованому опаленні, комунальному та транспортному.

У перспективі 2020-2035 роках, очікується, зменшення сукупного попиту на газ зі збереженням пріоритетних категорій споживання газу – централізованого опалення та промисловості. Говорячи про регіональний розподіл, у період 2013-2016 роках відбулось загальне скорочення споживання на -12,7 млрд кубометрів газу.

Частка конфліктних зон у загальному споживанні скоротилась з 24,0% до 9,1. У період 2013-2016 років східні та центральні регіони країни є найбільшими споживачами газу та разом становлять більш ніж половину (36,0% та 31,0% відповідно) споживання українського газу. З огляду на високий рівень індустріалізації у східних регіонах, зокрема, Дніпропетровську, Харкові, Донецьку, Запоріжжі, Сумах, Луганську, природний газ виступає невід'ємним компонентом при виробленні металу, сталі, хімічних добрив та іншого.

Тому, середньорічний обсяг споживання природного газу дещо вищий, ніж в інших регіонах і залишається бути таким не дивлячись на погіршення макроекономічних умов у всій країні.

Споживання в центральному регіоні характеризується в основному потребами домогосподарств та, відповідно, компаній-постачальників централізованого постачання. Тим часом, головною причиною спаду в попиті стало підвищення тарифів (приблизно на 280%). У 2016 році обсяг споживання газу західним регіоном становив 7,5 млрд кубометрів газу, що складало 20,6% загального рівня [56].

У дев'яти регіонах було зафіксовано спад у 14,0% (-1,2 млрд м³ газу) з вищезазначених причин. Східний регіон характеризується скороченням з 5,9 до 4,4 кубометрів газу за період 2013- 2015 років у зв'язку з ситуацією з Кримом та сповільненням промислової діяльності.

Негативний тренд спостерігався у всьому регіоні, окрім Одеси, де попит на природний газ зріс на майже 13,0% (0,3 млрд м³ газу) за 2013-2016 роки. Дане явище пояснюється зростанням активності у хімічній та сегменті добрив, а також інших промислових галузей, що компенсувало знижений попит на споживання газу серед домогосподарств [48].

Подальший попит на природний газ спадатиме. Таким чином, в середньому річне скорочення складатиме 0,3% і дана тенденція буде спричинена наступними факторами:

- зростання рівня енергоефективності: як наслідок, обсяги централізованого газопостачання, промислового, транспортного та комерційного призначення корочуватимуться;
- скорочення населення: скорочення попиту серед домогосподарств;
- зростання ВВП: матиме позитивний вплив на всі сектори, окрім побутового споживання;
- інші фактори: підвищення ролі альтернативних джерел енергії

У світі ключовим гравцями світового ринку відновлюваної електроенергетики стануть Китай, США та Індія. Від цих країн залежатиме дві третини приросту нових потужностей у цій сфері до 2022 року. Стрімке зростання сектору відновлюваної електроенергетики в світі пояснюється, зокрема, різким скороченням витрат на виробництво відповідного обладнання і матеріалів та сприятливій політиці підтримки розвитку цієї сфери в різних країнах світу.

Водночас очікується, що впродовж наступного п'ятиріччя Данія досягне найбільшої частки електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел, а саме – 70%. Слід зазначити, що Данія підтримує Україну у розбудові відновлюваної енергетики. Вже кілька років діє Українсько-данський енергетичний центр, який

тісно співпрацює з Держенергоефективності у вдосконаленні законодавства та Інтерактивної карти проектів відновлюваної енергетики UAMAP.

«Статистичні дані МЕА доводять, що весь світ тримає чіткий курс на розвиток відновлюваної енергетики. Технологічний прогрес набирає обертів, обладнання та матеріали дешевшають, впроваджувати «зелені» проекти стає дедалі вигідніше. Україна також рухається у цьому напрямі. Ми не тільки створюємо стимули для роботи бізнесу та інвесторів у цій сфері, а й вже співпрацюємо з такими країнами-лідерами у цій сфері, як Китай, Данія, Фінляндія та іншими, підписавши міжурядові Меморандуми про співробітництво у відновлюваній енергетиці із цими країнами», - прокоментував Голова Держенергоефективності Сергій Савчук [55].

Україна та Нідерланди підписали Меморандум про взаєморозуміння у відновлюваній енергетиці. Ситуація у співпраці України та ЄС у сфері енергетики склалася неоднозначна. Якщо розглядати стратегічний рівень, то є низка проектів в енергетичній галузі, які потенційно цікаві Україні, але вони не потрібні європейським партнерам [15].

І навпаки, є бажані для ЄС, але непривабливі, а інколи навіть проблемні для нашої сторони. Одним із головних чинників цього є поточна політична ситуація. Дедалі частіше поточна політична кон'юнктура дістає перевагу над стратегічними підходом.

Одним із положень останнього є розширення співпраці з країнами, які мають важливе значення для розвитку енергетичної галузі ЄС, її безпеки та стабільності постачань.

Передусім це проекти в газо- та електропостачанні. А основний акцент в Євросоюзі робиться на 10-річному Плані розвитку транс'європейських енергетичних мереж (Trans-European Energy Networks, TEN-E). Офіційно затверджений Європейською комісією, він фактично є переліком інтерконекторів між наявними газотранспортними системами й електромережами різних країн [15].

Завдяки цим з'єднанням можна перетворити сукупність різних національних мереж країн — членів ЄС на єдину систему. Як зазначає Гончар, досягнути повної однорідності для всіх 27 країн практично неможливо, адже ті різняться розмірами, потужністю, яка споживається, і станом мереж.

Утім, головним аспектом є саме створення єдиної мережі, абсолютної гомогенності їй не потрібно. У межах цього планується утворення кількох регіональних зон. Тобто, наприклад, німецька та чеська газові мережі будуть у єдиній регіональній зоні з відповідним хабом. У контексті такої регіональної мережевої інтеграції Україна, як член Договору Енергетичного співтовариства та як країна, що має Угоду про асоціацію з ЄС, може розглядатися як партнер для реалізації окремих європейських проектів [57].

Як повідомляється, сторони зустрілися для підписання Меморандуму в м. Утрехт, Нідерланди. Українську сторону представляв голова Держенергоефективності Сергій Савчук, Нідерланди - директор Нідерландського агентства підприємництва Барто Пірсма.

В рамках підписаного документа сторони взяли на себе зобов'язання обмінюватися інформацією щодо найкращих практик впровадження "зеленої" енергетики та механізмів їх фінансування, а також сприяти розвитку ділових зв'язків між українськими та нідерландськими компаніями для реалізації спільних інвестиційних проектів у сфері відновлюваної енергетики.

України може бути вигідним імпорт скрапленого газу через Польщу, із СПГ-терміналу поблизу міста Свіноуйсьце.

Інтеграція польської та української газотранспортних систем є частиною газового коридору Північ — Південь, що дає змогу транспортувати газ із терміналу СПГ у Свіноуйсьце до країн Центрально-Східної Європи, використовуючи транскордонні інтерконектори. Вартість нового інтерконектора порівняно невелика, до того ж ми маємо спільний кордон, без необхідності додаткового транзиту через треті країни [55].

Що стосується електроенергії, то наразі Україна має надлишок генерації та невеликий експорт до країн ЄС. Перспективним для української сторони є проект так званого енергомосту до Польщі й переорієнтація, зокрема, Хмельницької АЕС на експорт до цієї європейської країни. Втім, поки що польська сторона не показала великої зацікавленості в такому. Навіть більше, польські компанії певним чином намагаються не допустити вихід на ринок конкурента [49].

Схожа ситуація склалася й із нафтопостачанням. Є проект розширення нафтопроводу Одеса — Броди в напрямку на Польщу з тим, щоб у поєднанні з магістральним трубопроводом «Дружба» запустити постачання каспійської нафти до Словаччини, Угорщини й Чехії.

Уся необхідна для цього технічна інфраструктура наявна, однак знову є проблеми в тому, хто перебуває «на іншому кінці труби». Єдиний у Словаччині нафтопереробний завод у Братиславі Slovnaft на 98% належить групі MOL (Magyar Olaj- és Gázipari Részvénytársaság — публічна компанія з обмеженою відповідальністю «Угорська нафта й газ»), а чеське виробництво належить PKN Orlen (Polski Koncern Naftowy ORLEN Spółka Akcyjna — акціонерне товариство Польський нафтовий концерн Орлен). Хоча обидві компанії здебільшого споживають російську нафту [59].

Водночас, як зазначає заступник міністра енергетики та вугільної промисловості Наталія Бойко, зараз для України розпочався надзвичайно важливий євроінтеграційний етап в енергетиці, уряд ухвалив першу з моменту підписання Угоди про асоціацію Енергетичну стратегію України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [44].

Це, своєю чергою, відкриває шлях до приєднання української енергосистеми до ENTSO-E в режимі експлуатації та повної інтеграції в європейську систему транспортування газу ENTSO-G [29].

2.3 Оцінка ефективності стратегічного партнерства України з країнами Європейського Союзу в енергетичній сфері

Сьогодні Україна визначилася зі стратегічними орієнтирами власного розвитку і кінцевою метою європейської інтеграції розглядає участь у реалізації Європейського проекту з його орієнтованістю на безпеку та процвітання всієї Європи. Історична прихильність українського суспільства до європейських цінностей свободи й демократії та прагнення повноцінного впровадження інноваційної моделі економічного розвитку є визначальними чинниками для перейняття Україною європейського досвіду та здійснення необхідних економічних і політичних реформ.

Додаткові можливості поглиблення співпраці з ЄС розкриваються для України в багатосторонньому вимірі співробітництва між ЄС та державами – партнерами Східного партнерства. Багатосторонній вимір включає в себе як співробітництво регіональних держав між собою, так і їх співпрацю з ЄС. Якщо двосторонній вимір взаємодії існував і раніше та був просто включений до цієї ініціативи, то багатосторонній – є новизною, що має привнести Східне партнерство [15].

Під час його започаткування ЄС робив особливий наголос на можливостях багатостороннього виміру цієї політики. Багатосторонній вимір співробітництва ЄС має створити платформу регіональної співпраці та обміну досвідом, забезпечити поступову «європеїзацію» східних партнерів та створити передумови для виникнення регіональної зони вільної торгівлі, подібної до Центральноєвропейської зони вільної торгівлі (ЦЄЗВТ). Багатосторонній вимір є наслідком прагнення ЄС запровадити регіональне партнерство серед країн, що не вважають себе приналежними до одного регіону [17].

Відповідно такий вимір від початку не міг прогнозуватися як успішний принаймні у короткій і середній часовій перспективі. Підтвердженням цього є відсутність практичних результатів багатостороннього співробітництва.

На функціональному рівні Європейський Союз визначив пріоритетну для себе структуру співробітництва в межах багатостороннього виміру. Вона базується на 4 платформах: демократія, належне врядування та стабільність; економічна інтеграція та зближення з політиками ЄС; енергетична безпека; міжлюдські контакти. Очікувалося, що платформи слугуватимуть місцем для відкритої та вільної дискусії між посадовцями держав-партнерів та ЄС [18].

Зустрічі в межах платформ проводяться двічі на рік та мають визначений порядок денний. Звіти за результатами роботи платформ направляються на розгляд під час щорічної зустрічі міністрів закордонних справ.

До багатостороннього виміру належить також Форум громадянського суспільства та «флагманські ініціативи», підготовкою концепцій яких опікується ЄК. Ініціативи-флагмани є специфічними елементами, завдання яких – продемонструвати переваги СхП вже на перших етапах його імплементації.

Нині визначено п'ять таких ініціатив: інтегроване управління кордонами; сприяння малому та середньому бізнесу (SME); розвиток регіональних ринків електроенергії; підвищення енергоефективності та використання відновлювальних енергоресурсів; попередження, підготовка та запобігання наслідкам природних та техногенних катастроф, управління довкіллям.

Важливим сегментом багатостороннього виміру партнерства ЄС бачить взаємодію з громадянськими суспільствами держав-партнерів, яку вважає важливим доповненням до співпраці з урядами держав регіону. Метою такої взаємодії визначено підтримку суспільств на шляху до демократичного розвитку [47].

Головним інструментом у цій сфері є Форум громадянського суспільства (ФГС), завдання якого полягає у сприянні контактам між громадськими організаціями та їх діалогу з державною владою у державах-учасниках. Очікується, що уряди держав регіону також візьмуть участь у діалозі представників громадських організацій.

На сучасному етапі залучення громадянського сектору до вироблення політичних рішень відбувається через збір необхідної інформації ЄК та направлення її до урядів держав.

Крім того, найважливіші ідеї, що пропонуються при проведенні Форуму громадянського суспільства, презентуються під час щорічних зустрічей міністрів закордонних справ держав-партнерів ЄС. ЄС приділяє велике значення прямій взаємодії з громадянськими суспільствами держав регіону, оскільки бачить у цьому механізм прямого впливу на розвиток демократії в цих державах.

Особливо актуальною взаємодія з громадянським суспільством вбачається Євросоюзом у разі швидких політичних змін в державах або за умови погіршення загального стану демократії та основних свобод.

Ще одним напрямом взаємодії між державами-партнерами та Євросоюзом є міжпарламентська співпраця [32].

Ця сфера нині оформлюється: відповідна інституція – Парламентська асамблея ЄВРОНЕСТ – була започаткована лише у травні 2011 р. ЄС надає міжпарламентській взаємодії великого значення, оскільки розглядає його як механізм впливу на процеси у державах та на відносини між регіональними державами та ЄС [55].

Нині ще зарано говорити про успішність багатостороннього формату співробітництва, оскільки протягом останніх 2,5 років відбувався процес його інституційного оформлення. Разом з тим можна констатувати незначну динаміку багатостороннього співробітництва. ЄС продовжує наполягати на успішних перспективах багатостороннього виміру Східного партнерства.

Такий оптимістичний підхід може бути наслідком переконаності Європейського Союзу у власній спроможності «сконструювати регіон» у розумінні «спільноти цінностей», посилення тенденцій регіоналізму та багатосторонньої дипломатії як у сфері зовнішньої політики ЄС, так і в зовнішній політиці його держав-членів [15].

Щодо держав СхП феномен «європеїзації» є новелою зовнішньої політики ЄС, оскільки застосовується до країн, які не є формально включеними до СхП, які або мають перспективу членства в ЄС, або, не будучи членами ЄС, входять до спільного Європейського економічного простору (ЕЕА) (Норвегія, Ліхтенштейн) чи до Шенгенської угоди (Швейцарія). «Європеїзація», або інструменти наближення держав-партнерів до норм і стандартів ЄС, закладені у формат двостороннього співробітництва, в межах якого між державами-партнерами та ЄС головними пріоритетами визначено політичну та економічну інтеграцію, а також посилення мобільності громадян [17].

Формально це має відбуватися через укладання між державами-партнерами та ЄС угод про асоціацію включно із поглибленою та всеохоплюючою ЗВТ і лібералізацію візового режиму. Саме таке змістовне наповнення Східного партнерства вирізняє його з-поміж інших схожих регіональних ініціатив ЄС (Барселонський процес, Союз для Середземномор'я, Чорноморська синергія), оскільки визначає за Брюсселем роль центру регіонального тяжіння.

Допоміжним функціональним підґрунтям двостороннього виміру співробітництва мають стати три напрями: вдосконалення інституційного потенціалу органів державної влади країн-партнерів (Програма Всеохоплюючої інституційної розбудови); сприяння вирішенню проблем на регіональному і транскордонному рівнях; розбудова взаємодії ЄС з громадянським суспільством країн-партнерів [39].

Програма Всеохоплюючої інституційної розбудови (Comprehensive Institution Building) має для України особливий інтерес, оскільки її мета – сприяння імплементації УА включно із ЗВТ через надання допомоги для посилення головних для цієї сфери урядових структур.

Запровадження цієї Програми відбувається у три етапи: підписання Рамкових документів та Меморандуму про взаєморозуміння; визначення країною-партнером пріоритетних напрямів отримання допомоги; розроблення Плану інституційних реформ. Україна нині знаходиться на третьому етапі.

Оскільки переговори щодо УА завершилися, текст Угоди парафровано, і Україна вже сьогодні потребує створення ефективної моделі координації європейської інтеграції, цілком доцільно використати можливості Програми Всеохоплюючої інституційної розбудови. Співробітництво між Україною та ЄС у сфері регіональної політики на сьогодні зосереджено на таких напрямках:

- імплементація Меморандуму про взаєморозуміння для встановлення діалогу у сфері регіональної політики;
- налагодження взаємодії між представниками місцевої та регіональної влади України та ЄС в межах Комітету регіонів ЄС (КР);
- реалізація Спільної ініціативи ЄС щодо Криму;
- реалізація на регіональному рівні проектів за рахунок фінансових інструментів ЄС (Європейський інструмент сусідства і партнерства), Європейський інвестиційний банк, Інвестиційний інструмент політики сусідства);
- участь у реалізації Пілотної програми регіонального розвитку (ППРР) Східного партнерства;
- залучення України до реалізації Стратегії ЄС щодо Дунайського регіону;
- сприяння залученню регіонів України до діяльності європейських регіональних асоціацій.

Формування регіонального виміру співробітництва між Україною та ЄС ще далеке від завершення. Ще оформлюються інституційні та визначаються фінансові механізми забезпечення регіонального спів-робітництва. Через це взаємодія в межах регіонального виміру між Україною та ЄС була переважно орієнтована на короткострокові проекти, що не завжди є пріоритетними для вирішення важливих питань регіонального розвитку.

Регіональна співпраця України та ЄС сьогодні відбувається в межах реалізації проектів за рахунок фінансових інструментів ЄС [54].

Кошти транскордонних, міжрегіональних та регіональних програм ЄІСП не мають національного розподілу, а виділяються на реалізацію багатосторонніх проектів, що відбираються на конкурсній основі. У межах імплементації

Меморандуму про взаєморозуміння у сфері регіональної політики Україна отримувала технічну допомогу у вигляді проведення конференцій, семінарів, тренінгів, навчальних та ознайомчих візитів представників українських місцевих органів влади тощо.

Важливим кроком у розвитку регіонального співробітництва між Україною та ЄС може стати встановлення діалогу між представниками місцевої та регіональної влади України та ЄС в межах Комітету регіонів ЄС15. З метою посилення співпраці між регіонами ЄС та регіонами країн Східного партнерства у травні 2011 р. політичним Бюро Комітету регіонів ухвалено рішення щодо створення Конференції регіональних і місцевих влад СхП (CORLEAP) [60].

Свідченням позитивних зрушень у розвитку регіонального співробітництва між Україною та ЄС стали рішення про реалізацію двох конкретних регіональних проектів. Ідеться про Спільну ініціативу ЄС щодо Криму (започаткована у 2009 р.) та укладення у травні 2011 р. фінансової угоди на реалізацію проект «Розвиток систем водопостачання та водовідведення у м. Миколаїв». У межах розвитку регіонального виміру партнерства Євросоюз ініціював розробку Пілотної програми регіонального розвитку [61].

Головною метою ППРР є надання з боку ЄС сприяння щодо здійснення реформ ередусім у сфері соціально-економічного розвитку регіонів країн партнерів, подолання диспропорції у розвитку регіонів та окремих груп аселення за територіальною ознакою на основі принципів і підходів олітики згуртування ЄС. На цілі ППРР для України планується виділити 31 млн євро. Україна може скористатися додатковим інструментом, що сприятиме ї європейській інтеграції.

Йдеться про участь в агенціях та програмах ЄС, яка стала можливою після підписання Протоколу до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами про Рамкову угоду між Україною та Європейським Співтовариством про загальні принципи участі України в програмах Співтовариства [68].

Окрім України таку можливість з держав-сусідів ЄС мають Марокко та Ізраїль. Програми ЄС відрізняються за формою, змістом і видами діяльності, але всі вони створюються Європейським Союзом задля підтримки та забезпечення мобільності знань, навиків і спільних розробок для подальшої інтеграції (передусім розвитку внутрішнього ринку ЄС) і перетворення Євросоюзу на найбільш конкурентоспроможну економіку світу.

Це відбувається через підтримку ініціатив з налагодження та розвитку співпраці, обміну досвідом, спільних розробок і міжкультурного діалогу між окремими експертами та дослідниками, малими та середніми підприємствами, науковими та дослідними установами й неурядовими організаціями держав-членів ЄС.

Участь України в агенціях і програмах ЄС може сприяти процесу імплементації Угоди про асоціацію та стати корисним інструментом європейської соціалізації та модернізації країни. Україна вже має невеликий досвід співпраці в межах агенцій і програм ЄС (зокрема з Європейським органом харчової безпеки, Європейським моніторинговим центром з боротьби проти наркотиків та наркотичної залежності й Агенцією прикордонної безпеки FRONTEX), а підписання Протоколу дає Україні можливість брати участь у всіх агенціях та програмах ЄС, відкритих для участі третіх країн (21 агенція та 18 програм). [22]

Враховуючи обмеженість людських і фінансових ресурсів та низький рівень обізнаності щодо роботи програм та агенцій ЄС, Україні необхідно застосувати поступовий і вибірковий підхід щодо визначення переліку агенцій та програм. Визначальними критеріями у цьому можуть бути відповідність та сумісність пріоритетів агенцій і програм ЄС зі стратегічними пріоритетами розвитку України та з пріоритетами співпраці між Україною та ЄС.

За базовий сценарій для розрахунку прогнозів ринків взято сценарій із середнім щорічним реальним зростанням ВВП у 2010 - 2030 рр. - 5 %. Разом з цим при регулярному оновленні Енергостратегії слід відстежувати фактичний

розвиток ринків і ВВП і, при більш швидкому зростанні, аніж передбачено в базовому сценарії, потрібно проводити коригування прогнозів.

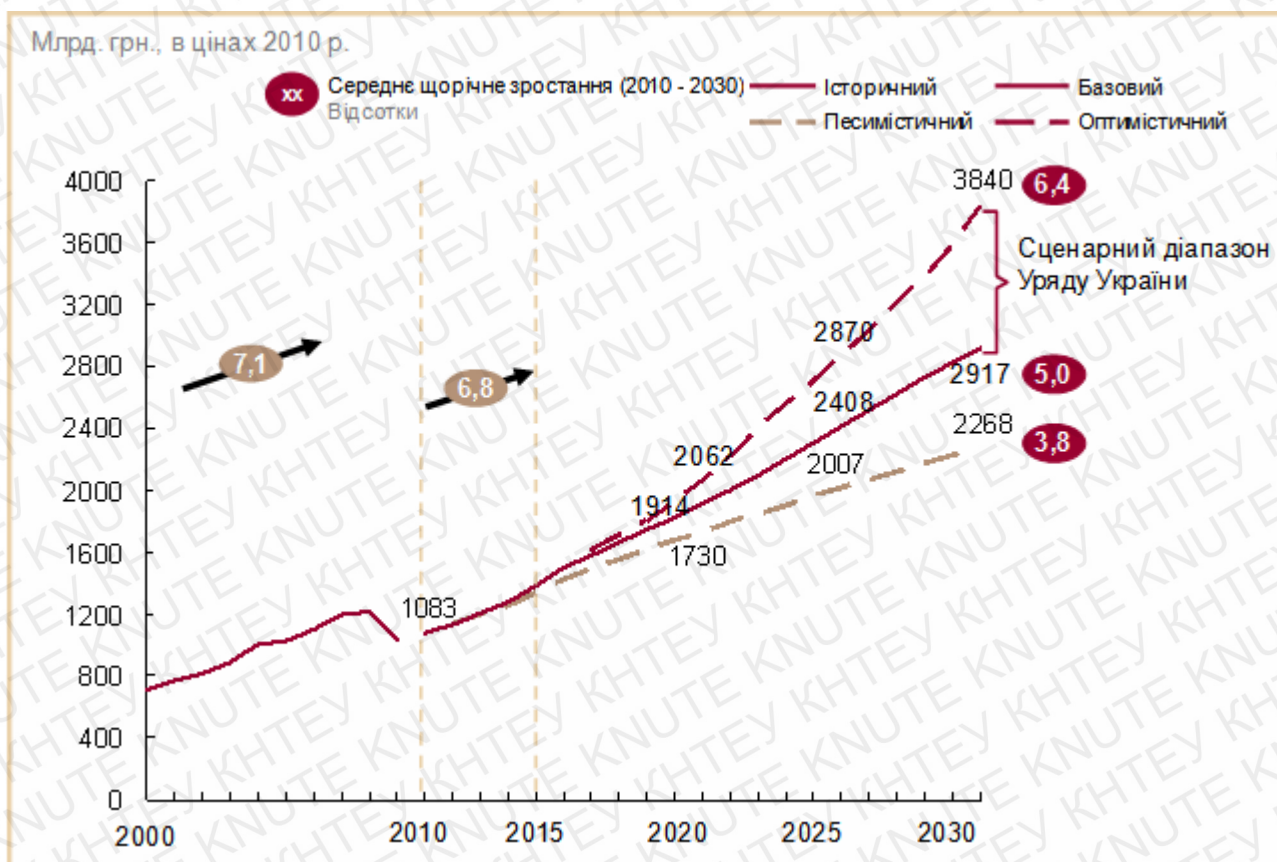

Рис.2.1 Оцінка ефективності співробітництва з ЄС в енергетиці з урахуванням змін ВВП

У базовому сценарії співвідношення ВВП сфери послуг з ВВП промисловості до 2030 р. наблизиться до рівня розвинених країн (сфера послуг складе 70 % ВВП, промисловість близько 21 %, решту 9 % складе сільське господарство). Відповідно до базового сценарію, ВВП України в 2030 р. досягне 2,9 трлн. грн.³ Оптимістичний сценарій передбачає більш інтенсивний індустріальний розвиток, при якому реальний ВВП України зростає щорічно в середньому на 6,4 %, до того ж структура ВВП також зміщується у бік сектору послуг.

Основними чинниками зростання стануть зростання ВВП промислового сектору (5,2 % щорічно), ВВП сектору послуг (6,9 % щорічно) і ВВП сільського господарства (7,1 %). При такому сценарії в 2030 р. ВВП досягне 3,8 трлн. грн. У песимістичному сценарії зростання ВВП значно нижче, ніж у сценарному діапазоні, через нижчі показники зростання ВВП у секторах: 1,4 % - у промисловому секторі, 4,2 % - у сфері послуг і 6,1 % - у сільськогосподарському секторі. У разі реалізації песимістичного сценарію розвитку ВВП України в 2030 р. він складе 2,3 трлн. грн.

Висновки до розділу 2

Енергетична інфраструктура України є застарілою: вона практично не функціонує та гостро потребує вдосконалення її ключових елементів. Більшість теплових електростанцій держави працюють без змін, у тому вигляді, у якому вони були побудовані (у середньому близько 40 років тому). Енергоефективність житлово-комунального сектору України у чотири рази нижча за відповідний показник західноєвропейських держав.

Цей кричуще неефективний сектор споживає майже 45% усієї енергії, якої потребує країна. Винятково енергонеефективними є системи центрального опалення, які нераціонально використовують величезні об'єми природного газу: близько 22% енергії втрачається в ході виробництва, 25% – під час транспортування та 30% – під час розподілу і використання (у тому числі кінцевими споживачами). Вдосконалення та відновлення енергетичної інфраструктури України потребуватиме мільярдів доларів інвестицій.

На сьогодні реалізовано один великий проект — реверсне постачання газу зі Словаччини, який забезпечив незалежність від російського Газпрому.

Поряд із позитивними зрушеннями й перспективами є й певні проблеми. Триває активне обговорення можливості реалізації газогону «Північний потік-2» і

другої черги «Гурецького потоку» [34].

Обидва проекти в деяких країнах ЄС, зокрема у ФРН та Австрії, розглядаються виключно крізь призму бізнесу, без урахування політичного значення. Україні може бути вигідним імпорт скрапленого газу через Польщу, із СПГ-терміналу поблизу міста Свіноуйсьце. Інтеграція польської та української газотранспортних систем є частиною газового коридору Північ — Південь, що дає змогу транспортувати газ із терміналу СПГ у Свіноуйсьце до країн Центрально

Східної Європи, використовуючи транскордонні інтерконектори.

Вартість нового інтерконектора порівняно невелика, до того ж ми маємо спільний кордон, без необхідності додаткового транзиту через треті країни. Крім того це могло б задіяти українські підземні сховища для потреб центральних країн ЄС.

Такі проекти хоча й виглядають привабливими з точки зору забезпечення диверсифікації джерел постачання, але з огляду на стрімку еволюцію правлячої верхівки в антиукраїнський бік виглядають проблемними.

Фактично, ми можемо сформувавши для себе залежність від сусідньої країни, латентна українофобія керівництва якої може вилитись у ймовірність виникнення проблем аналогічних російським газовим атакам проти України у 2006 та 2009 роках, хіба що в менших масштабах.

Наразі Україна має надлишок генерації та невеликий експорт до країн ЄС та навіть більше, європейські компанії певним чином намагаються не допустити вихід на ринок конкурента. Прагнення української сторони до інтеграції до європейського енергетичного ринку та систем управління нафтовими, газовими й електричними потоками, що існують в рамках Євроспільноти визначає необхідність широкого розгортання зв'язків в напрямку ЦСЄ.

З іншого боку, через власне буферне положення Україна у формуванні засад власної енергетичної політики та задоволенні потреб економіки необхідними

ресурсами, водночас, в рамках європейського геополітичного простору посилюється тенденція до фрагментації енергетичного простору.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ В РАМКАХ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА З ЄС В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ

3.1. Формування стратегії розвитку енергетичного ринку України в рамках стратегічного партнерства з країнами ЄС

Розвиток енергетики має вирішальний вплив на стан економіки в державі та рівень життя населення.

Однією з найважливіших складових добробуту в цивілізованих державах є забезпечення громадян і компаній необхідними енергоресурсами. Запорукою реалізації цієї мети має стати надійне, економічно обґрунтоване й екологічно безпечне задоволення потреб населення й економіки в енергетичних продуктах.

Замість забезпечення екстенсивного розвитку, яким економіка України рухалась протягом десятиліть, енергетика повинна перейти на ефективне забезпечення сталого розвитку економіки [68].

Забезпечення економіки та соціальної сфери країни основними видами енергоносіїв (електричною й тепловою енергією, моторними й котельно-пічними видами палива, а також природним газом) і сировинними ресурсами для потреб хімічної та металургійної промисловості (коксівним вугіллям, продуктами нафто- і газопереробки) покладається на паливно-енергетичний комплекс України (ПЕК) [69].

Стратегічним є сценарій виведення країни нарівень енергетичної самодостатності в перспективі до 2030р. (у випадку успіху проектів розробки покладів природного газу з нетрадиційних джерел), енергетичної незалежності в перспективі до 2025р. (за рахунок енергозаощадження та максимальної диверсифікації постачання первинних енергоресурсів).

Враховуючи членство України в Договорі про заснування Енергетичного Співтовариства, відповідні положення Угоди про асоціацію з ЄС, у фокусі уваги має бути завдання трансформації нормативноправової бази, регуляторного середовища, функціонального призначення енергетичної інфраструктури.

Реформа національних регуляторів відповідно до законодавства ЄС, зобов'язань України в рамках членства в Договорі про заснування Енергетичного Співтовариства та кращих практик ЄС має створити фундамент для трансформації енергетичного сектору таким чином, щоб він став не тільки запорукою енергетичної безпеки країни, але й надав приклад ефективного енергоощадного виробництва і споживання [58].

Традиційно, з радянського періоду газо- та нафтотранспортна системи, електроенергетичні мережі переважною мірою були і залишаються технологічно ланкою колишньої радянської енергетичної інфраструктури, зорієнтованої на експорт енергоресурсів. У результаті системної трансформації вона має стати:

- гнучким інструментом системи енергетичної безпеки України;
- базисом надійного енергозабезпечення споживачів;
- ланкою системи безпеки постачань до ЄС (Security of supply) зі східного напрямку (якщо такі постачання зберуться надалі). Для досягнення головних цілей НЕС 2020 визначаються наступні загальні завдання:

А) Гарантування енергетичної незалежності, включаючи створення стратегічних резервів, диверсифікацію джерел і шляхів постачань;

Б) Зниження енергоємності ВВП до 2020р. на 20% порівняно з 2012р;

В) Функціонування конкурентних і прозорих ринків електроенергії, тепла, газу, нафти та нафтопродуктів, вугілля тощо з урахуванням чинниказовнішньої агресії;

Г) Формування та моніторинг на регулярній основі енергетичного балансу України та його оцінка за критеріями ефективності;

Д) Забезпечення надійного функціонування енергетичної інфраструктури, в т.ч. захист критичних об'єктів;

Е) Інвестиційна привабливість (залучення інвестицій);

Є) Удосконалення законодавства, що регулює діяльність енергетичного сектору, з урахуванням вимог *acquis communautaire*;

Ж) Підготовка кадрів та науково-технічне забезпечення;

З) Захист критичної енергетичної інфраструктури. Здійснення ефективної енергетичної політики потребує політичної волі, професійного планування впровадження ґрунтовного аналізу, якісної статистики, громадського діалогу, постійного моніторингу індикаторів прогресу [67].

«Нова Енергетична стратегія України до 2035 року: безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» (далі – НЕС) є документом, який окреслює стратегічні орієнтири розвитку паливно-енергетичного комплексу України на період до 2035 р.

Україна використовує для власних потреб різноманітні джерела енергії, такі як нафта, природний газ, вугілля, атомна і гідроенергія, енергія вітру і сонця тощо. Традиційно найбільш затребуваними в Україні наразі є викопні ресурси: природний газ і вугілля, які сумарно становлять понад 60% вітчизняного енергетичного балансу. Водночас в останні роки внаслідок змін цінової кон'юнктури, технологій та світових трендів, частка інших видів енергії у споживанні поступово зростає. До того ж сьогодні є підстави очікувати їх подальшого зростання з відповідним зменшенням частки викопного палива в енергетичному балансі країни.

«Нова Енергетична стратегія України до 2035 року: безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» передбачає, що до 2025 р. здебільшого буде завершено реформування енергетичного комплексу України, досягнуто першочергових цільових показників з безпеки та енергоефективності, забезпечено його інноваційне оновлення та інтеграцію з енергетичним сектором ЄС.

НЕС розроблено в контексті Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 № 5, яка, зокрема,

передбачає реформування енергетики та реалізацію програми енергоефективності в межах визначеного вектора подальшого розвитку.

НЕС визначає цілі, завдання та механізми виведення енергетичного комплексу на принципово новий, якісний рівень розвитку. Насамперед, НЕС спрямована на вирішення проблем енергетичної безпеки в умовах нагальної потреби забезпечення суверенітету держави за обставин зовнішньої агресії із застосуванням як новітніх видів озброєнь (у тому числі інформаційних та гібридних методів ведення війни), так і невійськових впливів. Документ

пропонує механізми трансформаційного характеру на період до 2020 р. та визначає стратегічні орієнтири розвитку до 2035 р.

Зниження енергоємності економіки, а також диверсифікація джерел і шляхів постачання енергоресурсів, нарощування вітчизняного виробництва сприятимуть підвищенню економічної, енергетичної та екологічної безпеки, що призведе до оптимізації енергетичного балансу та дозволить створити міцне підґрунтя для сталого енергетичного майбутнього країни.

Використання вітчизняних науково-технічних і технологічних досягнень із максимальним залученням місцевої складової також сприятимуть інноваційному розвитку економіки, науково-освітнього потенціалу, підвищенню рівня зайнятості населення, зниженню залежності від імпорту ресурсів тощо.

Гнучкість розвитку енергетичної галузі може бути забезпечена завдяки використанню можливостей енергоефективних технологій та інвестицій. Сталий розвиток енергетичної галузі має стати першим кроком для оздоровлення та зростання економіки країни в цілому.

Підґрунтям для інвестицій мають бути реформи, демонополізація, прозорість і вдосконалення правових і регуляторних механізмів. Держава повинна мінімально інвестувати, але максимально сприяти формуванню стимулюючого інвестиційного клімату.

Частка прямих інвестицій з державного бюджету України у розвиток енергетичної інфраструктури не має перевищувати 5-10%, водночас прямі

інвестиції з однієї країни не повинні сягати критичного рівня, що зумовлює потребу диверсифікації інвестицій.

Керуючись положеннями НЕС, КМУ має підготувати рішення з визначення ролі органів виконавчої влади та їх дій на етапах підготовки та формування заходів з ефективного виробництва, трансформації, транспортування, переробки і споживання енергії; формування конкурентних і прозорих ринків електроенергії, природного газу, нафти, теплової енергії та вугілля.

У процесі розробки НЕС застосовувався програмно-цільовий підхід. На відміну від попередніх енергетичних стратегій, метод прогнозування майбутнього стану енергетичної системи замінюється на складання алгоритмів заради досягнення бажаних результатів. Зокрема ключових «маяків» формування енергетичної політики, розвитку енергетики на кожному з трьох основних етапів реалізації стратегії, найменування яких наводяться нижче. У подальшому передбачається коригування прогнозних цілевих показників залежно від фактичного соціально-економічного розвитку України.

У розробленні документа брали участь провідні українські неурядові організації та державні установи за підтримки європейських структур й експертів. На завершальному етапі публічного обговорення проекту НЕС організовано фахові дискусії за участі представників провідних науково-дослідних інституцій, галузевих компаній, міжнародних та громадських організацій, вітчизняних та іноземних експертів. За результатами обговорення сформовано остаточну редакцію НЕС.

Таким чином, НЕС можна вважати результатом спільних зусиль експертного співтовариства України, вітчизняних компаній, державних інституцій та представників авторитетних міжнародних установ.

Метою нової Енергетичної стратегії України є забезпечення потреб суспільства та економіки в паливно-енергетичних ресурсах у технічно надійний, безпечний, економічно ефективний та екологічно прийнятний спосіб для гарантування поліпшення умов життєдіяльності суспільства.

Стратегічне бачення: енергетична галузь України – економічна запорука державного суверенітету, елемент належного врядування, надійний базис сталого розвитку конкурентної економіки та невід’ємна частина європейського енергетичного простору.

Свідоме та енергоефективне суспільство

- впровадження на державному та муніципальному рівнях, а також на підприємствах, та постійне вдосконалення системи енергетичного менеджменту, зокрема, відповідно до вимог стандартів та міжнародних угод;
- стимулювання енергозаощадження на рівні споживачів, формування енергоефективної свідомості у громадян;
- стимулювання підвищення енергоефективності шляхом адресної монетизації субсидій кінцевому споживачеві, мінімізація обсягів субсидування у перспективі;
- підвищення енергоефективності на етапі генерації електро- та теплоенергії, зниження втрат енергії у подальшому при її передачі та розподілі;
- забезпечення повноти та прозорості обліку всіх форм енергії та паливно-енергетичних ресурсів (електро- та теплоенергоносії, природного газу тощо);
- формування та регулярний моніторинг енергетичного балансу України, його оцінка за критеріями ефективності;
- зниження енергоємності ВВП до 2035 р.:

Енергетична незалежність, надійність та стабільність ПЕК

- Забезпечення енергетичної незалежності, включаючи інтенсивне нарощування ресурсної бази та видобутку первинних енергетичних ресурсів, вітчизняних потужностей з їх переробки, створення запасів та резервів, диверсифікацію джерел і шляхів постачань, техніко-технологічне переозброєння ключових підприємств галузі;
- з одного джерела постачання Україна повинна отримувати не більше 30% первинних енергетичних ресурсів (для ядерного палива цільовий показник визначається окремо);

- мінімізація імпорту завдяки:
 - інтенсивному нарощуванню видобутку вуглеводнів на території України;
 - ефективному використанню ресурсів;
 - інтенсивному розвитку власної ресурсної бази;
 - інтенсивному розвитку ВДЕ;
 - оптимізації енергетичного балансу;
- відновлення розвідки, освоєння та видобуток вуглеводневих ресурсів на шельфі зі створенням сприятливих умов для вітчизняних підприємств та іноземних інвесторів;
- зниження залежності від поставок вугілля антрацитових груп;
- удосконалення системи захисту критичної інфраструктури на основі кращих практик країн НАТО та ЄС, створення системи кризового управління в енергетичному комплексі;
- застосування кращих практик з охорони навколишнього природного середовища;
- забезпечення надійного функціонування енергетичної інфраструктури, проведення необхідних заходів із модернізації, зниження аварійності, подовження експлуатації в штатному режимі;
- забезпечення гарантованої відповідності генеруючих потужностей обсягам та режимам споживання електроенергії в ОЕС України, зокрема в частині наявності регулюючих потужностей;
- інтеграція ОЕС України до енергосистеми синхронної зони континентальної Європи ENTSO-E та нормативно-правове врегулювання.

Розвиток ринків

- Створення конкурентних ринків газу, електроенергії, теплової енергії, вугілля, нафти та нафтопродуктів; конкурентоспроможних умов їх транспортування територією України, в тому числі забезпечення функціонування ринків з урахуванням чинника зовнішньої агресії;

- відмова від формування цінової і тарифної політики за принципом "затрати плюс", перехід до стимулюючого регулювання тарифів; з подальшим переходом на ринкові механізми;
- сприяння розвитку місцевих енергетичних ініціатив, зокрема малого та середнього підприємництва в енергетичній сфері та енергетичних кооперативів, генерації та постачання електричної і теплової енергії з урахуванням регіональних особливостей, розвитку розподіленої генерації;
- прозорий і недискримінаційний механізм формування тарифів і виділення пропускних потужностей для транскордонної торгівлі, спрощення процедур організації транзиту за принципом свободи доступу до транзитних потужностей;
- забезпечення справжньої незалежності національного регулятора (НКРЕКП) та Антимонопольного комітету від будь-якого впливу, їх фінансової незалежності та самостійності у прийнятті рішень;
- впровадження механізмів прозорості видобутку та використання власних паливних ресурсів за принципами міжнародної ініціативи з забезпечення прозорості видобувних галузей (EITI);
- запровадження принципів і кращих практик ресурсного менеджменту в державному управлінні нафтогазовими ресурсами;
- удосконалення правового забезпечення, інституцій і технічної інфраструктури для розвитку ринку комунальних послуг.

Імплементация вимог *acquis communautaire* в законодавстві, що регулює діяльність і сприяє розвитку енергетичного сектору; прозоре формування тактичних рішень, що прогнозовано відповідають визначеним довгостроковим цілям; створення умов для формування технологічних інноваційних парків з використанням сучасних, науково обґрунтованих рішень, технологій та обладнання в енергетичній сфері; підтримка здорового конкурентного середовища, безперешкодного доступу до ринків і існуючої інфраструктури (окрім природних обмежень, а також виходячи з раціоналізації факторів енергетичної безпеки України). проведення стабільної та прогнозованої політики

у сфері залучення інвестицій; проведення комунікаційної політики для заохочення входу на ринок міжнародних стратегічних та фінансових інвесторів.

Таким чином, Енергетична стратегія України до 2030 року покликана визначити вектор розвитку галузей енергетики країни відповідно до цілей і завдань ПЕК до 2030 року (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Енергетична стратегія України до 2030 року: причини, цілі, напрямки реалізації згідно Меморандуму з ЄС

Причини	Цілі	Напрямки реалізації
Під час розробки Енергостратегії у 2006 р. не були враховані в повному обсязі наявні на той момент тенденції світового розвитку енергетичної галузі	Створення умов для надійного та якісного задоволення попиту на енергетичні продукти за найменших сукупних витрат, при цьому економічно обґрунтовано	Формування цілісної та дієвої системи управління та регулювання в паливно енергетичному секторі, розвиток конкурентних відносин на ринках енергоносіїв, поступова лібералізація
Зміни в українській та світовій економіках, викликані фінансово економічною кризою, призвели до значних коригувань показників розвитку; Переважна частина програм модернізації та будівництва генеруючих та мережевих об'єктів, які були передбачені Енергостратегією 2006 року, не реалізовані	Підвищення енергетичної безпеки держави; підвищення ефективності споживання та використання енергопродуктів	Створення передумов для істотного зменшення енергоємності економіки за рахунок впровадження нових технологій; збільшення видобутку та виробництва власних енергоресурсів з урахуванням економіки видобування, а також збільшення обсягів енергії та енергопродуктів, видобутих із нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії

Продовження таблиці 3.1

Причини	Цілі	Напрямки реалізації
За останні 5 років відбулися зміни в економіці та енергетиці України, які безпосередньо і суттєво впливають на перспективи розвитку паливно-енергетичного комплексу: зобов'язання України в рамках приєднання до Енергетичного співтовариства зафіксовано на міжнародному рівні	Зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище і забезпечення цивільного захисту у сфері техногенної безпеки ПЕК	Диверсифікація зовнішніх джерел поставок енергетичних продуктів; створення умов для залучення до ПЕК приватних інвестицій, нових технологій і сучасного досвіду ефективної роботи

Співробітництво України та Єс в енергетиці зазнала суттєвих трансформацій та актуалізувалося питання реформування енергетичної сфери нашої держави, наслідком якого в разі його успіху стане те, що вже за кілька років Україна буде позбавлена небезпечної залежності від зовнішніх чинників.

Реформа енергетичного сектору України уже сьогодні призвела до кардинальних змін, а саме в електроенергетичній сфері. Варто зазначити, що найважче змінити саме внутрішні правила гри, ліквідувати монополізм та дати поштовх для функціонування та діяльності конкурентно незалежних енергетичних компаній. Упродовж тривалого часу питання забезпечення стратегічного партнерства України на національному рівні пов'язувалось з диверсифікацією джерел імпорту газу. Однак сьогодні вітчизняні експерти часто констатують той факт, що кардинальне зменшення споживання енергоресурсів на внутрішньому ринку – це єдиний спосіб до вирішення цієї проблеми.

Потрібно створити конкурентні енергетичні ринки, до яких належатимуть ринки природного газу, електроенергії, теплової енергії, нафти і нафтопродуктів,

вугілля та біопалива. Для того, щоб система реформування цих ринків була дієвою, потрібно розглядати питання їхнього розвитку через призму інших проблем України: безпекового виміру (в Україні немає чіткої концепції захисту енергетичних об'єктів), інституційної складової (створення незалежного регуляторного органу), правильної системи тарифоутворення та соціального захист

Відповідно до плану “НЕС-2035” комплексно проаналізувавши різні складові для гарантування енергетичної стратегії України відповідно до угоди з ЄС, за допомогою методики SWOT-аналізу визначено сучасні тенденції, особливості та майбутні можливості стратегічного партнерства України з ЄС в енергетичній сфері, враховуючи як внутрішні, так і зовнішні фактори ризику та впливи. Результати аналізу відображено у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

SWOT-аналіз енергетичної стратегії України

<i>Внутрішнє середовище</i>	<p align="center">Позитивний вплив</p> <p align="center">Сильні сторони (STRENGTHS):</p> <ul style="list-style-type: none"> • побудова надійної основи для конкурентноспроможної економіки; • досягнення рівня енергетичної самодостатності; • покращення безпекового виміру економіки, енергетики та навколишнього середовища; • сприяння внутрішнім реформам за умов інтеграції мереж із ЄС; • створення енергоефективного суспільства; • розвиток наукового потенціалу; • створення робочих місць; • створення можливості переоснащення як індустрії енергетики, так і промисловості країни загалом; • впровадження стимулюючих податків; • розвиток відновлюваних джерел енергії. 	<p align="center">Негативний вплив</p> <p align="center">Слабкі сторони (WEAKNESSES):</p> <ul style="list-style-type: none"> • політична нестабільність; • важка імплементація стандартів ЄС у енергетичній сфері; • застарілий енергетичний комплекс; • збільшення вартості на енергоресурси; • слабе використання природних ресурсів; • недостатня кількість інвестицій, зокрема від приватного сектору; • складність економічних трансформацій; • складність досягнення стратегічних цілей у сфері енергетики в Україні; • технологічна відсталість; • зношення систем енергопостачання; • непрозорість і високий рівень корупції; • депрофесіоналізація енергетичної галузі; • хибність низки нормативно-правових актів; • відсутність інформації в органах державної влади про реальний стан в паливно-енергетичного комплексу.
<i>Зовнішнє середовище</i>	<p align="center">Можливості (OPPORTUNITIES):</p> <ul style="list-style-type: none"> • інтеграція з енергетичним сектором ЄС; • інноваційне оновлення відповідно до світових стандартів; • реформація енергосистеми; • зміцнення глобального зв'язку; • залучення іноземних інвестицій; • посилення енергозаощадження і енергоефективності; • правильне використання власних ресурсів; • диверсифікація імпорту енергоресурсів; • створення стратегічних резервів паливно-енергетичних ресурсів. 	<p align="center">Загрози (THREATS):</p> <ul style="list-style-type: none"> • зовнішня агресія постачальника енергоресурсів; • важке забезпечення стабільності транспортування енергоресурсів; • залежність від іноземних енергоресурсів; • офшоризація економіки; • нехтування правилом “декарбонізації”; • можлива втрата транзитного статусу; • самоізоляція після недотримання правил ЄС чи їх неадекватного впровадження.

Враховуючи перелічені у таблиці показники, увагу слід зосередити на можливостях та загрозах енергетичній безпеці України.

Важливим є також те, що проблема зі збереження та використання енергоресурсів не дає змоги знизити енергоємність ВВП, інтенсифікувати розробку власних покладів, сформуванню власного енергорезерву тощо.

Для вирішення цієї проблеми потрібно проводити реформи в країні, починаючи від вдосконалення нормативно-правової бази діяльності енергетичних заводів до визначення стандартів відповідно до ЄС у сфері енергетики.

Слід враховувати, що наша держава не може розраховувати на стабілізаційні для економіки можливості у сфері співробітництва України та ЄС у енергетиці, зокрема у використанні нетрадиційних енергоносіїв, оскільки цілі,

заявлені в Стратегії, залишаються декларативними, фактично не імплементуються на державному рівні.

Йдеться, зокрема, про такі вимоги, як підвищення рівня виробництва власних первинних енергетичних ресурсів; диверсифікація зовнішніх джерел постачання первинних енергетичних ресурсів; закріплення стратегічного положення України в міжнародній системі транспортування енергоносіїв; забезпечення внутрішньої енергетичної незалежності через подолання монополізму й розвитку конкуренції між основними підприємствами енергетичного сектору України.

Враховуючи декларативність таких цілей, аналітики виокремлюють три можливі сценарії розвитку подій в енергетичній сфері на період до 2035 р.: “європеїзація енергетичного ринку України”, “збереження статус-кво в енергетичних відносинах”, “втрата незалежності в енергетичній політиці” Отож перспективними слід вважати подальші дослідження проблем адаптації до викликів сьогодення, головним узгодженням національного законодавства в енергетичній сфері із нормативно-правовими актами ЄС в контексті імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС.

3.2 Напрями реалізації державної програми підтримки енергетичного сектору України в контексті Угоди про асоціацію з ЄС

«Нова Енергетична стратегія України до 2035 року: безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» (далі – НЕС) є документом, який окреслює стратегічні орієнтири розвитку енергетичного комплексу України на період до 2035 р. в рамках Угоди з ЄС.

Реалізація Стратегії 2035 потребує цілеспрямованості та послідовності енергетичної політики поряд із гнучкістю застосування управлінських рішень, адекватних реальній соціально економічній ситуації. Відтак конкретні

управлінські рішення, які прийматимуться на виконання Стратегії, мають забезпечувати:

- наближення нормативно-правового та законодавчого поля, зокрема в енергетичній сфері, до принципів та положень законодавства ЄС, зокрема викладених в Угоді про асоціацію Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони;
- утримання від будь-якої діяльності, яка може ускладнити розвиток конкуренції на енергетичних ринках, ринку енергетичних послуг, підвищення ефективності використання енергії та пріоритетів України в частині забезпечення низьковуглецевого розвитку економіки;
- забезпечення, при необхідності застосування соціальної допомоги, мінімального рівня її впливу на принципи функціонування енергетичних ринків;
- сприяння розвитку ініціативи суб'єктів господарювання та якості корпоративного менеджменту на основі індикативного планування та укладання Добровільних угод щодо виконання положень Стратегії;
- утримання від прийняття актів законодавства, які негативно впливають на сталість та прогнозованість правил гри на енергетичних ринках.

Досягнення цілей Стратегії відбувається шляхом реалізації комплексу заходів за визначеними етапами. Етапність реалізації Стратегії дозволяє забезпечити сталість енергетичної політики щодо досягнення довгострокових цілей та гнучкість у застосуванні конкретних механізмів реалізації, виходячи із реальної ситуації.

Встановлюються такі етапи реалізації Стратегії.

1) Етап реформування (2015-2020), на якому передбачається завершення дії програм та проектів, започаткованих раніше за існуючих норм та правил управлінської, політичної, господарської діяльності. У цей період слід очікувати збереження низки обмежуючих чинників: тиску популістичних рішень, відносної

недієздатності органів державної влади тощо, що створюватиме можливість для реалізації лише незначного кола завдань розвитку енергетичного сектору.

Завданнями даного етапу є зміна підходів до управління енергетичним сектором, зокрема завершення приватизаційних процесів та реформування енергетичних ринків, ліквідація системи опосередкованих розрахунків в енергетиці та переходу до безпосередніх договірних відносин між виробниками та споживачами енергоресурсів на основі ринкового ціноутворення.

Передусім у період до 2020 року необхідно забезпечити:

- припинення політики «пільгових» цін для окремих груп споживачів та перехід на єдині для всіх груп споживачів принципи ціноутворення;
- завершення процесу приватизації та/або корпоратизації в енергетичному секторі, уточнення повноважень та завдань органів виконавчої влади у сфері енергетики;
- завершення формування законодавчої бази реформування енергетичних ринків, забезпечення реформування енергетичних ринків та посилення незалежності національних регуляторів енергетичних ринків;
- децентралізацію владних повноважень та передачу ресурсів та відповідальності за функціонування житлово-комунальної сфери та комунальної енергетики на місцевий рівень, обґрунтовану децентралізацію систем енергозабезпечення з використанням місцевих видів палива та відновлюваних джерел енергії;
- впровадження системи енергоменеджменту, проведення енергетичного аудиту, розроблення законодавства з надання енергетичних послуг (реалізації проектів енергоефективності споживачами за сприяння постачальників);
- виконання програми підготовки енергетичних систем України (електроенергетичної, газотранспортної) до роботи в синхронному режимі з енергетичними системами ЄС;
- забезпечення диверсифікації маршрутів та джерел постачання енергоресурсів з метою зниження залежності України від поставок з монопольних

джерел;

- запровадження системи стратегічного планування як в частині періодичного затвердження перспективних ключових параметрів розвитку енергетичного сектору, так і в частині проведення аналізу ризиків та загроз енергетичній безпеці та оцінки стану реалізації Стратегії.

Вирішення зазначених нагальних завдань дозволить сформувати нову систему взаємовідносин між постачальниками та споживачами енергетичних послуг, чітко визначити відповідальність суб'єктів взаємовідносин в енергетичному секторі, їх можливості та інструменти залучення інвестицій.

Одночасно це підвищить відповідальність власників об'єктів енергетики за ефективність їх діяльності та зацікавленість суб'єктів господарювання та органів влади у підвищенні енергоефективності, відкриє можливості для інноваційного розвитку енергетичного сектору.

2) Етап модернізації та корпоративного розвитку (2021-2025), на якому, після завершення нагальних політичних та економічних перетворень в країні, слід очікувати прагматизації економічних відносин, що підвищить відповідальність та зацікавленість суб'єктів господарювання в ефективності діяльності. На даному етапі передбачається повноцінне запровадження нових моделей функціонування енергетичних ринків, збільшення повноважень та відповідальності місцевих органів влади за результати життєдіяльності громад.

Завданнями даного етапу є реформування системи управління в енергетичному секторі та запровадження законодавства з питань фінансово-економічного регулювання енергетики відповідно до ринкових моделей, а також підвищення корпоративної культури суб'єктів господарювання та їх спроможності використовувати доступні інструменти внутрішнього та зовнішнього ринку капіталу та ресурсів енергетичного ринку України. Має відбутися суттєве вдосконалення законодавчої бази забезпечення енергетичної безпеки держави в умовах лібералізованих енергетичних ринків, зокрема в частині використання доступних ресурсів в умовах надзвичайних ситуацій [43].

Пріоритетами даного етапу є забезпечення до 2025 року:

- забезпечення, синхронно із поданням заявки на вступ України до ЄС, приєднання об'єднаної енергетичної системи України до європейської мережі операторів систем передачі електроенергії (ENTSO-E) та інтеграцію газотранспортної системи України до Європейської мережі операторів системи транспортування газу (ENTSO-G);
- повноцінної імплементації положень «Третього енергетичного пакету» та інших Директив ЄС;
- розвитку інституційного середовища для функціонування енергетичних ринків та загалом бізнесу в енергетичній сфері за європейським зразком;
- реформування системи оподаткування у видобувній галузі з метою забезпечення рівних умов господарювання та створення привабливого інвестиційного клімату;
- створення обґрунтованої системи енергетичних та екологічних податків (оподаткування енерговикористання) та концентрації інвестиційного ресурсу для реалізації масштабних проектів в рамках створення фондів фінансування проектів розвитку енергетики;
- посилення вимог до енергоспоживаючого обладнання та будівель (стандарти, регламенти, сертифікація тощо);
- запровадження системи управління попитом, зокрема запровадження зобов'язань щодо надання енергетичних послуг;
- формування системи забезпечення енергетичної безпеки, узгодження дій держави та суб'єктів господарювання в мирний час та в особливий період.

Вирішення завдань цього етапу сформує основу забезпечення сталого інноваційного розвитку енергетичного сектору в умовах конкурентних відносин.

Підвищення якості корпоративної культури суб'єктів господарювання відкриє шлях до реалізації масштабних інноваційних проектів розвитку галузей енергетичного сектору, забезпечить сталість розвитку енергетичних компаній.

3) Етап інтеграції та інноваційного оновлення (2026-2035), на якому Україна повністю інтегрується до системи міжнародної співпраці, а енергетичний сектор функціонуватиме в рамках спільного енергетичного ринку ЄС відповідно до єдиних правил. Завданням цього етапу є формування системи державної підтримки науково-технологічного та інноваційного розвитку енергетичного сектору України, розширення активності та спроможності національних компаній на світових енергетичних ринках, інноваційне оновлення основних фондів енергетичного сектору України з використанням можливостей міжнародної інтеграції. На цьому етапі має бути завершено формування системи забезпечення енергетичної безпеки.

Пріоритетами етапу є:

- підтримка ринкової фінансової інфраструктури щодо реалізації проектів оновлення основних фондів енергетичного сектору;
- запровадження цільових програм розвитку технологічних платформ, що визначатимуть довгостроковий вплив на структуру енергетичного балансу та структуру економіки країни;
- посилення вимог до способів енерговикористання, технологій та обладнання через перегляд цільових рівнів енергоспоживання та екологічних параметрів;
- забезпечення захисту прав споживачів щодо доступу до якісного енергозабезпечення;
- формування системи підтримки проведення перспективних наукових досліджень, розробки та впровадження нових енергетичних технологій, технологій енерговикористання тощо;
- розвиток внутрішнього ринку торгівлі квотами на викиди парникових газів як ринкового інструменту інвестування проектів енергозбереження та зниження рівня викидів;
- використання фінансових ресурсів та можливостей поглибленої міжнародної співпраці України для модернізації енергетичного сектору згідно

правил та вимог ЄС;

- створення системи підтримки реалізації пілотних проектів впровадження новітніх енергетичних технологій та технологій енерговикористання;

- уточнення енергетичних (екологічних) податків як інструменту регулювання структури енергетичного балансу, реалізація пріоритетів низьковуглецевого розвитку економіки;

- формування інструментів підтримки національних енергетичних компаній щодо розширення їх участі в європейських та глобальних ринках та проектах, які сприятимуть посиленню енергетичної безпеки України; повноцінна та активна участь України в системі міжнародних угод та міжнародних проектах у сфері енергетики з метою формування спільної системи забезпечення енергетичної безпеки [94].

Цілі та завдання комплексу державних цільових програм будуть узгоджені між собою для забезпечення концентрації зусиль країни та забезпечення реалізації Стратегії 2035 згідно умов з ЄС.

В ЄС введено в дію комплекс заходів для підвищення ефективності споживання енергії. Єврокомісія приділятиме особливу увагу тим секторам економіки, які мають нереалізований потенціал енергоефективності, зокрема транспорту та будівництву. При цьому включатиметься потенціал програм з багатооборотним використанням продукції та «відходи – в енергію».

суспільства в цілому

Таблиця 3.3

Індикатори оцінки досягнення цільового стану Стратегії

	2013	2020	2025	2030	2035
Індикатори					

технічно надійне та безпечне функціонування галузей енергетичного сектору					
1.Частка маневрених потужностей до загальної встановленої потужності, %	8,6	12	14	16	18
2.Індекс тривалості довгих перерв в електропостачанні на одного споживач (SAIDI), хв. на рік	527	400	300	200	100
3.Індекс частоти довгих перерв електропостачання на одного споживача (SAIFI), кількість на рік	4,6	4	3	2	1,5
4.Частка юридичних осіб (власників) багатоквартирних будинків, від загального обсягу, %	30	70	100		
економічна ефективність функціонування енергетичного сектору					
5.Рівень залишкового ресурсу основних фондів енергетики, %	20	30	50	60	80
6.Частка біржової торгівлі енергоресурсами, % від внутрішнього споживання, у т.ч. електрична енергія, вугілля, нафта, газ та інші види палив	10	25	50	60	70
7.Частка виробництва теплоенергії недержавними компаніями у загальному об'ємі, %			> 50	> 70	
8.Частка видобування енергоресурсів (вугілля, нафти, газу) недержавними компаніями у загальному об'ємі, %			> 50	> 70	
9.Частка продукції українського енергетичного машинобудування на ринку, %			> 40		> 60
енергетична ефективність використання паливно-енергетичних ресурсів					
10.Енергоємність ВВП, кг.н.е./1 \$ ВВП (ПКС)	0,33	0,27	0,23	0,20	0,17
11.Частка втрат в розподільчих електромережах, %	12	11	10	9	8
Частка втрат в тепломережах, %	20	18	14	12	10
Витрати палива на відпущену електроенергію на ТЕС, г.у.п./кВт.год	396	384	367	353	334
Питомі витрати при виробництві тепла котельнями, кг.у.п./Гкал	165	160	155	150	145
Питомі витрати на опалення будівель, кВт.год/м2/рік	220	160	120	80	60
екологічна прийнятність впливу енергетичного сектору на довкілля					
Зниження викидів в CO ₂ екв на кінцеве споживання палива, % від 2010 року		>5	>10	>15	>20
Зниження питомих викидів CO ₂ e при виробництві 1 кВт.год, %		>5	>10	>15	>20

Зниження питомих викидів CO ₂ екв при виробництві 1 Гкал, %		>5	>10	>15	>20
Частка потужностей в тепловій генерації, що відповідає екологічним вимогам ЄС (викиди SO ₂ , NO _x , золи), %		>20	>40	>80	100
Частка побутових відходів, що захоронюються на звалищах, %	85	80	70	50	30
забезпеченість потреб національної економіки в режимах звичайного та особливого стану					
Частка відновлюваних джерел енергії у валовому кінцевому споживанні енергії, %	4,5	11	15	18	20
Частка місцевих альтернативних видів палива в місцевих паливно-енергетичних балансах, % до загального споживання		10	15	18	20
Співвідношення запасів до обсягів видобування природного газу (R/P Ratio), у роках споживання	34	55	60	65	65
Доступність для держави енергетичних ресурсів в кризових ситуаціях, місяців споживання	0,5	1,0	1,5	3	4
доступність для держави енергетичних ресурсів приватних компаній в кризових ситуаціях, місяців споживання	0,5	0,5	1	1	1
стратегічні запаси енергоресурсів, місяців споживання			0,5	2	3
диверсифікація постачання та входження в європейський енергетичний ринок					
Частка імпорту первинних енергоресурсів (крім ядерного палива) з однієї країни (компанії) в загальному обсязі імпорту цього ресурсу, %".		30	30	<30	<30

Частка одного постачальника на ринку ядерного палива, %	>90	< 70	< 60	< 50	< 50
Індекс Херфіндаля-Хіршмана (за видами ринків)*	< 3200	< 3200	< 2600	< 2200	< 1800
Рівень інтеграції ринків електроенергії (газу) України та ЄС, % (пропускна спроможність інтерконекторів відносно обсягу внутрішнього ринку)	2 (20)	2 (30)	15 (40)	15 (40)	18 (40)

З метою узгодження дій зацікавлених суб'єктів на кожному етапі реалізації Стратегія 2035 передбачає прийняття плану заходів, який деталізуватиме

пріоритети енергетичної політики щодо норм та правил з ЄС.

Узгодження завдань щодо реалізації конкретних проектів з існуючою системою планування та прогнозування економічного і соціального розвитку держави, здійснюватиметься у рамках цільових програм розвитку галузей енергетичного сектору та економіки. Цими програмами буде визначатись організаційне та ресурсне забезпечення потреб розвитку енергетичного сектору (реалізація конкретних проектів) з урахуванням політико-економічного становища в країні.

3.3 Розрахунок прогнозних показників ефективності стратегічного партнерства України з країнами ЄС в енергетичній сфері.

В умовах інтенсивно наростаючої глобальної взаємозалежності та взаємовпливу країн та регіонів світу, повинна бути забезпечена глобальна синхронізація розвитку.

Високодинамічний розвиток глобалізаційних процесів у сфері економіки з приходом нового століття – це реалії, через які повинна пройти кожна країна, яка прагне економічного зростання. Таким чином, глобалізація в енергетиці – це об'єктивна реальність. ЄС активно створює та використовує різні міжнародні інститути для регулювання глобальними процесами в енергетиці [95].

Формується міжнародний ринок енергетики як головний фактор світового ринку праці та глобального споживчого ринку. Україна не може стояти осторонь цих процесів, вона уже є їх учасником. Головне в цьому питанні: яку роль вона буде відігравати і яке місце займе в світовій енергетиці майбутнього. Вона не повинна бути пасивним виконавцем чужої волі. Україна повинна зайняти достойну активну позицію в світових енергетичних процесах, зберігаючи при цьому власні інтереси, в першу чергу, це:

- активна участь в формуванні транспортних маршрутів і транзитній доставці паливних ресурсів до споживчих ринків Західної Європи;

- активна участь в формуванні глобального ринку електроенергетики;
- підключення до розробок нових ядерних технологій в енергетиці, особливо розробок та впровадження ядерних реакторів природної безпеки;
- виконання домовленостей Кіотського протоколу, щодо глобального скорочення викидів парникових газів, зниження рівня атмосферного забруднення від діяльності енергетичних об'єктів;
- активна участь в міжнародних енергетичних тендерах по будівництву, постачанням устаткування і послугам за кордон, в створенні ринку інтегрованих енергетичних послуг;
- активізація зовнішньої інвестиційної політики у сфері енергетики шляхом здійснення комплексу заходів щодо радикального поліпшення інвестиційного клімату;
- формування ринкових умов господарювання та лібералізація енергетичних ринків .

У державній економічній політиці в Україні до останнього часу більша увага наголошувалася на понятті «енергозбереження», тоді як у ЄС оперують поняттям дещо іншого і більш комплексного виміру – «енергоефективність», яке розглядається в єдиній системі координат з екологічністю та конкурентоспроможністю.

Реалізація ефективної політики підвищення енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива надасть Україні можливість створити умови для зниження рівня енергоємності валового внутрішнього продукту, оптимізації структури енергетичного балансу держави шляхом зростання обсягів використання відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, вторинних енергоресурсів, впровадити дієвий механізм реалізації державної політики у сфері енергоефективності, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива.

Енергетичний баланс держави містить систему показників, що віддзеркалюють повну кількісну відповідність між надходженням і використанням (включаючи втрати і залишки) усіх джерел енергії в економіці в цілому і в окремих її складових. Склад, зміст і структура показників орієнтовані на об'єднання в єдине ціле балансів різних видів первинних і вторинних енергетичних продуктів.

Система показників енергетичного балансу є основою для формування інформаційної бази прогнозних розрахунків, здійснення всебічного аналізу й оцінки обсягу і структури формування паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР), змін у структурі виробництва і споживання палива й енергії.

Таблиця 3.4

Енергетичний баланс України за 2018 рік

Загальне постачання первинної енергії	29727	2806	8387	25598	21247	660	124	2832	-323	599	91658
Між продуктів передачі	-	293	-278	-	-	-	-	-	-	-	15
Статистичні розбіжності	-	-121	-94	-181	-	-	-	-	-538	-65	-999
Електростанції	-14700	-	-65	-99	-21096	-660	-124	-5	12644	-59	-24164
Теплоелектроцентралі (ТЕЦ)	-2077	-	-541	-3278	-151	-	-	-255	1369	3237	-1697
Теплоцентралі	-1553	-	-930	-5002	-	-	-	-557	-	6851	-1191
Коксові підприємства (доменні печі)	-3666	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-3666
Газові підприємства	-34	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-34
Підприємства з виробництва брикетів	167	-	-	-	-	-	-	-	-	-	167
Нафтопереробні підприємства	-	-2960	3200	-	-	-	-	-	-	-	240
Нафтохімічні підприємства	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші підприємства з перетворення	-137	-	-	-	-	-	-	-291	-	-	-428
Власне споживання енергетичним сектором	-964	-5	-48	-897	-	-	-	-	-1623	-1332	-4869
Втрати при транспортуванні та розподіленні	-456	-7	-1	-471	-	-	-	-	-1430	-1022	-3387
Кінцеве споживання	6306	6	9630	15670	-	-	-	1724	10100	8209	51645
Промисловість	5376	-	176	2481	-	-	-	51	4295	2575	14955
Чорна металургія	4682	-	53	1186	-	-	-	14	1797	533	8269
Хімічна і нафтохімічна	2	-	2	205	-	-	-	-	255	544	1008
Кольорова металургія	96	-	1	129	-	-	-	-	127	243	596
Неметалічні мінеральні продукти	573	-	14	363	-	-	-	3	192	58	1202

ПОСТАЧАВАННЯ ТА СПОЖИВАННЯ	Вугілля й торф	Сира нафта	Нафтопродукти	Природний газ	Атомна енергія	Гідроелектроенергія	Вітрова сонячна енергія	Біопаливо та відходи	Електроенергія	Теплоенергія	Усього
Виробництво	20146	2304	-	15172	21247	660	124	3348	-	599	63600
Імпорт	10617	527	9155	8807	-	-	-	38	7	-	29151
Експорт	-495	-25	-24	-	-	-	-	-553	-329	-	-1427
Міжнародне бункерування	-	-	-157	-	-	-	-	-	-	-	-157
Зміна запасів	-541	-	-586	1619	-	-	-	-1	-	-	491

Розрахунок прогнозу ефективності співробітництва України та ЄС в енергетичному секторі за окремими видами продукції здійснюється згідно з динамічними рядами за ретроспективний період з урахуванням завдань прогнозних документів: енергетичний баланс України за 2018 рік, енергетична стратегія до 2035 року, індикатори оцінки досягнення цільового стану стратегії.

Показники енергетичного балансу держави наводяться в натуральних одиницях виміру (тисячі тонн умовного палива, тисячі тонн нафтового еквівалента).

Таблиця 3.5

Прогнозна оцінка ефективності співробітництва у енергетичній сфері України в рамках угоди з ЄС на 2019 рік

ПОСТАЧАННЯ ТА СПОЖИВАННЯ*	Вугілля й торф	Сира нафта	Нафто про дукти	Природ ний газ	Атомна енергія	Гідро електро енергія	Вітрова, сонячна та енергія довкілля	Біопаливо та відходи	Електро енергія	Тепло енергі я	Усього
Виробництво	35024	3300	-	17825	-	928	2456	6210	-	1000	66744
Імпорт	0	4700	5771	17191	26744	-	-	0	0	-	54407
Експорт	0	0	0	-	-	-	-	0	-1033	-	-1033
Загальне постачання первинної енергії	35024	8000	5771	35017	26744	928	2456	6210	-1033	1000	120117
Виробництво електричної енергії	-16400	-	-192	-3522	-26194	-928	-452	-948	18035	-	-30600
Виробництво теплової енергії	-2834	-	-33	-13963	-550	-	-1045	-2513	-331	18627	-2643
Нафтопереробні підприємства	-	-7974	7974	-	-	-	-	-	-	-	0
Власне споживання енергетичним сектором	-70	-	-239	-485	-	-	-	-	-2340	-592	-3726
Втрати при транспортуванні та розподіленні	-161	-6	-10	-483	-	-	-	-	-1823	-2795	-5278
Кінцеве споживання	15559	20	13271	16563			959	2749	12508	16241	77870
Промисловість, в т.ч.:	13687	-	1332	3542	-	-	-	158	6144	4841	29704
металургія	12701	-	242	784	-	-	-	0	2343	1148	17218
Хімічна промисловість	15	-	20	284	-	-	-	0	413	1099	1832
машинобудування	3	-	35	183	-	-	-	0	1020	183	1424
харчова промисловість	96	-	142	174	-	-	-	97	410	1188	2107
інші галузі промисловості	1335	-	893	556	-	-	-	77	1957	1223	6042

Будівництво	2		197	19	-	-	-	0	80	48	346
Транспорт	27	-	2782	1906	-	-	-	76	888	0	5680
Сільське господарство	16	-	1414	51	-	-	-	136	353	174	2144
Сфера послуг та інші споживачі	177	-	1088	387	-	-	-	48	1726	4388	7814
Населення	722	-	5556	8860	-	-	959	2315	3318	6790	28519
Неенергетичне використання	464	20	901	3359	-	-	-	-	-	-	4744

На початковому етапі при формуванні продуктивних балансів використовуються натуральні одиниці виміру, які надалі перераховуються у вибрані облікові одиниці шляхом множення на відповідний коефіцієнт перерахунку для кожного значення, відображеного в натуральних одиницях (умовне паливо, нафтовий еквівалент, тераджоуль тощо).

У разі прогнозування розвитку видів спільної діяльності України та ЄС в енергетиці в цілому як чинники передусім враховуються завдання програмних, прогнозних документів щодо темпів зростання значень відповідних показників у поточному і наступному роках і характеру їхніх змін за звітний період, що розглядався.

Таблиця 3.6

Прогнозна оцінка ефективності співробітництва у енергетичній сфері України в рамках угоди з ЄС на 2020 рік

ПОСТАЧАННЯ ТА СПОЖИВАННЯ*	Вугілля й торф	Сира нафта	Нафто про дукти	Природ ний газ	Атомна енергія	Гідро електро енергія	Вітрова, сонячна та енергія доквілля	Біопаливо та відходи	Електро енергія	Тепло енергія	Усього
Виробництво	35384	3700	-	21728	-	1021	3586	8772	-	1000	75192
Імпорт	0	8300	2680	10875	27786	-	-	0	0	-	49641
Експорт	0	0	0	-	-	-	-	0	-1291	-	-1291
Загальне постачання первинної енергії	35384	12000	2680	32603	27786	1021	3586	8772	-1291	1000	123542
Виробництво електричної енергії	-17805	-	-154	-3349	-27211	-1021	-620	-2116	20053	-	-32224
Виробництво теплової енергії	-3230	-	-33	-12521	-575	-	-1818	-3394	-530	20905	-1195
Нафтопереробні підприємства	-	-11972	11972	-	-	-	-	-	-	-	0
Власне споживання енергетичним сектором	-67	-	-382	-508	-	-	-	-	-2656	-702	-4315

Втрати при транспортуванні та розподіленні	-188	-6	-2	-451	-	-	-	-	-1884	-1495	-4026
Кінцеве споживання	14094	22	14081	15775	0	0	1148	3263	13692	18709	80784
Промисловість, в т.ч.:	12221	-	1322	3316	-	-	-	183	6636	4947	28626
металургія	11177	-	230	384	-	-	-	0	2744	1056	15591

Хімічна промисловість	15	-	22	399	-	-	-	0	372	1121	1930
машинобудування	3	-	34	179	-	-	-	0	1071	192	1480
харчова промисловість	98	-	145	139	-	-	-	145	443	1331	2301
інші галузі промисловості	1408	-	891	544	-	-	-	80	2006	1248	6177
Будівництво	2	-	210	20	-	-	-	0	90	50	373
Транспорт	27	-	2900	1695	-	-	-	99	977	0	5697
Сільське господарство	16	-	1697	54	-	-	-	204	441	261	2673
Сфера послуг та інші споживачі	181	-	1142	445	-	-	-	72	1899	5430	9169
Населення	685	-	5834	8417	-	-	1148	2662	3650	8021	30417
Неенергетичне використання	481	22	975.93	3499	-	-	-	-	-	-	4978

Таблиця 3.7

Прогнозна оцінка ефективності співробітництва у енергетичній сфері України в рамках угоди з ЄС на 2021 рік

ПОСТАЧАННЯ ТА СПОЖИВАННЯ*	Вугілля й торф	Сира нафта	Нафто про дукти	Природ ний газ	Атомна енергія	Гідро електро енергія	Вітрова, сонячна та енергія доквілля	Біопаливо та відходи	Електро енергія	Тепло енергія	Усього
Виробництво	35074	3900	-	26839	-	1208	4408	11698	-	1000	84127
Імпорт	0	10100	1469	5066	29030	-	-	0	0	-	45666
Експорт	0	0	0	-	-	-	-	0	-2152	-	-2152
Загальне постачання первинної енергії	35074	14000	1469	31905	29030	1208	4408	11698	-2152	1000	127641

Виробництво електричної енергії	-19741	-	-83	-3177	-28360	-1208	-728	-2873	22228	-	-33942
Виробництво теплової енергії	-1164	-	-32	-12271	-670	-	-2343	-4849	-662	21566	-426
Нафтопереробні підприємства	-	-13969	13969	-	-	-	-	-	-	-	0
Власне споживання енергетичним сектором	-72		-401	-536	-	-	-	-	-2927	-768	-4705
Втрати при транспортуванні та розподіленні	-207	-6	-2	-413	-	-	-	-	-1746	-1634	-4008
Кінцеве споживання	13889	25	14920	15508	0	0	1337	3977	14740	20164	84559
Промисловість, в т.ч.:	12129	-	1460	3238	-	-	-	319	6961	5068	29174

металургія	11065	-	212	353	-	-	-	0	2968	972	15570
Хімічна промисловість	15	-	160	376	-	-	-	0	346	1132	2029
машинобудування	3	-	33	176	-	-	-	0	1103	201	1517
харчова промисловість	100	-	151	125	-	-	-	290	488	1490	2644
інші галузі промисловості	1436	-	905	486	-	-	-	84	2056	1273	6240
Будівництво	2	-	196	21	-	-	-	0	100	53	372
Транспорт	27	-	3189	1589	-	-	-	148	1025	0	5979
Сільське господарство	16	-	1884	58	-	-	-	306	551	339	3153
Сфера послуг та інші споживачі	185	-	1164	512	-	-	-	86	2089	6082	10118
Населення	548	-	6023	8173	-	-	1337	3062	4015	8622	31780
Неенергетичне використання	491	25	1003	3639	-	-	-	-	-	-	5158

Як вхідну інформацію щодо виробництва і споживання ПЕР пропонується використовувати прогнози енергетичні баланси, які формуються в Міністерстві енергетики та вугільної промисловості України (Міненерговугілля) та спільна декларація України та ЄС щодо сталого енергетичного союзу.

У зв'язку з тим, що за окремими видами співпраці України та ЄС в директивних документах і програмах не встановлені конкретні показники розвитку, достатні для розрахунку прогнозу енергоспоживання, прогнози обсяги щодо цих показників визначаються за допомогою методу екстраполяції динамічних рядів значень відповідних показників за ретроспективний період з урахуванням показників щодо енергозбереження, визначених згідно з переліченими вище програмами.

Згідно з наведеним прогнозом оцінки ефективності стратегічного партнерства з ЄС в енергетичній сфері, можна зробити висновок, що оптимізація, яка орієнтована на розвиток паливно-енергетичного комплексу, підвищення ефективності використання ПЕР, зміни структури енергоносіїв, що споживаються за рахунок збільшення частки власних традиційних і нетрадиційних джерел є основним компонентом впливу на енергетичний сектор України в рамках стратегічного партнерства з ЄС.

На сьогодні проблема підвищення ефективності функціонування енергетичної структури нашої держави вимагає комплексної модернізації всіх її складових [93].

Підвищення енергетичної ефективності енергетичної інфраструктури може здійснюватися як за окремими технологіями (технологічна модернізація), пооб'єктно (об'єктна модернізація), так і системи в цілому (системна модернізація).

Енергозбереження – діяльність (організаційна, наукова, практична, інформаційна), яка спрямована на раціональне використання та економне витрачання первинної та перетвореної енергії і природних енергетичних ресурсів у національному господарстві і яка реалізується з використанням технічних, економічних та правових методів відповідно норм та правил ЄС.

Енергоефективні продукція, технологія, обладнання – продукція або метод, засіб її виробництва, що забезпечують раціональне використання ПЕР порівняно з іншими варіантами використання або виробництва продукції однакового споживчого рівня або з аналогічними техніко-економічними показниками.

Енергоефективність – характеристика обладнання, технології, виробництва або системи загалом, що показує ступінь використання енергії на одиницю кінцевого споживання.

З огляду на тенденції розвитку стратегічного партнерства енергетики, України з ЄС повинна належно зреагувати на випередження з розвитку власного ПЕК і забезпечити енергоефективну сучасну політику. Важливий елемент у цьому

– Енергетична стратегія України на період до 2035 р. (від 24.07.2013 р. № 1071) та подальшу перспективу [56].

Енергетична стратегія України практично обслуговує способи докорінної трансформації енергетичного сектору української економіки, створюючи нову енергоефективну політику. В енергетичній стратегії – комплекс нерозв'язаних проблем діючої енергетики. Це передусім досягнення стабільного й надійного енергозабезпечення: суттєве підвищення енергоефективності галузі; модернізація та реконструкція її інфраструктури: структурна перебудова ПЕК; використання джерел енергії й технологій із метою зменшення впливу на довкілля, диверсифікація ПЕК, підвищення енергетичної безпеки держави.

Оскільки енергоефективність – це концепція суспільно-національних інтересів, що потребують сприятливого середовища (політичного, економічного, соціального, науково-технічного), то для досягнення цього кожному потрібно забезпечити ефективну конкурентоспроможну економіку, проведення антикризових дій і забезпечення високих темпів економічного зростання (до 5 % на рік). При цьому розвиток енергетики повинен постійно забезпечувати зростаючі потреби економіки країни та стимулювати ефективне міжнародне співробітництво [82].

На основі функціонування ринку енергетики України доцільно виокремити такі найбільш вагомні проблеми, які стримують його подальший розвиток і більш ефективне функціонування: концентрація ринкової влади у виробництві та постачанні енергетики певною фінансово промисловою групою, неефективна політика ціноутворення, наявність перехресного субсидювання населення й промисловості, цінові диспропорції між виробниками електричної енергії різних типів.

Найбільший вплив на формування складу суб'єкта суспільних відносин енергетичної безпеки (ЕНБ) України мають такі процеси, як глобалізація, лібералізація, диверсифікація.

Сутність впливу цих процесів полягає в такому:

- глобалізація призводить до посилення інтеграції енергосистем в економічному, технологічному, міждержавному й міжконтинентальному (міждержавні та міжконтинентальні енергооб'єднання) аспектах;
- лібералізація викликає зростання регулювання й конкуренції розвитку регіональних, міжрегіональних і міждержавних ринків енергії;
- диверсифікація призводить, з одного боку, до збільшення використання різноманітних видів палива, джерел паливо- та енергопостачання, із другого – різних типів енергоустановок.

Процес лібералізації ринкових структур у Європі пов'язаний із прийняттям у червні 1996 р. Директиви 96/92/ЄС Європейського парламенту та Ради «Стосовно спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії». Ця директива стимулює процес лібералізації ринкових структур і моделей ринкового ціноутворення, зменшуючи ринкові обмеження й скорочуючи ринки, захищені від конкуренції.

Отже, основними завданнями лібералізації ЕС є:

- 1) зниження цін;
- 2) розвиток конкуренції.

Уважається, що лібералізація ринкового середовища сприяє впровадженню енерго - технологій із більшою еколого-економічною ефективністю. Вагомішу роль починають відігравати фінансові та інвестиційні ризики, а також екологічні обмеження й ризики виконання вимог щодо надійності енергосистеми. Тим часом деякі експерти вважають, що безпосереднього впливу лібералізації ЕС на розв'язання екологічних проблем, зниження цін на ньому не існує; більше того, її вплив на обсяг залучених інвестицій та раціональність розвитку енергогенеруючих потужностей є неоднозначним [71].

Стосовно глобальних енергетичних процесів варто враховувати вигідне геополітичне, географічне й транзитне положення України. Інтеграція української енергосистеми до європейської є складовою частиною стратегічної мети України щодо входження в ЄС. Приєднання України до Енергетичного співтовариства

забезпечить прозорі та прогнозовані механізми формування тарифів на енергоносії, сприятиме залученню інвестицій у галузь, дасть змогу ефективніше використовувати наявний експортний потенціал [89].

Окрім того, у подальшому за умов інтеграції ринку енергетики України та країн ЄС слід орієнтуватися на вихід на біржі південно-східної Європи, що пояснюється саме інфраструктурними особливостями товару. Потрібно враховувати, що, виходячи на біржу, вітчизняний ринок енергетики повинен бути готовим до маневреності, адже, аналізуючи ціни на провідних біржах Європи, бачимо, що чітко простежується тенденція до їх різких змін – як протягом дня, так і року в цілому. Ще одна умова розвитку енергетики – підвищення життєвих соціальних стандартів громадян, підвищення рівня платоспроможності споживачів. Енергоефективна політика України на наступні десятиріччя вимагає впровадження відповідної гнучкості, комплексного та системного підходу.

Короткострокові заходи, на жаль, мають лишень певну обмеженість, тільки вповільнюючи ефективну модернізацію енергетики. Тому на найближчу перспективу енергетична політика України повинна зосередитися на енергоефективності.

Пріоритетним тут і в подальшому повинні бути фінансування, модернізація, реконструкція й нове будівництво енергетичних об'єктів за рахунок залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Щодо вітчизняних підприємств, домогосподарств, політика енергозбереження повинна включати такі заходи, як надання податкових пільг для використання енергозберігального обладнання, проведення обігу споживання тепла, води й газу: застосування енергозберігальних та альтернативних джерел енергії та сучасних енергоощадних технологій [98].

Промисловість буде найбільшим споживачем енергетики в Україні (134 ТВт·год. в 2030 р., або близько 50 % загального обсягу). При цьому щорічне зростання споживання становитиме 1,8 %. Цей показник враховує реалізацію заходів щодо енергозбереження та підвищення енергоефективності відповідно до галузевих програм, які дозволяють наблизити рівень споживання електроенергії

при виробництві продукції до середньосвітових значень в рамках стратегічного партнерства з ЄС (щорічне зменшення на одиницю продукції на 0,1 - 5 % проти рівня 2010 р. залежно від галузі).

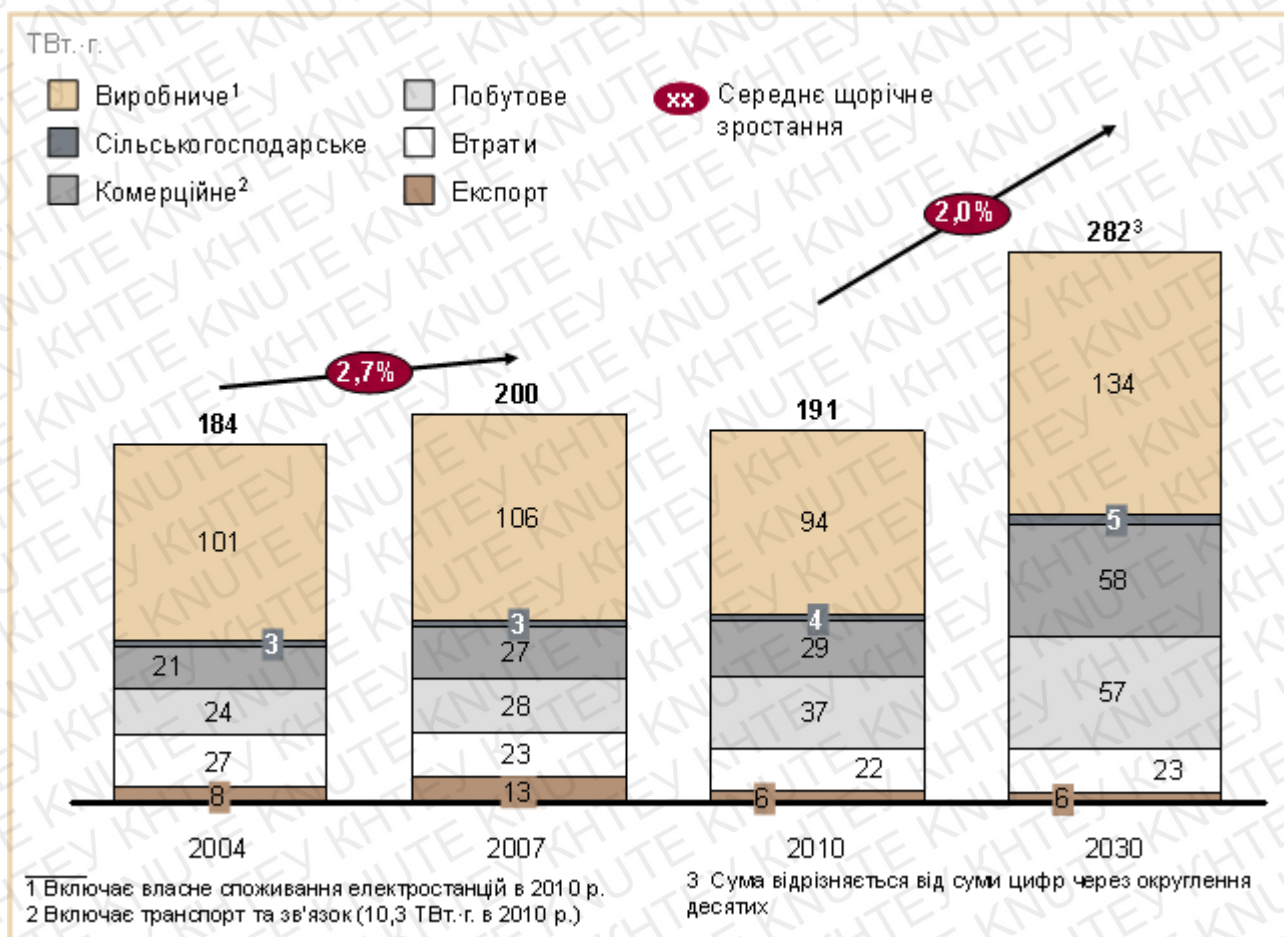

Рис.3.1 Прогнозний попит на енергетику в Україні до 2030 згідно з вимогами ЄС

Зростання побутового споживання енергетики населенням до 2030 р. у порівнянні з 2010 р. складе більше 55 % (середньорічний темп зростання - 2,2 %), у результаті побутове споживання складе близько 57 ТВт·год.

Головним чинником такого зростання буде поліпшення добробуту населення України, яке зумовить покращення житлових умов до рівня, близького до розвинених країн 2010 р. Зниження чисельності населення не матиме значного впливу на обсяг споживання електроенергії.

Значним буде збільшення енергоефективності (у цілому приблизно на 1,2 % щорічно) за рахунок раціональнішого використання електроенергії для опалення, кондиціонування, вентиляції та освітлення приміщень, а також для живлення побутових електроприладів. Аналогічне зниження енергоспоживання спостерігається наразі у країнах ЄС, що викликане високими тарифами та переведенням різних приладів на нові стандарти енергоспоживання.

Витрати при передачі та розподілі електроенергії у відносних величинах скоротяться з 13 % до 9 % її споживання, що значно зменшить розрив з аналогічними показниками країн ЄС. При цьому в абсолютних цифрах витрати дещо збільшаться за рахунок зростання споживання: з 22 ТВт·год. у 2010 р. до 23 ТВт·год. у 2030 р. Зниження втрат у відносному виразі буде досягнуте завдяки модернізації розподільчих і магістральних мереж згідно вимогам стратегічного партнерства України та ЄС в енергетиці.

Висновки до розділу 3

Якщо проаналізувати плани та напрями діяльності, описані в Енергетичній стратегії України до 2035 р то можна зробити висновок що це інтегрована модель дій держави, що спрямована на досягнення цілей національної безпеки та задоволення енергетичних потреб суспільства за найменших сукупних витрат, при цьому економічно обгрунтовано

Серед таких заходів на загальнодержавному рівні передбачається створити основи для розбудови системи утилізації відходів паливно-енергетичного комплексу, а також стимулювати власників та потенційних споживачів до збільшення обсягів утилізації відходів. Багато уваги присвячено заходам для реалізації стратегічних цілей у сфері охорони довкілля, скорочення викидів від великих спалювальних установок, парникових газів та шляхів їх досягнення.

Ще одним важливим досягненням енергетичної стратегії є визначення важливості та підкреслення необхідності нарощування енергоефективності.

Перевага надається реалізаціям програм енергоефективності, впровадженню нових стандартів, стимулюванню енергозбереження тощо, тобто фактичному зниженню споживання ресурсів та переходу на ощадливе ведення господарювання по відношенню до довкілля.

Для забезпечення реалізації та своєчасної актуалізації Енергостратегії необхідно:

- Уточнення кожних 5 років прогнозного енергетичного балансу України;
- Розробка, затвердження та щорічна актуалізація Плана-графіка реалізації Енергостратегії, Національних планів та Галузевих програм у напрямках, що визначені Енергостратегією (детальний перелік потрібних нормативних документів наведений у Розділах "Державне регулювання та структура власності" та "Програми та документи, необхідні для реалізації Енергостратегії"), а також призначення відповідальних та забезпечення контролю виконання;
- Щорічна підготовка Міністерством енергетики та вугільної промисловості звіту про реалізацію Енергостратегії та завдань, визначених в Національних планах та Галузевих програмах;
- Кожні п'ять років, а в разі потреби - частіше, оновлення Енергостратегії з урахуванням звітів щодо її реалізації.

Відповідальним за реалізацію Енергостратегії в цілому є Міністерство енергетики та вугільної промисловості України.

Підсумувавши відповідно до варіантності прогнозування показників енергетичного партнерства розвитку України з ЄС на рік, який прогнозується, енергетичний баланс залежно від зовнішніх умов і внутрішньої економічної політики. розраховується за песимістичним і оптимістичним сценаріями. За структурою і переліком показників кожен сценарій прогнозного енергетичного балансу приводиться у відповідність зі звітним енергетичним балансом.

При оптимістичному варіанті

ВИСНОВКИ

Якщо проаналізувати плани та напрями діяльності, описані в Енергетичній стратегії України до 2035 р то можна зробити висновок що це інтегрована модель дій держави, що спрямована на досягнення цілей національної безпеки та задоволення енергетичних потреб суспільства за найменших сукупних витрат.

Серед таких заходів на загальнодержавному рівні передбачається створити основи для розбудови системи утилізації відходів паливно-енергетичного комплексу, а також стимулювати власників та потенційних споживачів до збільшення обсягів утилізації відходів. Багато уваги присвячено заходам для реалізації стратегічних цілей у сфері охорони довкілля, скорочення викидів від великих спалювальних установок, парникових газів та шляхів їх досягнення.

Ще одним важливим досягненням енергетичної стратегії 2035 є визначення важливості та підкреслення необхідності нарощування енергоефективності.

Перевага надається реалізаціям програм енергоефективності, впровадженню нових стандартів, стимулюванню енергозбереження тощо.

На мою думку напрями оптимізації поступове зменшення використання природного газу в металургійному виробництві, енергетиці, побутовому секторі (головні його споживачі); інших секторах економіки шляхом заміщення електричною енергією (у тому числі за рахунок збільшення виробництва енергії ВЕС, малих ГЕС, СЕС); тепловою енергією, традиційними викопними і відновлюваними видами палива (вугілля, торф, синтез-газ, інші промислові горючі гази, метан шахтних родовищ, сланцевий газ, біологічні види палива тощо);

- упровадження енергозберігаючих заходів в існуючих енергоємних виробництвах (технологічне енергозбереження). Вплив цих процесів розраховується за допомогою показника питомих витрат енергоносіїв на одиницю

виробленої енергоємної продукції, який зменшується в разі впровадження енергозберігаючих заходів і технологій;

- випереджаючий розвиток видів економічної діяльності, окремих підприємств, енергетична складова в собівартості виробництва продукції яких не є значною (структурне енергозбереження);
- підвищення ефективності використання ПЕР у житловому і громадському фондах (термомодернізація будівель, установлення лічильників теплової енергії, гарячого і холодного водопостачання);
- зменшення втрат енергоносіїв під час транспортування і розподілення (модернізація теплотрас, ліній електропередач);
- диверсифікація джерел імпорту паливно-енергетичних ресурсів, особливо природного газу.

Підсумувавши відповідно до варіантності прогнозування показників економічного і соціального розвитку.

України на рік, який прогнозується, енергетичний баланс залежно від зовнішніх умов і внутрішньої економічної політики. розраховується за песимістичним і оптимістичним сценаріями. За структурою і переліком показників кожен сценарій прогнозного енергетичного балансу приводиться у відповідність зі звітним енергетичним балансом.

При прогнозуванні розвитку економіки як чинники передусім ураховуються завдання органів державної влади щодо темпів зростання відповідних показників у поточному і наступному роках і характеру їхніх змін за цей період. Прогнозна інформація стосовно витрат енергоресурсів на одиницю продукції уточнюється відповідно до показників

Енергетичної стратегії України до 2035 р., програм з енергозбереження і підвищення енергоефективності.

Також, для забезпечення реалізації та своєчасної актуалізації Енергостратегії в рамках ЄС необхідно:

- Уточнення кожних 5 років прогнозного енергетичного балансу України;

- Розробка, затвердження та щорічна актуалізація Плана-графіка реалізації Енергостратегії, Національних планів та Галузевих програм у напрямках, що визначені Енергостратегією (детальний перелік потрібних нормативних документів наведений у Розділах "Державне регулювання та структура власності" та "Програми та документи, необхідні для реалізації Енергостратегії"), а також призначення відповідальних та забезпечення контролю виконання;
- Щорічна підготовка Міністерством енергетики та вугільної промисловості звіту про реалізацію Енергостратегії та завдань, визначених в Національних планах та Галузевих програмах;
- Кожні п'ять років, а в разі потреби - частіше, оновлення Енергостратегії з урахуванням звітів щодо її реалізації.

Відповідальним за реалізацію Енергостратегії в цілому є Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. Уряд визначає як співвиконавців всі причетні Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади.

Дослідивши тему стратегічного партнерства України та ЄС в енергетичній сфері можна сказати що, інтеграція міцно присутня у структурі відносин суб'єктів міжнародних відносин, в ролі яких виступають як окремі суверенні держави, так і різні об'єднання, що складають групи і блоки країн. При цьому складається нестандартна або навіть парадоксальна ситуація, коли політичні суб'єкти інтеграції, з одного боку, заявляють про розбудову та посилення між собою відносин взаємовигідного співробітництва, а з іншого – інтеграція в їх практичних діях лише потенційно може знайти значення відносин стратегічного партнерства і союзництва. Енергетичне співробітництво було й залишається одним з ключових пріоритетів співпраці України та Європейського Союзу та одним з найбільш результативних напрямків виконання Угоди про асоціацію з ЄС

Потрібно робити ставку на власні енергоресурси, енергозаощадження, енергоефективність, мінімізацію енергоімпорту, глибоку диверсифікацію його, ліквідацію або, за неможливості, мінімізацію існуючих залежностей та недопущення створення нових. Україна, долучившись до Енергетичного

співтовариства, створила основу для біпаралельного процесу «реформи – інтеграція» в енергетичному секторі, який є орієнтиром діяльності як уряду, так і Верховної Ради України.

Суть цього процесу – реформи енергетичного сектора сприяють інтеграції в енергетичний простір ЄС, а інтеграція сприяє внутрішнім реформам. На функціональному рівні Європейський Союз визначив пріоритетну для себе структуру співробітництва в межах багатостороннього виміру.

Вона базується на 4 платформах: демократія, належне врядування та стабільність; економічна інтеграція та зближення з політиками ЄС; енергетична безпека; міжлюдські контакти.

В умовах інтенсивно наростаючої глобальної взаємозалежності та взаємовпливу країн та регіонів світу, повинна бути забезпечена глобальна синхронізація розвитку.

Високо динамічний розвиток глобалізаційних процесів у сфері економіки з приходом нового століття – це реалії, через які повинна пройти кожна країна, яка прагне економічного зростання. Таким чином, глобалізація в енергетиці – це об'єктивна реальність. Світове співтовариство активно створює та використовує різні міжнародні інститути для регулювання глобальними процесами в енергетиці.

Формується міжнародний ринок енергетики як головний фактор світового ринку праці та глобального споживчого ринку. Україна не може стояти осторонь цих процесів, вона уже є їх учасником. Головне в цьому питанні: яку роль вона буде відігравати і яке місце займе в світовій енергетиці майбутнього. Вона не повинна бути пасивним виконавцем чужої волі. Україна повинна зайняти достойну активну позицію в світових енергетичних процесах, зберігаючи при цьому власні інтереси.

Підвищення енергетичної ефективності енергетичної інфраструктури може здійснюватися як за окремими технологіями (технологічна модернізація),

пооб'єктно (об'єктна модернізація), так і системи в цілому (системна модернізація).

Зараз важливо завершити роботу над Енергетичною стратегією, тим більше що відповідні напрацювання було зроблено протягом 2014-2015 рр. у рамках проектних розробок, виконаних експертними групами під егідою НІСД та Центру Разумкова. Наразі доопрацьовується об'єднаними зусиллями інтегрований варіант. Це доопрацювання супроводжується спробами зі сторони, використовуючи адмінресурс, прощтовхнути сценарій учорашнього дня – вугільний, який вичерпав себе не тільки в контексті глобальних тенденцій енергетики, а й конкретно в українському випадку – видобуток з глибоких горизонтів і тонких шарів та ще й на невідконтрольних територіях.

Зосередження зусиль на окреслених стратегічних напрямках дасть можливість створити за горизонтом 2020 р. більш збалансовану енергетичну систему, яка у подальшому може не лише трансформуватися в самодостатню, а й виступити в ролі контриб'ютора енергетичної безпеки Європи після 2025 р. Але про Європу ми подумаємо потім і рівно настільки, наскільки вона думає про нас.

Тоді й енергетичне партнерство з квазістратегічного матиме шанси стати реально стратегічним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. BP Energy Outlook, 2017 Edition, Spencer Dale (Енергетичний прогноз BP 2017) Режим доступу URL : <https://www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics/energy-outlook.html>
2. Brands H. Grand strategy and American policy // Scholars Strategy Networks, April, 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.scholarsstrategynetwork.org/sites/default/files/ssn_key_findings_brands_on_grand_strategy.pdf
3. Hart G. The Fourth Power : A Grand Strategy for the United States in the Twenty-First Century // Oxford University Press. – August 11, 2005. – 200 p.
4. REMAP – 2030. Перспективи розвитку відновлюваної енергетики в Україні до 2030 року / Міжнародне агентство з відновлюваної енергетики IRENA. – 2015. – 57 стор. – Електрон. дан. – Режим доступу: <http://irena.org/remap>.
5. Stevenson J. Counter-terrorism : Containment and Beyond. – Routledge, 2005. – 120 p
6. Timofeyev O. A. The United States : seeking a new strategy in the Asia-Pacific Region [Електронний ресурс] / O. A. Timofeyev // Far eastern affairs. – No. 3, 2013. – Режим доступу: http://www.eastviewpress.com/Files/FEA_FROM THE ARCHIVES_No. 3_2013.pdf (дата обращения: 16.11.2014).
7. World Energy Outlook 2016 (Всесвітній енергетичний прогноз за 2016 р.), Режим доступу : <https://www.iea.org/newsroom/news/2016/november/world-energy-outlook-2016.html>
8. Аналіз показників залежності енергетичного сектору України в контексті реалізації національних інтересів в енергетичній сфері / С. К. Аслонова // Міжнародний науковий журнал. - 2016. - № 8. - С. 95-98. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_8_23

9. Аракелян М. Р. Право Європейського Союзу : підручник / М. Р. Аракелян, М. Д. Василенко ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". – О. : Фенікс, 2012. – 390 с.
10. Баймуратов М. О. Модифікації державного суверенітету в умовах європейської інтеграції в контексті взаємовідносин Європейського Союзу з державами-членами : монографія / М. О. Баймуратов, Ю. С. Хоббі. – Суми : Університет. кн., 2013. – 300 с.
11. Бараннік В.О. Енергетична безпека держави: основні сучасні тенденції та принципи забезпечення. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія «Політологія». 2013. Т. 212. Вип. 200. С. 101–106.
12. Бараннік В.О. Ефективність енергоспоживання в державі як індикатор конкурентоспроможності. Міждержавні співставлення. Економічний вісник НТУУ «КПІ». 2010. № 7. С. 14–18.
13. Баталов Э. Я. Мировое развитие и мировой порядок. Анализ современных американских концепций. – М.: Росспэн 2005. – 376 с.
14. Бобров Є.А. Сучасна енергетична політика України та її вплив на енергетичну безпеку держави. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. С. 78. URL: <http://ena.lp.edu.ua>
15. Богатуров А. Д. "Стратегия разравнивания" в международных отношениях и внешней политике США / А. Д. Богатуров // Мировая экономика и международные отношения. – №2, 2001. – С. 20-29.
16. Бохан А.В. Енергетичний потенціал України в аспектах екологічної безпеки та суверенітету. Збалансоване природокористування. 2014. № 1. С. 178–183.
17. Булана О. Державна підтримка підприємств реального сектора економіки в Україні в умовах її інтеграції у СОТ і ЄС // Економіка України. - 2017. - № 2. – С. 68-79.
18. Бутусов Ю. Європа поставила Україні «незадовільно» за боротьбу з корупцією // Дзеркало тижня. - 2015. - № 19. – С.

19. Васюнець Н. Якби не мама... // Експрес. - 2012. - № 36. – С.8.
20. Відділ новин. Нашим зерном можна годувати світ // Урядовий кур'єр. - 2012. - № 60. – С.2.
21. Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти : монографія / Ю. О. Волошин. – К. : Логос, 2010. – 428 с.
22. Геєць В. Новий прагматизм – інструмент досягнення кращого майбутнього. Економічна теорія. 2017. № 1. С. 5–24.
23. Горбач Д. В Украине пропасть между правовой нормой и ее применением // Бизнес. - 2012. - № 15. – С. 34-35.
24. Горбач Д. Не ангелы // Бизнес. - 2011. - № 32. – С. 19-22.
25. Грищенко К., Фюле Ш. Перегляд європейської політики сусідства як вікно можливостей для «східного партнерства» // Дзеркало тижня. - 2011. - № 27. – С. 79. Євроінтеграція: основна робота ще попереду // Експрес. - 2012. - № 60. – С.1.
26. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування ; за заг. ред.: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк. – К. : Ред. журн. "Право України" ; Х. : Право, 2013. – Вип. 15. – 336 с. – (Академічні правові дослідження).
27. Договір про заснування Енергетичного Співтовариства: Міжнародний документ від 25 жовтня 2005 р.
URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_926
28. Економіка і прогнозування. – 2016. – № 2. – С. 110 – 131
29. Енергоефективність як тренд у сучасній енергетиці. / Денисюк С.П. – Київ – 2016. – 62 стор
30. Енергонезалежність України: досягнення та перспективи. / Лір В.Е. //
31. ЕС корректирует свою энергетическую политику. Как этим может воспользоваться Украина /Ковальчук В. // Європейська правда. – 09.12.2016.: – Електрон. дан. – Режим доступу:

<http://www.eurointegration.com.ua/rus/experts/2016/12/9/7058682/>

32. Європейський Союз і Україна: особливості взаємовідносин на сучасному етапі / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. – Х. : Оберіг, 2012. – Вип 1. – 76 с. – (Серія "Наукові доповіді").
33. Європейський союз й Україна: співпраця з метою зміцнення енергетичної безпеки. / Йонушка А. // EESC-2016-00546-00-00-TCD-TRA. – 2016. – 14 стор.
34. Європейський Союз: економіка, політика, право : енцикл. слов. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : ВПЦ "Київ. ун-т", 2011. – 368 с. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування ; за заг. ред. І. В. Яковюка. – К. : Ред. журн. "Право України" ; Х. : Право, 2013. – Вип. 14. – 208 с. – (Академічні правові дослідження).
35. Жовква І. І. Стадії процесу прийняття зовнішньополітичних рішень / І. І. Жовква // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління. - 2013. - Вип. 3. - С. 113-120. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_upravl_2013_3_17.
36. Закон Про енергетичну ефективність будівель Документ 2118-VIII, чинний, поточна редакція — Прийняття від 22.06.2017.
37. Закон України «Про ринок електричної енергії» від 13.04.2017 № 2019-VIII
38. Закон України «Про ринок природного газу» від 9.04.2015 № 329-VIII
39. Закон України №2787 від 15 грудня 2010 року «Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства»
40. Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони».

41. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. – Режим доступу: http://reforms.in.ua/Content/Download/tasks-performance-status/AA_impl_report_02_2015_GOEL.pdf
42. Звіт про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_NKREKP_2016.pdf
43. Звіт про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг у 2017 році
Режим доступу: http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_2017.pdf
44. Земляний М.Г. До оцінки рівня енергетичної безпеки. Концептуальні підходи. Стратегічна панорама. 2000. № 2. С. 56.
45. Каган Р. Сила и слабость // Отечественные записки. – 2003. – №6. – С. 69-97. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.strana-oz.ru/2003/6/sila-i-slabost> (дата обращения: 10.11.2014).
46. Коломицева О., Мильніченко С. Основні напрями регіональної енергетичної політики. Збірник наукових праць ЧДТУ. Вип. 40. Ч. I. С. 20–26.
47. Коментарі та пропозиції НЕЦУ до Концепції енергетичної стратегії на період до 2035 року. / Ставчук І., Шумейко А., Головка І., Савицький О., Пасюк . – 2016. –
48. Консолідовані версії договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/С 83/01) : хрестоматія / упоряд. Б. В. Бабіна. – О. : Фенікс, 2012. – 294 с.
49. Кордон М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України : навч. посіб. / М. В. Кордон. – 2-ге вид. – К. : Центр учб. л-ри, 2010. – 172 с.
50. Манойло А.В. Роль стратегій управляемого хаоса в формировании нового миропорядка // Право и политика. / А.В. Манойло – 2014. – №5. – С. 638 – 651.

51. Меморандум між Україною та Європейським Союзом про порозуміння щодо співробітництва енергетики. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_694.
52. Микитенко В. На чому базується енергетична безпека держави. Вісник НАН України. 2005. С. 41–47
53. Микитенко В.В. Енергоефективність промислового виробництва. К.: Об'єднаний інститут економіки, 2004.
54. Младенович М. Военная стратегия в международных отношениях // "Свободная мысль – XXI : теоретический и политический журнал". – 2012. – №3/4. – С.5 – 14. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.intelros.ru/pdf/svobodnay_misl/3-4-2012/01.pdf
55. Моніторинг енергоефективності України 2016 / Додонов Б. – К. – 2016. – 20 стор.
56. Наказ Міністерства палива та енергетики України від 21.06.2005 №276 «Про забезпечення інтеграції ОЕС України до об'єднання енергосистем країн та розвитку експортного потенціалу електроенергетичної галузі»;
57. Наказ Міністерства палива та енергетики України від 24.03.2008 №161 «Регламент Міністерства палива та енергетики України».
58. Олійник С. Вони домовилися // Експрес. - 2012. - № 25. – С. 13.
59. Основи права Європейського Союзу : нормат. матеріали (із змінами, внесеними Лісабон. договором) / за заг. ред. М. В. Буроменського. – Х. : ФІНН, 2010. – 392 с. – (Бібліотека юриста).
60. Осташко Т. Ризики для сільського господарства від встановлення зони вільної торгівлі у ЄС // Економіка України. -2011. - № 3. – С. 57-70.
61. Парахонський Б., Яворська Г. Стратегічне партнерство України. Аналітична записка – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/600/>
62. Пасочний В. Банки – 2012: борітеся – поборете? // Дзеркало тижня. - 2012. - № 8. – С.7.

63. Петров Р. А. Транспозиция "acquis" Европейского Союза в правовые системы третьих стран : монография / Р. А. Петров. – К. : Истина, 2011. – 384 с.
64. Підготовка та впровадження проектів заміщення природного газу біомасою при виробництві теплової енергії в Україні. Практичний посібник / За ред. Гелетухи Г. – К.: Поліграф плюс. – 2016. – 104 стор
65. План заходів «Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони», затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 № 847-р
66. План розвитку розподільних електричних мереж. / Межений С.Я. // Электрические сети и системы. – 2016. – №4 – 5. – С. 4 – 8.
67. Плащинский А. А. США на пути к мировому лидерству: итоги и уроки для нового столетия / А. А. Плащинский // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – 2002. – №3. – С. 61-67. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/29203/1/2002_3_JILIR_plashchinsky_r.pdf
68. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. В. І. Муравйова. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.
69. Правові бар'єри для розвитку ВДЕ в Україні та шляхи їх подолання / Сисоєв М. // Енергетика та електрифікація. – 2016. – №6. – С. 25 – 26.
70. Про затвердження плану заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства: Розпорядження КМУ від 03 серпня 2011 р. № 733-р . URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/733-2011-p>
71. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг -Документ 1540-VIII, чинний, поточна редакція — Редакція від 10.06.2018, підстава - 2189-VIII.

72. Програма економічних реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf
73. Пропозиції аналітичного центру DiXi Group до проекту Енергетичної стратегії України до 2035 року. – 2017. – 8 стор. – Електрон. дан. – Режим доступу: [dixi_proposals.pdf](http://www.dixi.com.ua/dixi_proposals.pdf).
74. Протокол про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства ратифіковано ВР України 15 грудня 2010 р. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
75. Радчук А. В. Большая ядерная игра в XXI веке: разоружение или война? // Индекс безопасности. / А. В. Радчук. – 2010. – №1 (92). – Т.16. – С.21 – 48.
76. Роль альтернативної енергетики в процесі заміщення традиційних видів палива /Держенергоефективності // Презентація. – 2016. – 17 стор. – Електрон. дан. – Режим доступу:<http://sae.gov.ua>
77. Саблук П., Власов В., Біленький О. Регіональна інтеграція: К. ННЦ ІАЕ, 2010. – 365 с
78. Скорочення викидів від великих спалювальних установок. Директиви 2001/80/ЕС та 2010/75/EU Хабатюк. О. // Презентація. – 2015. – 15 стор. – Електрон. дан. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/oleksiikhabatiuk/200180-201075eu>
79. Суходоля О.М. Геополітичні та економічні пріоритети енергетичної безпеки України. Стратегічна панорама. 2017. № 1. С. 42–52.
80. Сушко О. Страсті за «четвертою свободою» // Дзеркало тижня. - 2011. - № 36. – С. 5
81. Трельбицький Д. Вибойни на злеті // Дзеркало тижня. - 2012. - № 15. – С.8
82. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми

державами-членами, з іншої. Документ 984_011, поточна редакція — Редакція від 30.11.2015.

83. Указ Президента України від 1 травня 2014 року № 448 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року “Про стан забезпечення енергетичної безпеки у зв’язку з ситуацією щодо постачання природного газу в Україну”
84. Украина и Молдова готовят Каталог требований к энергосистемам. – Энергобизнес. – 2017. – №4
85. Україна – Європейський Союз : збір. міжнар. договорів та ін. док. (1991–2009) / за ред. С. О. Камишева. – К. : Юстініан, 2010. – 608 с.
86. Україна і Світова Організація Торгівлі [Електронний ресурс] : Офіційний сайт : укр. версія. – Режим доступу : <http://wto.in>.
87. Укренерго – за розвиток самодостатньої «зеленої» генерації. – Електрон. дан. – Режим доступу: <http://www.ukrenergo.energy.gov.ua/Pages/ua/DetailsNew.aspx?nID=3689>
88. Укренерго презентує новий пакет ініціатив для виробників «зеленої» енергії. Електрон.дан. <http://www.ukrenergo.energy.gov.ua/Pages/ua/DetailsNew.aspx?nID=3385>
89. Уляницкая А. Неосязаемые // Бизнес. - 2012. - № 14. – С. 15-16
90. Утверждена новая редакция Плана реконструкции энергоблоков ТЭС. // Энергобизнес. – 2017. – №9
91. Філоненко Р. Україна – ЄС: остаточний вибір засад розвитку держави // Віче. – 2007. №9 – 10. - С. 45
92. Чебаненко О. Основні результати і проблеми виконання плану дій Україна – ЄС // Політика і час – 2007. - №3. – С. 24.
93. Чому "Європа" має значення. Європеїзація законодавчого процесу та парламентських практик в Україні : аналіт. звіт Лаб. законодат. ініціатив. – К., 2010. – 74 с.

94. Чугаєв О. А. Валютна інтеграція в Європейському Союзі : навч. посіб. / О. А. Чугаєв ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – К. : Київ. ун-т, 2010. – 191 с.
95. Чужиков В., Бояр А. Антикризовий бюджетний менеджмент в ЄС // Економіка України. - 2012. - № 1. – С. 69-78.
96. Шпакович О. М. Вплив актів міжнародних організацій на внутрішні правопорядки держав-членів: теорія і практика : монографія / О. М. Шпакович ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2011. – 415 с.
97. Шпек Р. Україна – ЄС: крок до членства // Політика і час. – 2007. - №5. – С.
98. Яковюк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз : монографія / І. В. Яковюк ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". – Х. : Право, 2013. – 760 с.
99. Ясипчук Л. Чи є майбутнє в євровалюті? // Експрес. - 2011. - № 2. – С. 10

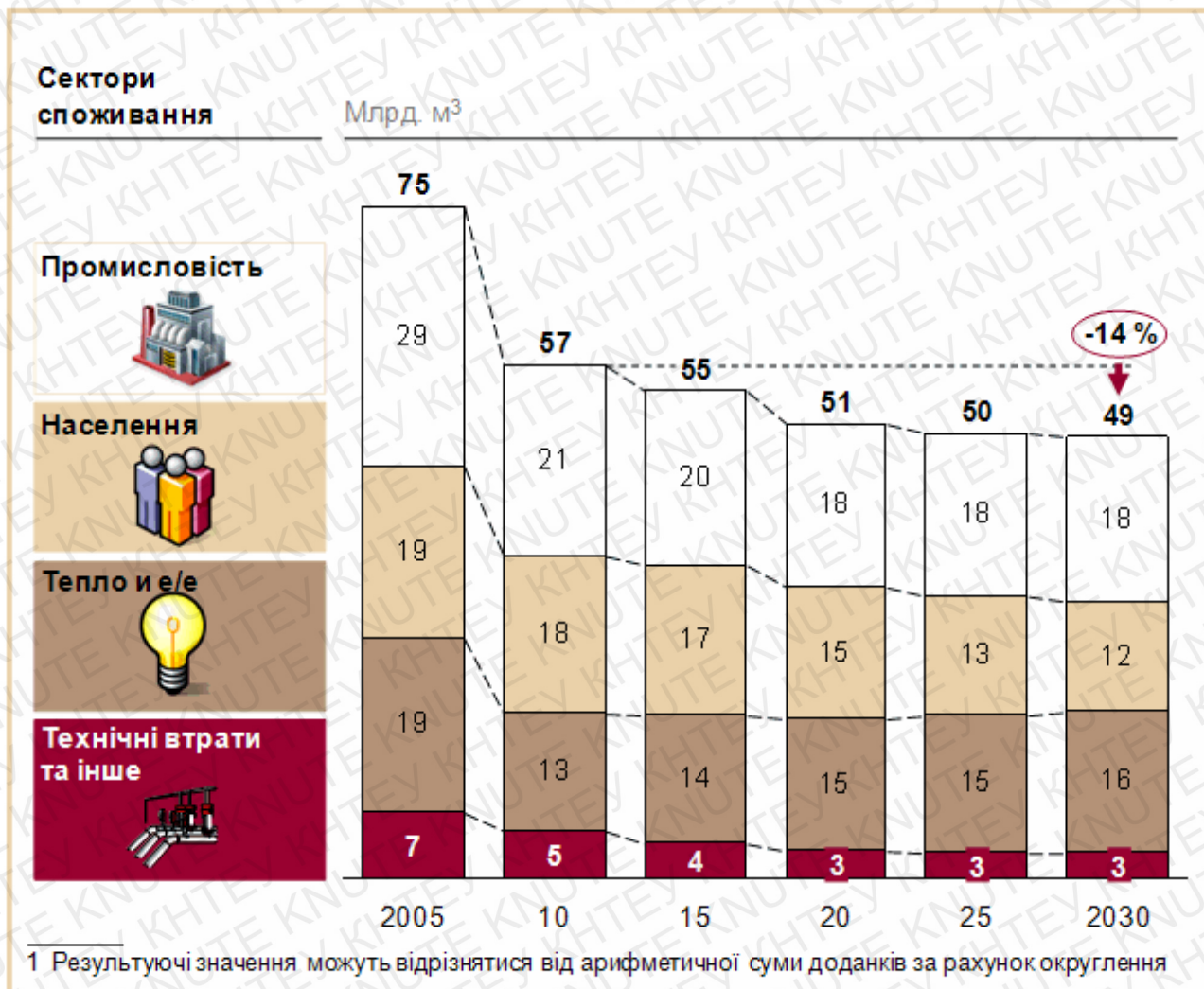
ДОДАТКИ

Додаток А

Аналіз цінових показників енергетичної діяльності України

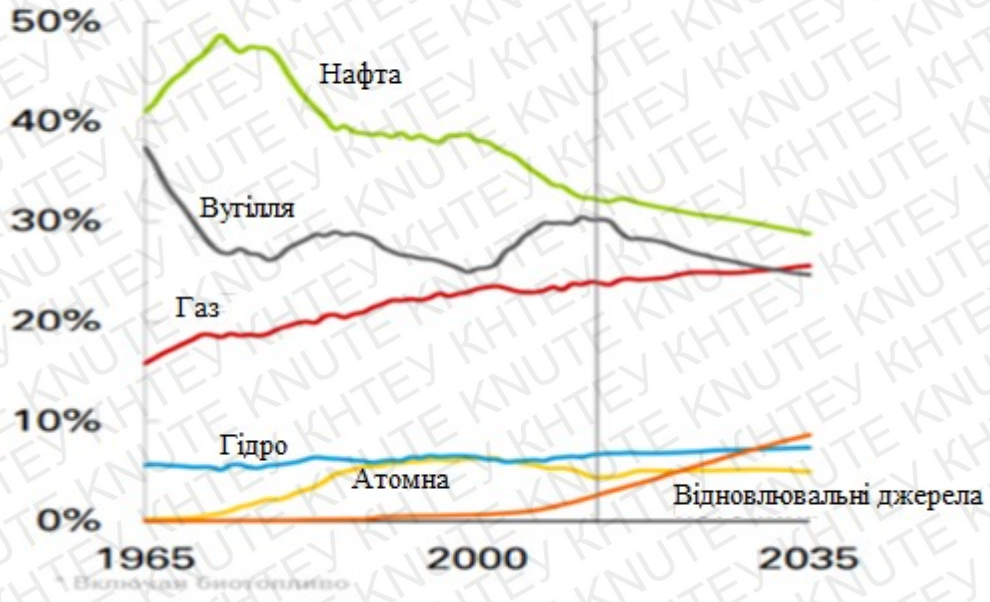
Рік	Сфера	Кількість планових перевірок	Кількість позапланових перевірок	Перевірок усього	Кількість накладених штрафних санкцій	Сума накладених фінансових санкцій, грн
2015	Електроенергетичний комплекс	96	8	104	32	1 001 000
	Нафтогазовий комплекс	39	4	43	15	1 663 000
	Централізоване водопостачання та водовідведення	30	7	37	23	701 500
	Теплопостачання	44	36	80	60	1 521 400
	Усього	209	55	264	130	4 886 900
2016	Електроенергетичний комплекс	77	17	94	41	2 559 000
	Нафтогазовий комплекс	39	3	42	18	4 177 000
	Централізоване водопостачання та водовідведення	37	3	40	35	1 926 000
	Теплопостачання	37	2	39	32	1 332 400
	Усього	190	25	215	126	9 994 400
2017	Електроенергетичний комплекс	80	8	88	31	21 330 000
	Нафтогазовий комплекс	41	5	46	30	6 420 000
	Централізоване водопостачання та водовідведення	21	14	35	28	1 687 000
	Теплопостачання	60	11	71	16	642 000
	Усього	202	38	240	105	30 079 000

Динаміка споживання енергетики за секторальним поділом в рамках угоди з ЄС (у газовому підрозділі)

Структура енергетичного ринку світу

Прогноз залежність ЄС від імпорту органічних енергоносіїв

Рік	Залежність від імпорту, %			
	Тверде паливо	Нафта та нафтопродукти	Природний газ	У середньому
1990	19,9	80	45,5	44,2
2000	30,6	75,7	48,8	46,7
2010	39,5	84,5	62,2	52,6
2012	42,2	86,5	65,8	53,3
2013	44,1	87,4	65,2	53,1
2014	45,6	87,4	67,2	53,4
2015	42	88,6	66	53
2020	50	86	75	62
2030	66	88	81	67